hit

Giovannino Guareschi

Don Camillo i mladi

hit

Guareschi

Don Camillo i mladi

hit

BIBLIOTEKA MODERNE LITERATURE

GIOVANNINO GUARESCHI

Don Camillo i mladi

S talijanskoga preveo
OMER LAKOMICA

ZNANJE ZAGREB 1971

Naslov izvornika
Guareschi
Mondo Piccolo
„Don Camillo e i giovani d'oggi"

CRTEŽI AUTOROVI

Kolaž na ovitku
ALFRED PAL

DON CAMILLO I IZGUBLJENA OVČICA

Velike novosti u don Camillovoj župi: čupavci su doprli i tamo, a jedan od njih stvara teške neugodnosti Pepponeu; kao da to nije dosta, eto i »Kineza« da zagorčaju život drugu predsjedniku.

Pepponeova se Ahilova peta zvala Michele; bio je to fakin sa šačetinama poput lopate, a od puste kosetine glava mu je bila nalik na one gazije od kojih nakon dugog kresanja ostaje kusast panj sav zakukuljen glupim loptama lišća. Vozio se nekakvim paklenjačkim motociklom s torbicama okovanim metalnim ukrasima i iskićenim indijanskim resama, na leđima svoje crne vjetrovke imao je bijelo oličenu mrtvačku lubanju i natpis »Otrov«.

Michele zvani »Otrov«, najmlađi Pepponeov sin, bio je u samom selu jedini čupavac, ali je vrijedio koliko cijela četa jer se svojom bikovskom snagom znao koristiti vraški dobro. Otrov je bio vođa čupavaca cijele Basse, a kad bi krenuo sa svojom bandom, onda si mogao očekivati potres.

Evo i drugih velikih novosti iz don Camillove župe.

Kad je umro stari Piletti, ljekarnu je preuzela jedna mlada magistrica iz grada koja se sa svojim mužem liječnikom preselila u zaselak što se zgurio iza nasipa na velikoj rijeci.

Peppone je pak svoju radionicu pretvorio u veliku trgovinu u kojoj je na otplatu prodavao automobile, motocikle i svakojake kućanske aparate. Novac za ostvarenje toga pothvata dali su drugovi iz sekcije, koje je Peppone nagovorio ovakvim obrazloženjem:

— Ako radni narod danas želi auto, televizor, hladnjak i tako dalje, zašto mu to ne bismo prodavali mi? Zarada će opet ostati radnom narodu, jer će se dobit dijeliti akcionerima.

Zamisao se nije svidjela doktoru Bognoniju i magistrici drugarici Joli, koje je provincijska federacija bila preporučila kao vrlo djelotvorne aktiviste i koje je rukovodstvo sekcije primilo vrlo oduševljeno. Bognonijevi su držali da se takvim poslovima radnici pretvaraju u buržuje i gube svoj revolucionarni polet.

— Ti, druže Bottazzi — rekao je Bognoni Pepponeu — pružaš narodu iluziju da je postigao blagostanje, a zaboravljaš da se revolucija može podići samo ako narod pati!

— Nitko ne može spriječiti narod da pati, makar imao i »fiću«, televizor, hladnjak i stroj za pranje suđa! — odvratio je Peppone koji je, kao čovjek iz puka, poznavao njegove tajne boljke.

Primorani da podviju rep, Bognonijevi su otpočeli podmuklu akciju huškanja protiv Pepponea i čekali priliku za otvoren, žestok napad.

I prilika se ukazala. Čupava je banda s Otrovom na čelu upala na čagu u Castellettu, ali ih oni ondje otjeraše kao nepoželjne. Zar su se čupavci mogli pomiriti s tim? Ponovno su ušli, silom, a izašli su tek pošto su svom muškom svijetu u dvorani skinuli hlače. I dalje, iste noći, Otrov se popeo na jedan od dva vrlo visoka stupa preko kojih je između riječnih obala bio prebačen vod visokog napona, za vrh stupa je privezao dugačak konopac, a onda je, silazeći, niz taj konopac redom objesio netom zaplijenjene hlače; ispalo je nešto nalik na brodski svečani nakit. Kakvu je prašinu uzvitlao taj pothvat! Idućeg dana rijeke ljudi slijevale su se prema obali da uživaju u prizoru onih hlača što lepršaju na vjetru.

Na prvom javnom skupu Bognonijevi se žestoko okomiše na Otrova, nalijepiše mu etiketu

prljavog agenta buržoaskog huliganstva, nazvaše ga sramotom sela i dometnuše podmukli zaključak: »Ako drug Bottazzi odgaja takve sinove, pitamo se kojim pravom želi biti duhovni vodič novim partijskim kadrovima?«

I k tome još dodadoše kako se prodavanjem nekakvih električnih klopki ne služi stvari radnog naroda.

Pepponeu prvo pade na um da izmlati Bognonijeve. Ipak se predomisli i, mjesto toga, posla Federaciji detaljno izvješće sa zahtjevom da mu se odgovori odmah.

Te je večeri don Camillo pucao od sreće i ode da se povjeri raspetom Kristu nad glavnim oltarom:

— Gospodine — reče — hvala ti što si izazvao pometnju i razdor u taboru Božjih neprijatelja.

— Od mene ne mogu poteći tama i razdor, nego samo svjetlo i mir — odvrati mu Krist. — Don Camillo, i neprijatelj je bližnji tvoj, a boli bližnjega tvoga moraju biti i tvoji boli.

— Oprosti mi, Gospodine — reče don Camillo — ali mi nekako ne ide da bol bolujem zato što Peppone ima sina čupavca!

Krist mu se nasmiješi:

— Don Camillo, ne zaboravi da sam i ja, za svoga boravka na zemlji, bio čupavac!

— Gospodine! — ogorčeno usklikne don Camillo — Taj se momak ne zadovoljava time da

ima dugu kosu i da se čudno odijeva. On je i nasilnik i zlobnik!

— Don Camillo — Krist će prijekorno — odveć lako poklanjaš vuku ovčice iz svoga stada!

— On nije ovčica iz moga stada!

— Ti si toga dječaka krstio u ime Gospodina, i on je ovčica iz moga stada.

Don Camillo ne stiže odgovoriti jer u tom času u crkvu uđe Peppone. Lice mu je bilo olujno mračno, i don Camillo ga odvuče u župni dvor.

— Druže predsjedniče — reče mu kad se nađoše u dnevnoj sobi — jesi li se najzad pokajao za svoje grijehe? Slobodno govori: Bog te čuje, a drug Bognoni ne čuje.

— Do vraga vi i vaš prokleti latinski! — zagrmi Peppone. — Može li se znati što to znači *cum grano salis?*[1]

— Ovisi o prilici u kojoj se rabi — odgovori don Camillo.

— Prilika je ta da sam Federaciji poslao referat o tome što je onaj zlikovački par javno kazao na moj račun, a Federacija mi odgovara da moram postupiti *cum grano salis.*

Don Camillo se stade smijuljiti, na što se Peppone raspali i zaurla:

[1] (Lat.) Doslovno: »sa zrnom soli«, tj. razumno; ne držeći sve za istinu (*Prev.*)

— Ti prokleti intelektualci, oni su propast Partije! Zar ne mogu govoriti talijanski? Evo, sad kad su i popovi bacili latinski u smeće, zar se baš sada njime moraju služiti funkcionari Komunističke federacije?

— Druže — oslovi ga don Camillo vrlo strpljivim tonom — reci, jesu li te mogli uputiti da postupiš taktički, oprezno, diplomatski i razumno, kad svak zna da je sve to roba s kojom ti nemaš blage veze? Zato se i pozivaju na ono sićušno zrnce soli za koje se nadaju da ga još imaš u tikvi, i upućuju te da se njime poslužiš.

— Gluposti! — izdera se Peppone. — Pokazat ću ja njima »grano salis«! Tu ću doktorsku hulju ja poslužiti »cum grano pepis« i prebiti mu sve kosti! Što sam ja kriv ako mi je sin nitkov? A što se tiče toga lopova, bude li imao hrabrosti da se vrati kući, zaklat ću ga!

— Tako i treba — odobri mu don Camillo. — Mnogo je lakše sina zaklati nego ga odgojiti.

— Ma kakvi zaklati! — rasrdi se Peppone. — Htio sam reći da ću ga izmlatiti kao vola samo ako mi se pojavi na oči!

— Više ti se isplati da ga zakolješ, druže. Blagostanje te pretvorilo u vreću sala. Neka te on lupi samo jednom, ti si gotov za vječita vremena.

— Mislite da bi mi vratio kad bih ga tukao?

— Ako je zaista tvoj pravi sin, bi.

— Jest, na žalost — Peppone potvrdi nadasve žalosnim tonom.

Uto s najvećom brzinom bane Suhi, a don Camillo se pobuni:

— Što se, do bijesa, zbiva u mojoj kući? Je li ovo partijski sastanak?

— Ako je papa u Vatikanu primio sovjetskog ministra vanjskih poslova, onda jedan beznačajan seoski pop kao što ste vi zacijelo može primiti drugara iz mjesne komunističke sekcije! — otpovrne mu Suhi. — Ili sebe smatrate većim od pape?

— Što ima novo? — upita Peppone.

— Šefe, Michele je upao u ljekarnu i natjerao drugaricu Jolu da ispije pola litre ricinusa. Zatim je otišao u ambulantu i natjerao doktora Bognonija da ispije ostatak.

Peppone problijedi i sruši se na najbližu stolicu.

— Upropastio me! — zajeca. — Ricinus! Sad će me optužiti da imam sina fašista! Podlac jedan! Od svega što mu je mogao dati da pije, odabrao je baš ricinus!

U međuvremenu u dvor stiže i Grubi, s najnovijim vijestima:

— Ne, šefe, to nije bio ricinus, nego demižon ribljeg ulja!

— Neka je hvala Gospodinu — uzdahne Peppone. — Barem ne mogu toj stvari dati politički smisao. Ali, kunem se da ću tome razbojniku razbiti glavu! Vas dvojica pođite sa mnom

i umiješajte se samo ako se opire, pa vidite da sâm ne mogu izaći na kraj s njim!

Trkom izađoše, a don Camillo podigne oči put neba i ojađeno raširi ruke:

— Gospodine, jedna se ovčica iz tvog stada izgubila, i vuci su pošli u potragu za njom, a ja ne znam gdje se sakrila. Što da učinim?

— Rečeno je: *Pulsate et aperietur vobis*[1] — odvrati daleki Kristov glas.

Don Camillo uze hodati gore-dolje po sobi; nije shvaćao što znače Kristove riječi; ali, netko zakuca na vrata i on ode da ih otvori.

Uđe Otrov, vrlo uzbuđen, lice mu je bilo zastrto raščupanom kosom.

— Velečasni, otac me traži, hoće da prebije i najmanju koščicu u meni.

Don Camillo ga pogleda gadljivo:

— A ti, s tolikim šapetinama, bojiš se onakve vreće sala kao što je tvoj otac?

— Naravno! Ako me ulovi, što mogu drugo nego gutati batine i stisnuti zube? Valjda se ne mogu tući s rođenim ocem!

Gađenje na don Camillovu licu malo se ublažilo.

— Zar ne shvaćaš kakvu si nesreću izazvao time što si pročistio Bognonijeve?

— Nisam ih pročistio zbog onoga što su kazali o meni, nego zbog onoga što su kazali o mom ocu. Spasite me, don Camillo!

[1] (Lat.) Kucajte i otvorit će vam se (*Prev.*)

— Božji je dom otvoren svim grešnicima koji se kaju.

Otrov nadme široka prsa i stisne pesnice:

— Evo vam ga na što se kajem! — uzvikne. — Svinjariju je napravilo ono dvoje nesretnika, a ne ja!

— Ako tako misliš — mirno će don Camillo — onda imaš dva izlaza: ili da odeš iz ovih stopa, ili da ostaneš ali da platiš!

— Spreman sam platiti! — rikne Otrov.

Onda mu don Camillo saopći cijenu. Mladić uširi oči:

— Radije neka me kolju!

— Onda briši! — naredi mu don Camillo.

Otrov se uputi prema vratima, ali na pola puta stade:

— Velečasni, to je podlost što od mene tražite!

— Ili plati, ili se gubi! U mene su stalne cijene, nema popusta.

Otrov se vrati, sjede i stisnutih zuba plati. Na koncu reče:

— Velečasni, vi ste me upropastili!

— Nisam od tog obrta, pa mi djelo neće biti savršeno — reče don Camillo — ali ti moram reći da si ljepši ovako ošišan na nulu.

Dok je don Camillo odlagao aparat za šišanje i bacao u smeće veliku gomilu kose, Otrov se gledao u malom zrcalu što ga je bio izvadio iz džepa.

— Ovako više nisam nitko i ništa.

Glas mu je drhtao od tuge.

Zapravo se osjećao kao Samson kad mu je Dalila odrezala kosu — nemoćan, jer mu se u dugoj kosi skrivala tajna snage.

— Više ne smijem ljudima na oči — zavapi Otrov. — Otići ću iz sela.

— A kamo?

— Znam kamo: da služim vojni rok, ionako mi je vrijeme.

Don Camilla začudi takva odluka.

— Ali, zar nisi predvodnik onim mangupima što propovijedaju nekakvu pobunu savjesti?

— Bio sam, zato što bi me u vojsci ošišali. Ali sad, s ovakvom nulericom, više nemam nikakvih moralnih razloga!

— A, tako — zagunđa don Camillo. — Sad idi u kuhinju, pojedi štogod, pa bježi na spavanje. Gostinska je soba na posljednjem odmorištu. Mirno spavaj, nitko ti neće smetati.

Don Camillo prijeđe u crkvu da se povjeri Kristu:

— Gospodine, hvala ti. Dobri je pastir ponovo našao izgubljenu ovčicu, baš kao što si kazao.

— Da, don Camillo. Međutim, nisam kazao da dobri pastir mora ostrići vraćene ovčice.

— To je pojedinost tehničke naravi koja se ne tiče Boga, nego pastira. Dajte Bogu što je Božje, a pastiru što je pastirovo; nisi li kazao tako?

— Nisam, don Camillo. Ali, takvo je gledište pravedno.

Otrov se krio u don Camillovu domu tjedan dana, a vrijeme je provodio pileći i cijepajući drva za zimu.

Onda se osmog dana pojavi Peppone. Bio je izvan sebe.

— Došao je poziv iz okruga — zalutali. — Ona hulja, ako se ne pojavi na vrijeme, smatrat će ga dezerterom, a ja ne znam gdje se krije! Ako ga ne nađem, na moju će se glavu srušiti novo zlo!

Don Camillo ga odvede u kuhinju, pred »špijunku« kroz koju se vidjelo dvorište. Spazivši Otrova kako cijepa drva, Peppone zinu kao riba na suhu.

— Ošišan na nulu! — usklikne.

— Tako mora biti! — reče don Camillo. — Nagovorio sam ga da ode u fratre.

Peppone poskoči kao oparen i vrisne:

— To ne! Bolje da se vrati kući nego da svrši tako žalosno! Kunem se, neću mu kazati ni riječi, iako se zbog njega prokleti Bognonijevi svete na meni i stvaraju u selu neovisnu »kinesku« sekciju.

— U redu — prihvati don Camillo. — Ipak je šteta. Kako lijepo zvuči »Otac Otrov Božja ovčica«!

— U domu Bottazzijevih nema mjesta ovčicama! — zaurla Peppone.

— Da, da! — zlobno će don Camillo. — Zaboravio sam, druže dragi, da si ti *temporibus illis*[1] na pročelju svoje kuće dao ispisati: »Bolje je živjeti jedan dan kao lav nego sto godina kao ovca«.[2]

— Do vraga i vi i vaše podlo pamćenje! — rikne Peppone okrećući leđa. — Ali, jednom ćemo ipak srediti račune, ja i vi!

— Sredit ćemo ih, dabome — uvjeri ga don Camillo. — Naravno, ako Mao dopusti.

Velika je rijeka tekla spokojno i ravnodušno: bio je to dan kao i svaki drugi, ali ipak drukčiji.

[1] (Lat.) U ono vrijeme, nekad (*Prev.*)

[2] Famozna Mussolinijeva ratna parola (*Prev.*)

TAJNA SVETOG ANTUNA OPATA

Peppone plače, ali se ni don Camillo ne smije; on jest tvrdoglavac, ali u stanovitom trenutku mora pognuti glavu, mora se prilagoditi. Na sreću, nailazi na nenadanu pomoć koja mu dopušta da bude neposlušno poslušan.

Crveni, maleni »spyder« odlučno je skrenuo u dvorište župnog dvora; iz njega izađe mršav mladić u sivom odijelu, s naočarima intelektualca i kožnom torbom pod miškom.

Don Camillo je sjedio za pisaćim stolom u dnevnoj sobi jednim je okom čitao *Gazzettu* a drugim vrebao kroz prozor. Stisnuo je pesnice.

Na kucanje se odazva neuljudnim tonom:

— Naprijed!

Mladić uđe, pozdravi i pruži don Camillu jednu kuvertu.

— Ništa ne kupujem — zagunđa don Camillo ne dižući pogleda s lista.

— Ništa i ne prodajem — odgovori mladić. — Ja sam don Francesco, dolazim vama za koadjutora, po odluci kurije, a ovo je moje imenovanje.

Don Camillo ga odmjeri od glave do pete.

— Mladiću, kad sam vas vidio tako odjevena, pomislio sam da mi opet dolazi kakav trgovački putnik. Kad ste već morali doći jednom starom župniku, valjda je bilo pametno da se i odjenete kao svećenik.

Popić, vrlo nervozan tip, problijedi, a don Camillo pročita imenovanje.

— Dobro — reče odlažući list u kuvertu. — Znači, šalju vas zato da me naučite kako se obavlja posao svećenika.

— Ne, velečasni, nego samo da vas podsjetim da više nismo u godini 1666. nego u 1966.

Don Camillo izvadi iz džepa golemi žuti rubac i na njemu napravi uzao.

— Dobro, sad ste me podsjetili pa možete ići — mirno reče.

Popić se uzruja i ljutito odgovori:

— Velečasni! Kurija me poslala ovamo i ovdje ostajem — i sjede sučelice don Camillu.

— Ako je tako — mirno će don Camillo — iskoristimo ovu priliku da odigramo jednu partiju. Znate li igru s osamdeset karata?

— Ne znam — stisnutih zuba odgovori popić.

Na stolu je ležalo nekoliko špilova već starih karata; don Camillo dohvati jedan špil, ukliješti ga svojim debelim šakama i jednim trzajem ga pretrgne nadvoje.

Popić se ne zbuni.

— Takvu igru znam i ja — reče — samo s mnogo manje napora.

Uze sa stola drugi špil i vrlo mirno, jednu po jednu, podere sve karte napola.

— Sad i ovih ima osamdeset, kao i vaših, velečasni — reče smješkajući se.

Don Camillo kimne glavom kao da odobrava, pa upre prstom u dvije gomilice poderanih karata:

— Da, samo što bih vas ja mogao natjerati da ih progutate svih sto i šezdeset.

Bio je to don Camillo iz dana surovosti i nasilja, i popić problijedi kao mrtvac.

— Ovaj — zamuca — mene su poslali... Ako vam moja osoba nije po volji...

— Vi ili netko drugi, svejedno. Ako njegova ekscelencija određuje da nam je potreban koadjutor, mi se pokoravamo. Vi ste me ljubazno podsjetili da smo u godini 1966, a ne u 1666, a ja sam vam uzvratio ljubaznost time što sam vas podsjetio da sam ja ovdje župnik. Soba vam je spremna. Iskoristite, dakle, priliku da se osvježite i da se odjenete kao svećenik; ovdje, za službenih sati, nije dolično građansko odijelo.

Popića otprati stara Desolina u gostinsku sobu, a don Camillo odjuri da se izjada raspetom Kristu nad glavnim oltarom.

Naime, u don Camillovoj crkvi i dalje je stajao oltar za kojim je don Camillo svejednako uporno služio misu na latinskom. I vjernici su i dalje primali hostiju klečeći ispred ograde sa stupićima od imitacije mramora.

U svim ostalim crkvama širom biskupije oltari su bili zamijenjeni onim što je don Camillo nimalo smjerno okrstio »stolom za topli obrok«; međutim, u don Camillovoj crkvi još nije bilo nikakvih promjena i upravo s tih razloga je kurija — da ne bi odmah primijenila teže, disciplinske mjere — uz tvrdoglavog župnika iz Basse postavila mladog svećenika sa zadaćom da buntovnika natjera da ide ukorak s vremenom.

Don Camillo je najprije neko vrijeme hodao gore-dolje po praznoj crkvi, uzalud mozgajući kako bi najpogodnije načeo temu o kojoj je želio govoriti, ali ga Krist zazva:

— Don Camillo, što to radiš? Zar si zaboravio da je u poniznosti istinska snaga Božjih svećenika?

— Gospodine — usklikne don Camillo — to nikad nisam zaboravio i evo me gdje pred tobom stojim kao najponizniji sluga.

— Don Camillo, lako je biti ponizan pred Bogom. Tvoj je Bog uzeo lik čovjekov, pa se ponizio pred ljudima.

— Gospodine — uzvikne don Camillo u jadu, šireći ruke — zašto da uništim sve?

— Ništa ti ne uništavaš. Ti slici mijenjaš okvir, ali slika ostaje ista. Ili je, možda, za tebe važniji okvir od slike? Don Camillo, ako odjeća ne čini čovjeka, onda ne čini ni svećenika. Ili, možda sebe smatraš boljim Božjim predstavnikom od onoga mladića, samo zato što nosiš sutanu, a on kaput i hlače? Don Camillo, držiš li svoga Boga za takvu neznalicu koja zna samo latinski? Don Camillo, ovaj štuk, ovo oličeno drvo, ovaj purpur, sve to nije vjera.

— Gospodine — ponizno odgovori don Camillo — ali jest tradicija. Uspomena, staza kojom se kročilo toliko godina, poezija . . .

— Sve vrlo lijepe stvari koje nemaju nikakve veze s vjerom. Don Camillo, te stvari ti voliš jer te podsjećaju na prošlost i jer ih osjećaš svojima, gotovo dijelom sebe. A prava je poniznost u tome da se čovjek odrekne onoga što najviše voli.

Don Camillo pogne glavu:

— Pokoravam se, Gospodine.

Ali se Krist nasmiješi, jer je don Camilla čitao do dna srca.

Popić je bio kao u jednom zanosu. Geslo mu je bilo: »Demistificirati!« To jest, očistiti crkvu od svega što je puka obmana i može služiti samo praznovjerju. Valja kazati da je ipak pazio da se ne istrči, kako ne bi rasrdio don Ca-

milla. A don Camillo je sve prihvaćao, iako stežući zube.

Ali, u jednom se trenu odjednom odupre.

— U redu, neka se oltar makne — reče, istim glasom kao kad je popiću zaprijetio da će ga natjerati da proguta dva špila karata — ali tek kad mu se nađe pogodno mjesto.

To nije bilo lako, jer oltar s tri metra visokim raspelom nije nikakva vaza. Ali se u don Camillovoj tikvi čvrsto usadila jedna zamisao i on je povjeri Kristu:

— Gospodine — uze mu razlagati — baštinici pokojnog Filottija likvidirali su cijelo imanje, ali im je ostala stara, oronula kuća koja ima privatnu kapelicu, u njoj sam služio redovito jednom godišnje. Voljni su da sve to ustupe za sedam milijuna, a možda i manje. Samo kad bih dobio tu kapelicu, mogao bih tamo prebaciti i oltar i tebe. Gospodine, ti ovdje smetaš, ne znaju gdje da te smjeste. Znam da ćeš dovijeka biti Sin Svemogućega Boga, makar ljudi uništili sve tvoje likove, ali ja nipošto neću dopustiti da te bace među kramu na tavanu.

— Don Camillo — prekori ga Krist — ti ne govoriš o meni, ti govoriš o komadu oličena drva.

— Gospodine, ni onaj komad obojena platna koji se zove zastavom nije domovina. Ali se ipak s domovinskom zastavom ne postupa kao s običnom krpom. A ti si moja zastava, Gospo-

dine. U onoj kapelici našao bi pravo mjesto, ali, na žalost, koliko se god i pogađao, sedam milijuna ostaje sedam milijuna. Gdje ću naći tolike pare?

— Valja ti ih potražiti ondje gdje se nalaze — odvrati mu Krist s tajanstvenim osmijehom.

Dotle je popić kopkao nogama.

— Velečasni, ako smo i odložili selidbu oltara — reče u jednom zgodnom trenutku — demistifikaciju ipak možemo otpočeti! Evo, na primjer, uništimo tu groznu karikaturu od svetog Antuna!

Kip je zbilja bio ružan. Don Camillo ga je bio zatekao u njegovoj niši, pa ga je ondje i ostavio, samo što bi ga oprašio jednom godišnje.

Zaštitnik domaćeg blaga Basse kanda se vrlo dobro iskazao za teških epidemija slinavke između godina 1862. i 1914. Zato je bio upoznao i vrlo sretna vremena kad je dnevice gledao gdje pred njim gori na stotine svjećica. A zatim, kako se slinavka sve više suzbijala injekcijama, tako se tanjio broj svjećica, a sad se ubogi sveti Antun morao zadovoljiti bijednom žaruljicom od deset svijeća, skrivenom u staroj uljanoj svjetiljki, koju je don Camillo bio postavio pred svečevom nišom.

Don Camillo je bio odan i svetom Antunu, ali ipak prihvati popićev prijedlog.

— U redu. Sutra ujutro nećete ga više vidjeti.

Est modus in rebus[1]. Slažemo se da uklonimo svetog Antuna, ali ne i da ga uništimo s nekoliko udaraca čekićem, kao što bi htio popić, a časno nam je služio stotinu i više godina. (Točnosti radi, stotinu i četiri godine, jer je kip, prema župnim knjigama, darovan crkvi u lipnju 1862, a donator je bio neki Ferrazza, bogat veleposjednik.)

Iste noći je don Camillo, uz pomoć zvonara, izvadio svetog Antuna iz njegove niše i odnio ga u šupu. Ali, slučaj htjede da svetac na svom putu udari desnom nogom o rub jednih vrata i da mu se odjednom otkinu svi nožni prsti i vrh sandale pride.

Don Camillo pak htjede, prije odlaska na počinak, popraviti oštećenu svečevu nogu, i tako, dok se trudio da gipsom pričvrsti otkinuti komad, primijeti da iz svečeva okrnjena stopala viri vrh nekakve crne čizme. A čizma nije bila od štuka nego od oličena drva.

Sivi je habit, što je sveca pokrivao do nogu, u donjem dijelu bio napukao, trebalo je samo ovlaš kucnuti po njemu. I tad se otkri čudo, zbilja neviđeno: da svetac ispod mantije nosi hlače i čizme s ostrugama.

Kuc još jednom — i gle! Kao kakva kora otkida se gornji dio mantije i na javu izbija komadić crvene košulje.

[1] (Lat.) Sve ima svoju mjeru (*Prev.*)

Za nekoliko minuta skinuta je sva kora od štuka što je pokrivala raniji drveni lik i sveti se Antun najzad iščahuri u nedvojbenog Garibaldija!

Podignuta je desna ruka jednako stezala maleni križ, ali se vidjelo da je nekad držala sablju, a koplje zastave bilo je vješto pretvoreno u hodočasnički štap u svečevoj ljevici.

Neshvatljivo je bilo zašto su Garibaldija presvukli u svetog Antuna. Ali je malo kasnije don Camillo doznao i to. Na prsima Garibaldijeve crvene košulje, na lijevoj strani, bila je mrlja u obliku srca. To nije bilo drvo nego štuk, i don Camillo kucne po njemu da mu iskuša čvrstinu. Pokazalo se da je to vrlo tanak sloj štuka koji se odmah raspao u komadiće, a iz rupe šiknu zvonak slapić napoleondora. A sa zlatnicima ispade učetvoro presavijena ceduljica.

Stara — malo smiješna, malo patetična — seoska pripovijest.

U travnju 1862. Garibaldi je posjetio glavno mjesto provincije gdje su ga dočekali kao kakva poluboga. U tom je slavlju jedan gradski obrtnik bio izradio i Garibaldijev kip od oličena drva. Garibaldi je u Društvu radnika održao govor u kojem se vrlo žestoko okomio na rimske popove i »loše popove« uopće. A neki Ferrazza, vjerojatno vođa popomrzaca u svom mjestu — onom istom mjestu gdje će kasnije

službovati don Camillo — valjda je bio toliko ushićen tim govorom da je kupio Garibaldijev kip, dao ga štukom premazati i preobličiti u svetog Antuna Opata, pa ga poklonio župniku.

Te su stvari danas nepojmljive, ali je u ono vrijeme bilo ljudi koji su uživali u takvoj zvjerskoj šali. Ipak, šala nije bila nečovječna zato što je Garibaldi unesen u crkvu gdje će ga obožavati kao kakva sveca, nego zato što su mu prsa napunili zlatnicima i još dodali poruku punu zlobe:

Pope! (Da, pope, jer je ovdje zlato, a samo će popovi izdaleka osjetiti zlato, ono za čim najviše žude!) Pope! U Garibaldijevu srcu ne sjedi vrag, kao što ti tvrdiš. Naprotiv, tu leži dragocjeno blago a ti ga nećeš odbiti! Pope! Bude li se još služila misa kad ti budeš čitao ovo pismo (u što dvojim), odsluži jednu misu za pokoj duše antiklerikalca i garibaldinca Alberta Ferrazze, a s ovim napoleondorima počasti sebe dobrim jelom i nazdravi Garibaldijevoj besmrtnoj slavi!

Ukupno je bilo tisuću napoleondora, što je u lijepim liricama značilo oko šest milijuna. Tako je don Camillo kupio kuću starog Filottija i u kapelici smjestio oltar iz svoje crkve s velikim raspetim Kristom, bez ikakve izmjene.

Tamo je također odnio i Garibaldija-opata, pošto mu ga je jedan majstor ponovo prekrio štukom.

Prvu je misu u kapelici odslužio za pokoj duše Alberta Ferrazze. Služio ju je na latinskom, pred malobrojnim ostacima stare garde.

Kasnije je Kristu objasnio:

— Gospodine, to su tikvani. Grčevito se drže za život samo snagom svojih uspomena i uspomena na svoje mrtve. Ne shvaćaju da se i crkva mora obnoviti.

— Točno onako kao što ti to ne shvaćaš, don Camillo — odgovori mu Krist.

— Možda, Gospodine — iskreno priznade don Camillo. — Ali, ja nisam prekršio propis. To je bila privatna misa, jer je kapelica postala moje vlasništvo, uz Božju pomoć!

— Uz Garibaldijevu pomoć — ispravi ga Krist.

— Gospodine, rekao si mi da novac potražim tamo gdje se nalazi, a ja sam ga baš ondje i potražio. Moju je dobru vjeru privukao sveti Antun, a onda je on u tu stvar umiješao Garibaldija.

— Tako je, don Camillo — nasmiješi se Krist. — Da, u takvu mjestu, gdje su živi ludi, a mrtvi još luđi, možda je najpogodniji baš takav župnik kakav si ti.

Naravno, tajna je služba obavijestila Pepponea o don Camillovu potezu. Susrevši don Camilla, Peppone mu vrlo zajedljivo dobaci:

— Velečasni, je li istina da ste otvorili dućan za svoj račun?

— Nije, druže. Ja radim stalno za istoga gazdu, onoga ondje gore. Mao još nije stigao između nas posijati razdor.

Peppone proguta i zaveza gubicu.

MAOU NE ODGOVARA VODA RIJEKE PO

I protiv svoje volje, Peppone je prisiljen da odmjeri snage sa šefom »Kineza« i u tome umalo da ne ostane bez glave. S druge strane, Bog ne plaća samo u subotu, plaća i u ponedjeljak, a don Camillo gorko plaća tu spoznaju.

Od osam sela općine kojom je upravljao Peppone s drugovima, po divljini je bilo najgore La Rocca.

Ležalo je na svega nekoliko kilometara od središta općine, ali ni kilometri nisu svi jednaki, zato što se ljudi međusobno razlikuju, pa vam se tako dogodi čak i u gradu da samo skrenete u nekakvu sporednu ulicu i nađete se u sasvim drugom svijetu. Seljani La Rocce ži-

vjeli su u naplavnom pojasu, pa su u stoljetnoj borbi s velikom rijekom postali grubi i nasilni; uz to, strancem su smatrali svakoga tko živi s one strane glavnog nasipa.

Svi su odreda bili crveni borci, ali se u njih komunizam zvao Staljin, a bubanje protivnika po tikvi držali su jedinim mogućim dijalogom.

Stoga je doktor Bognoni zaista bez velike muke nagovorio La Roccu da se otcijepi kao neovisna sekcija i njega uzme za šefa. I jednoga lijepog dana u Roccu dođe inspektor provincijske federacije da drugove vrati u tor, ali nađe selo preplavljeno lecima i plakatima u slavu Staljina i Maoa, a nigdje ni žive duše.

Dakako, bilo je suđeno da netko iskoristi takvo stanje, pa kad listovi objaviše čudesnu pripovijest o tome kako je Mao sa svojih sedamdeset godina preplivao petnaest kilometara, i to takvom brzinom kao da je u nj ugrađen kakav vanbrodski motor, na zidovima općinskog sjedišta i Rocce osvanuše veliki, žuti plakati:

Mao je zapanjio svijet dokazom svoje snage. A što drugovi »Kinezi« iz Rocce kažu na to da njihov šef, drug Bognoni, uopće i ne zna plivati? Zar može pripremati proletersku revoluciju čovjek koji ne zna ni plivati?

Grupa drugova koji znaju plivati

Na plakatu nije bilo drugog potpisa, ali se cijelo općinstvo složilo da je to Pepponeovo maslo. Što podbodeni takvim izazovom, što iz urođene naglosti, oni iz Rocce odmah izvedoše protuudar s drugim, primjerenim plakatom:

Šef Kineza iz Rocce ne zna plivati kao veliki Mao, ali u plivanju zacijelo može potući šefa »drugova koji znaju plivati«. Naravno, ako salo, što ga je naslagao trgovačkim životom, dotičnom drugu dopušta da se uopće održi na površini.

Na repliku se nije dugo čekalo:

Mali Mao iz Rocce neka se pripazi! On se od dobre kure s ribljim uljem kanda osjeća lakim kao ribica, ali bi mogao i uskočiti — u tiganj!

Temperatura je brzo rasla i svijet se sve bolje zabavljao. Naravno, don Camillo nije propustio priliku da pri prvom susretu s Pepponeom i njegovim štabom ne upita veselo kako napreduje trening i je li već određen dan povijesnog susreta.

— Nikad neću dopustiti da me uvuku u takve lakrdije! — grubo odvrati Peppone.

— Jasno mi je — podmuklo se isceri don Camillo. — Ta je igra zašla predaleko, mimo

vaših očekivanja, pa biste se sada rado povukli, je l' tako, gospodine predsjedniče?

— Ja se nikad ne povlačim! — zaurla Peppone.

— Tako je, šefe! — oduševljeno mu odobri cijeli njegov štab. — Popovi imaju i po dva i po tri lica, ali je u nas samo jedno!

Susret stoljeća održao se jednog nedjeljnog popodneva, a na riječnoj se obali slegla neviđena masa svijeta.

Rijeku će šampioni preplivati dvaput: s ove na onu obalu, gdje ih čeka mješovita kontrolna komisija, pa natrag — pobjednik je onaj tko prvi stigne na startno mjesto.

Bognoni je bio mršav i mlad, a Peppone je, iako jači, ipak bio teži i zbog godina i zbog trbušine. U prvoj polovici utrke — sa starta na suprotnu obalu — onima iz Rocce pružila se prilika da oduševljeno urlaju jer je Bognoni stigao prvi.

Ali se upravo od toga urlanja Peppone toliko razbjesnio da je zaboravio i na godine i na trbušinu, pa je u borbu uložio i snagu i dah iznad svih svojih mogućnosti.

Na povratku stiže Bognonija pa ga u očajničkoj bitki i prestiže. Protivniku dobro odmaknu i prvi dotače obalu, ali se istog časa sruši na pijesak kao mrtav.

— Doktora! — zaurla Grubi koji se već nalazio na licu mjesta, s ostalima iz glavnog štaba.

Peppone nije davao ni znaka života, a doktor Bognoni, koji je po običaju imao pri ruci, u kolima, kovčežić za prvu pomoć, skokom se stvori kraj njega. Klekne pored Pepponea, opipa mu bilo i zaurla ženi:

— Brzo! Injekciju koramina! Moglo bi doći do infarkta!

Od te dreke se Peppone osvijesti, jedva otvori oči, prezirno zaškilji u liječnika i rikne:

— Grubi! Otjeraj ovu hulju! Mogu umrijeti i sam!

Bognoni ustade i ode, a kraj Pepponea klekne don Camillo.

Peppone ga pogleda.

— Sad ste valjda zadovoljni — reče zadihano.

— Zašto bih ja bio zadovoljan? — usklikne don Camillo.

— Jer su oni tobože moji plakati zapravo vaše maslo, vi ste ih dali tiskati i namjestili ste čitavu tu podmuklu komediju!

— Jesam — skrušeno prizna don Camillo. — Istina je. Ali, sad je prekasno da se pokajem. Mogu li što učiniti za vas?

— Možete — zagrmi Peppone. — Da se gubite u pakao i vi i svi popovi svijeta!

— To je preveliko društvo, druže, a ja ne volim grupna putovanja — odgovori don Camillo.

Stiže Suri s bocom konjaka koju Peppone stade sisati takvom silinom da bi presušio i same Pontinske močvare.

Tu se zatim nađe i ambulantni liječnik koji osluhnu Pepponeu srce i izmjeri mu tlak.

— Sve je u redu — reče.

— A zašto je sklopio oči i ne miče se? — zabrinu se don Camillo.

— Jer je mrtav pijan — objasni mu liječnik.

Peppone je zbilja bio pijan, ali ne i mrtav. To je dokazao time što je skupio snagu da progunđa:

— Velečasni, ako ima Boga, kaznit će vas!

Boga ima i njemu se obično ne žuri; ali se taj put iznimno požurio i don Camilla kaznio u roku od nepuna dvadeset i četiri sata.

*

U ponedjeljak po podne don Camillo je raspravljao s mladim koadjutorom, u dnevnoj sobi župnog dvora, kadli odjednom na ulici, ispred samog ulaza u dvorište, prasnu strahovit urnebes. Sedam se motociklista, mladih nitkova, s ogromnim kosetinama i u crnim kožnim vjetrovkama, zaustavilo ispred dvorišta don Camillova dvora; divljački su galamili i bjesomučno dodavali gas motorima. Onda jedan od njih uze gitaru pa svi u koru zapjevaše nekakvu pjesmu, tako groznu da se čovjeku dizala kosa na glavi, a takt su davali sirenama.

Između onih sedam glasova, mogao si po boji pogoditi da je jedan ženski, pa su one prostote još gore zvučale s nježnih, koraljno rumenih usana.

Dapače, dotična je vrlo mlada zlikovka skinula vjetrovku i pokazala se u nekakvoj svojevrsnoj košulji s crno-bijelim kvadratima, bez rukava i užasno dekoltiranoj, a toliko kratkoj da je djevojci jedva jedvice pokrivala stražnjicu, pa se bestidnica doimala još odvratnije.

— Sad ću ih ja natjerati da prestanu! — zaurla don Camillo i odlučno zagrabi prema vratima, ali se popić ispriječi preda nj.

— Nemojte, don Camillo! Prepustite to meni. Ja znam kako valja prići mladima. Nemojte se obazirati na njihov nekonformizam, oni su mnogo bolji no što mislite.

Don Camillo ode na prozor odakle je vidio kako popić izlazi iz dvorišta, prilazi svojim vršnjacima i obraća im se srdačno, s osmijehom na licu.

Najprije su ga pustili da govori, nekoliko minuta, a onda djevojka zviznu, a ostala šestorica skočiše s motocikla i baciše se na popića obasipajući ga lavinom batina, mlateći po njemu i rukama i nogama.

Popić je bio nadasve antipatičan svojim superiornim držanjem i kao salivenim clergymanom[1] kojega se nije htio odreći unatoč svim

[1] Clergyman, crno svećeničko odijelo sa zatvorenim ovratnikom (*Prev.*)

don Camillovim naporima; ali, pred takvim prizorom, don Camillo zaboravi sve, poleti kao raketa, zari se u onu gomilu kao tenk i uspije izvući popića, koji je već bio više nalik na staru krpu nego na čovjeka.

Munjevita intervencija crne i krupne popine zbunila je i zatekla čupavce. Ali prokleti djevojčin glas opet zapovjednički odjeknu:

— Udri popinu!

Šestorka se trgnu i okomi na don Camilla. I to na pametan način: četvorica su ga pograbila za ruke i noge, a dvojica su stala svojski lupati po njemu.

Don Camillo, koji nije očekivao takvu podvorbu, a mogao je dosta podnijeti, vladao se kao kakav slon koga je napao čopor obijesnih majmunčića, samo se trudio da sa sebe zbaci taj ološ. Sve dok ne ču nov, neobuzdan i bijesan djevojčin nalog:

— Naprijed! Strgnite mu sutanu! Da ga vidimo u gaćama!

To je bila taktička greška. Čuvši to, don Camillo će Kristu:

— Gospodine, zar ćeš dopustiti da jednog svećenika na javnom mjestu skinu do gaća?

— Ne, don Camillo, to nikada! — uvjeri ga daleki Kristov glas.

I dogodi se kao kad u pretjecanju »nabijete« treću do na sto i četrdeset; silovitim trzajem don Camillo oslobodi ruke, zgrabi za grive onu dvojicu što su ga tukli i lupi im tikve jednu o

drugu. Nesretnici se srušiše na tlo. Ostala četvorica, nahuckani djevojkom, udvostručiše napore. Na njihovu je nesreću uz ogradu bio prislonjen nekakav kolac; jak, elastičan kolac koji se u don Camillovim rukama pokazao izvanredno djelotvornim.

Pod kišom takve vrste ne može se dugo izdržati, i u jednom trenutku fakini, pokriveni modricama i poput šljive debelim čvorugama, skočiše na svoje motocikle i odjuriše urlajući:

— Još ćemo se vidjeti!

Ali ne odoše svi. Ostala je ona paklenjačka cura, spokojno se naslonila na dvorišna vrata i drsko zapalila cigaretu.

Don Camillo prijeteći pođe prema nesretnici, s nakanom da i njoj dodijeli što joj spada.

Djevojka se ne zbuni, dapače, kad je don Camillo stao pred nju, ona se nasmiješi i reče:

— Zdravo, dragi ujače!

Don Camillo polako odmjeri bezobraznicu od glave do pete. Djevojci je moglo biti između šesnaest i osamnaest godina, i u pristojnoj odjeći mogla je biti i lijepa, ali s onom nedoličnom riđom grivom, nagaravljenim očima i užasno bestidnom mini-suknjom bila je jednostavno odvratna.

— Tko si ti, bludnice? Iz koje si javne kuće pobjegla? — rikne don Camillo.

— Dolazim iz kuće tvoje sestre Giuseppine, i tvoja sam nećakinja Cat — odgovori djevojka.

— Nemam nikakve nećakinje koja se zove Cat! — zaurla don Camillo.

— Da, krsno mi je ime zapravo Elisabetta — objasni besramnica s osmijehom koji je upravo mamio pljusku — ali me dečki zovu Cat. To je deminutiv od »caterpillar«, što znači da mi na djelu ni buldožer nije ravan.

Don Camillo sad prepozna crte djevojčina lica i bijes mu poraste.

— I ti — zaurla — ti, moja nećakinja, ti, kći moje sestre, ti si huškala one svoje banditske prijatelje da me izmlate i skinu do gaća!

— Samo ti vraćam ljubaznost, dragi ujače. Nisi li prošlog tjedna kazao mojoj majci neka se nimalo ne brine za mene, jer jamčiš da ćeš me po hitnom postupku preobraziti u najmekšu i najpokorniju Marijinu kćer? Vjeruješ li još u to, ili će biti bolje da skočim na motocikl i vratim se u grad da utješim mamicu?

Don Camillo je još stezao kolac u šaci, a mala mu je bestidnica drsko zurila u oči.

— Anselma! — zaurla don Camillo.

To je bila zvonareva žena. Prikladnije bi bilo zvati je zvonarevim mužem jer je bila od onih žena što su nalik na oklopnjaču, a dijele takve pljuske da od njih zaboraviš i kućnu adresu.

Anselma priđe, a don Camillo joj objasni:

— Ja ne mogu dići ruku na nju.

— A ja bogme mogu — spremno prihvati oklopnjača koja je do župnikova poziva s prozora pratila zbivanja.

Anselma pograbi djevojku za ramena i nastavi:

— Velečasni, nju treba temeljito isprašiti i izglačati. Ja ću vam je urediti kako valja, pa vam je za nekoliko dana vraćam.

Djevojka se ne uplaši:

— Ako se usudite da me samo taknete, ne odgovaram za ono što će se dogoditi! — zaprijeti.

— Bez brige, mala — umiri je Anselma. — Neću te taknuti. Mislim, rukama. Ožarit ću ti stražnjicu isprašačem.

— Izvrsno — složi se don Camillo. — Čini mi se da ćemo ga samo tako naučiti koristi.

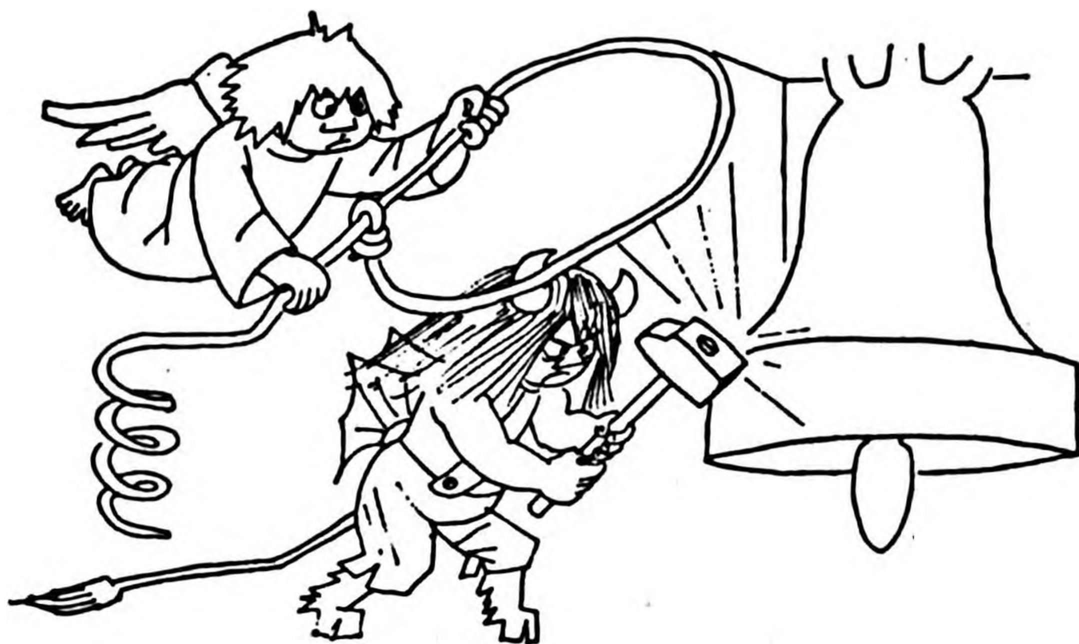
Rekao je »ga«, a ne »je«, ne zbog toga što bi se slagao s jezičnim nemarom televizije, nego zato što je — s obzirom na djevojčinu zgodnu narav — mislio na isprašač.

Djevojka se pokuša otrgnuti, ali je Anselma bila kao živac-kamen, ne pomaknu se ni za pedalj.

— Zove se Anselma — don Camillo objasni djevojci — ali je inače zovu Biz. To ti je deminutiv od bizon. Za početak, bit će najbolje da produžiš suknju barem za pola metra.

— To nikada! — jarosno zaurla Cat.

— Ni pô jada — isceri se don Camillo. — Onda ćemo ti noge skratiti za pola metra.

NOKTURNO OD KOJEG SE NE MOŽE SPAVATI

S malom don Camillovom nećakinjom sâm je vrag ušao u župni dvor, ali tom vragu, na žalost, ni to nije dosta, nego se još penje na zvonik gdje stvara pravi pakao, što Otrovu pruža mogućnost da ponovo dođe do svoje kose.

Bog ne plaća samo u subotu. Toga puta platio je u ponedjeljak. I zbilja, pokazalo se da je Cat prava kazna Božja, pa je don Camillo dobro shvatio zašto ga je sestra, siromašna udovica, preklinjala neka joj pomogne da popravi djevojku koja je bila krenula stranputicom.

One iste večeri kad je došla, Cat bez ikakva uvijanja opomenu Anselmu:

— Nema potrebe da zatvarate prozore i vrata, da sa mnom postupate kao sa zatvorenicom. Ni na kraj pameti mi ne pada da bježim. Hoću da me ta popina na koljenima moli da odem.

— Djevojčice — prijekorno će Anselma — ne znaš što govoriš. Jedno pamti: kad je ovdje bilo vruće kao u paklu, tvoj se ujak bez ikakva straha nosio sa najzatucanijim komunistima.

— Ah, komunisti! — iskrevelji se Cat. — To su pajaci kao i popovi, fašisti, liberali, socijalisti, buržuji, vojnici, policajci i slična gamad. Sve sami živi leševi. Mi, mladi, mi smo gospodari svijeta i nema te sile koja će nas zaustaviti!

— Ni Bog?

— Bog! — nasmije se Cat. — Bog je umro.

Kao zvonareva žena, Anselma je sebe smatrala u neposrednoj službi Božjoj, pa se naljuti:

— Da si moja kći — reče stisnutih zuba — opalila bih ti jednu masnu preko uha. Ali kako nisi, opalit ću ti dvije!

Poput nekih eksplozivnih motora, i Anselma je imala »pretpaljenje«, pa dok je izgovorila riječ »dvije«, pljuske su već pale.

— Sad ćeš lakše zaspati — objasni joj Anselma.

— A vi nećete dugo spavati, ja vam jamčim — zaprijeti Cat i pođe uza stube u svoju sobu.

Cat se pokazala pravom proročicom; u dva po ponoći zvona zazvoniše na uzbunu, cijelo

selo skoči na noge. I don Camillo je iskočio iz kreveta i sišao u prizemlje, gdje je zatekao Anselmu koja se doimala kao utjelovljena potištenost.

— Što se, do vraga, dogodilo? — drekne don Camillo.

Anselma ojađeno raširi ruke:

— Velečasni, dogodilo se to da se kroz prozor tavana može prijeći na krov dvora, a luđak može s krova dvora skočiti na krov crkve i uvući se u zvonik kroz okrugli prozorčić.

— Pa što?

— Taj je luđak vaša nećakinja, ona je sada ondje gore i uživa, a još je povukla za sobom ljestve i zakračunala kapke na odmorištima.

Dotle se skupilo dosta svijeta, a Peppone istupi naprijed:

— Velečasni, pobrinite se da ta sramota prestane, ili ću ja poduzeti odgovarajuće mjere!

— Samo ih poduzmi, druže predsjedniče — odgovori don Camillo. — Ako imaš helikopter, van s njim pa izvoli!

Djevojci se predstava osladila; otkrila je mehanizam carillona, pa je udarila zvoniti u ritmu »bita«, prateći se neljudskim kricima. Na tu dreku Suhi se isceri:

— To župnikova milosnica kanda zvoni za kavu!

Takve šale don Camillo nije primao, stoga pograbi Suhoga za krpe na prsima, ali se Peppone umiješa:

— Velečasni, valjda nećete poreći da je to ženska vriska!

— To je rika tigrice! — vikne don Camillo. — Pa kakvo sam zlodjelo počinio da mi se na leđa svali ta bezumnica?

Uto upade Grubi:

— Velečasni, što ne kažete! Znači, to je ta vaša duhovita nećakinja koja je jučer po podne stigla sa svojim dečkima, ona što vam je htjela skinuti gaće!

Peppone i njegovi ortaci uživali su da je milina, a Cat je zvonila sve žešće.

— Gospode! — zavapi don Camillo. — Što da učinimo da prestane?

I dobri Bog mu se smilova: zvonar mu priđe i šapne da ga netko čeka na tavanu.

Zbilja ga je ondje gore netko čekao; nekakva ljudina kao iz stripova: crni kombinezon, crne rukavice i crna kukuljica iz koje su virile samo oči.

— Velečasni — reče svojevrsni »Dijabolik« — ja ću se za to pobrinuti.

— Otrove! — usklikne don Camillo. — Što znači da si se tako udesio?

— Moram biti crn kao noć — odgovori mladić. A osim toga, ne želim da me vide ostrižena.

— Što je s vojnom vježbom?

— Sposoban — odvrati Otrov. — Polazim s idućom grupom.

— Pazi, povukla je za sobom ljestve i zakračunala kapke — zabrinuto će don Camillo. — Kako ćeš se popeti do nje?

— Ako se tamo penje žica gromobrana, onda mogu i ja.

— Nemoj, to je odveć opasno.

Otrov se nasmije:

— Jest opasno za popa, ali ne za mene.

S tim riječima izađe kroz prozor koji je gledao na krov dvora, pa skoči na krov crkve i čas kasnije je već hvatao žicu gromobrana. Tama ga proguta.

Don Camillo pade na koljena i zavapi:

— Gospodine! Pomozi mu!

Začu se dalek Kristov glas:

— Don Camillo, da li se varam ili si zaista kazao da ono nije ovčica iz tvoga stada?

— Ne, Gospodine, ne varaš se, prevario sam se. Ali, za ljubav Božju, sad mislite na njega! Položite ruku na njegovu glavu!

— Da, a što će biti ako mu se noga oklizne, kako ću ga onda spasiti? Ne mogu ga ni držati za kosu kad si ga ostrigao do kože!

S don Camilla je curio znoj, a paklena se zvonjava orila i dalje.

Ali odjednom prestade.

Don Camillo pojuri dolje, u prizemlje zvonika. Odozgo, iz tornja, čulo se neko komešanje. Otvarali su se kapci na odmorištima, spuštale se ljestve. Najzad se podiže i najdonji kapak,

spustiše se ljestve, pojavi se Otrov s omotom pod miškom.

Omot je bila Cat.

Da bi lakše baratao njome, Otrov ju je sapeo konopcem što ga je bio skinuo sa zvona, a uz to je djevojci začepio usta jednom svojom kožnom rukavicom.

Kad se spustio na tlo, Otrov pruži don Camillu omot, ali župnik trgne ruke k sebi i rikne:

— Baci je tamo u kut!

Zatim urlikom zazva Anselmu koja stiže kasom.

— Nosi mi s očiju to smeće! — izdera se don Camillo pokazujući u djevojku. — I reci ljudima da je predstava završena, mogu se vratiti u krevet.

*

Operacija je bila naporna, pa Otrov rado popi dvije-tri čaše vina.

Bili su sami, u dnevnoj sobi, Otrov je bio skinuo kukuljicu da malo prozrači oguljenu tikvu.

Don Camillo je htio doznati potankosti pothvata, ali Otrov odmahne glavom:

— Velečasni, pustimo to, radije porazgovarajmo o ozbiljnim stvarima. Vama je kugla ušla u kuću. Znam ja nju, tu zlosretnicu!

— Gdje si je upoznao?

— U Castellettu, prije dva mjeseca. Bila je sa Škorpionima, to vam je banda fakina iz grada. Pikirali su na Castelletto, htjeli su napraviti rusvaj, ali je Castelletto naš teren, pa smo im prebili kosti, morali su podviti repove i zbrisati. Ona šestorica što su je jučer dopratila, to su im kolovođe. Vi ste im dali što ih spada, ali vam to oni neće zaboraviti. Vratit će se.

— Još bolje — progunđa don Camillo. — Imam još dosta kolaca u drvarnici.

Otrov mahne glavom:

— Moj pouzdanik iz grada telefonirao mi je da Škorpioni pripremaju pohod u velikom stilu. Kane doći ovamo u punom sastavu, da sve dignu u zrak i silom oslobode djevojku.

— Samo neka dođu — progunđa don Camillo. — Dočekat će ih karabinjeri.

— Velečasni, tu se ništa ne da učiniti. Oni navale kad im se čovjek najmanje nada. Ima ih pedesetak i dobro su organizirani. Dobro znaju da karabinjeri ne smiju pucati u njih, pa će bez straha izvesti udar.

Otrov se bio zapjenio od bijesa, nemirno je hodao gore-dolje kao ranjen lav.

— Ali zašto? — najzad zavapi pošto je stao pred don Camilla. — Zašto ste me ostrigli?

— Kakve veze ima tvoja kosa s tim banditima?

— Ima! Da imam kosu, mogao bih skupiti svoju bandu i Škorpione podvoriti kako Bog zapovijeda! Upamtite, velečasni, mi mladi bun-

tovnici imamo svoje sisteme i između sebe sređujemo stvari bez nekih teških tragedija. Ah, samo da mi je moja kosa!

— Kosa! — nasmije se don Camillo. — Glupost!

— Valjda ne mislite da bih se mogao ovako ostrižen pojaviti pred svojim dečkima! To je stvar časti, ugleda!

— Čovjek ostaje čovjek, bez obzira na to koliko mu je kosa duga.

— Velečasni, na to vam mogu kazati da i pop ostaje pop, bez obzira na to kakvu odjeću nosi. Ali, što bi se dogodilo da služite misu u gaćama?

— Glupost!

— Da, glupost, ali kad vas je ona zlosretnica jučer htjela svući do gaća, onda ste izazvali potres!

— U redu! — prekrati don Camillo. — Ovako je bolje: neće biti tučnjave između vaših dviju bandi.

— Točno, ali što će biti ako netko, da bi se obranio od Škorpiona, izvuče revac i opali? Velečasni, ako boksač uzme mlatiti kržljavca, ovaj će zapucati, samo ako ima oružje, i eto mrtvih! Ali, ako se sretnu dva boksača iste kategorije, pa se mlate, to ostaje susret boksača i nitko ne umire. Eto što mislim.

Don Camillu je bilo dosta rasprave; pretraži ladicu svoga pisaćeg stola, izvuče jednu kuvertu, pruži je Otrovu i reče mu:

— Milano nije daleko. U Milanu možeš naći sve. Samsona je Dalila upropastila zato što nije mogao otići u Milano. Ali ti možeš.

U tri i dvadeset Michele Bottazzi usklikne »okej«, prema običaju današnje mladeži, pokri glavu kukuljicom i nestade u noći.

*

Cat ostade u pritvoru dva dana. U četvrtak oko šest uvečer Anselma je izruči don Camillu, koji je opružen u ležaljci, u dvorištu župnog dvora, uživao u večernjoj svježini.

Mala zločinka više nije bila u mini-suknji, nego omotana nekakvom crnom haljinetinom, zakopčanom do grla, dugom do tla i s rukavima što su bili dobrih dvadeset centimetara duži od djevojčine ruke. Glava joj bila pokrivena crnim rupcem, a lice, bez ikakve šminke, bilo joj izbijeljeno brašnom. Kao kakva karikatura na temu »Poljoprivreda u krizi«.

— Je li dobro ovako, ujače dragi? — drsko upita paleći cigaretu.

— Nije — mirno će don Camillo. — Cigareta nekako odudara; tip kao ti treba da puši cigare. Ali svejedno, sjedi!

Međutim, Cat odgovori da će radije stajati; htjela je da je prolaznici vide tako obučenu.

I prolaznici su je gledali i cerili se kao ludi. Svi su dobro znali što je djevojka izvela na zvoniku. A večer prije je Peppone podsjetio

okupljeno općinsko vijeće da je svojevremeno Busseto školovao Giuseppea Verdija, pa je upitao ne bi li bilo uputno na trošak općine poslati na studij župnikovu nećakinju, koja se javnom izvedbom svoga »nokturna« iskazala izvanrednim smislom za glazbu.

Ljudi su se, dakle, cerekali i neprestance paradirali gore-dolje ispred don Camillova vrta, kadli odjednom prasnu silna buka motora i svi se učas povukoše na pločnik.

Samo tren-dva zatim pojavljuje se defile: najprije prethodnica, šest motociklista čupavaca, po dva i dva postrojeni, u crnim vjetrovkama, a za njima sâm, na propisnu udaljenost praćen kompletnom klapom, na svom supermotoru od tisuću kubika s okovanom i resama iskićenom kožnom ormom, vođa glavom, moćne je grudi isprsio i napuhao da puknu, u pripijenoj crnoj majici na leđima s koje se kesi mrtvačka glava s natpisom »Otrov«.

Oči mu sijevaju, na vjetru mu se vije vrlo duga, sjajna i mekana kosa.

Otrov je bio veličanstven, dapače: monumentalan. Kad ga spazi, Cat iskolači oči.

— Hulja! — sikne tonom krvoločne mržnje. — Platit će mi onu gadost u Castellettu, a i svinjariju one večeri!

Don Camillo se nasmiješi:

— Djevojčice moja, bolje ti je da ga se kloniš — preporuči nećakinji. — Znaš, to je hulja

koja ne preza od toga da ti ulije u grlo pola demižona ribljeg ulja.

— A vi ne poznajete mene! — otpovrne mu Cat bijesno. — Uopće ne možete zamisliti što znači zamjeriti se Škorpionima. Iščupat ću mu onu ušljivu kosu, sve jednu po jednu vlas! Hoću da ga čujem kako urla od bijesa i bola!

— To neće biti lako — progunđa don Camillo veselo, ali ne odviše, jer se sjetio koliko ga je stajala Otrovova vlasulja.

Ojađena i nervozna, Cat okrene leđa don Camillu i odlučno zagrabi prema vratima što su vodila u zvonarevo dvorište. Ali, zaboravila je da joj je haljina duga do tla, pa se saplete i opruži preko grma hortenzije.

— Ljubav prema cvijeću znak je duševne blagosti — glasno zaključi don Camillo.

PODRUM JE VAŽNIJI OD KROVA

Za dvadeset godina mnogo je vode proteklo ispod mostova Poa, ali ima onih koji toga nisu svjesni jer se ne služe suvislo vlastitim mozgom, nego nesuvislo Maovim; i tako se prošlost vraća, ali je don Camillo spreman dočekuje.

Don Camillo se nije imao čemu veseliti. Kao da mu sama Cat nije bila dostatna, još mu je po kuriji dodijeljeni popić zagorčavao život svojim reformskim bijesom. Stoga je, logično, ponajviše prebivao u kući koju je bio stekao uz pomoć Boga i, u stanovitom smislu, Garibaldija.

U kapelicu je smjestio stari oltar s velikim raspetim Kristom, svetog Antuna Opata i sve ostale trice koje je don Chichì u svom reformatorskom žaru bio izbacio iz župne crkve. Don

Camillo je držao samo do kapelice, ali je ona bila dio kuće, a na kući, inače masivnoj i čvrstoj, krov je bio oštećen.

Zato, kad nije u kapelici razgovarao s Kristom, don Camillo je čučao na krovu i premetao letve i crepove.

Jednoga popodneva, odozgo ugleda kamionet koji je putom prilazio i najzad stao ispred zarđale željezne ograde od vrta preplavljena korovom.

S kamioneta siđoše Peppone, Grubi i Suhi, koji očito nisu očekivali da će tu zateći don Camilla.

Prvi ga ugleda Suhi koji podiže uzbunu drečeći Pepponeu:

— Šefe, kakav je ono lešinar ondje gore?

Peppone uzgleda i odgovori iz svega glasa:

— To ti je crna vrana. Ta vrsta, na svu sreću, izumire!

S neba pade jedan crijep, okrzne Pepponea i zdrobi se kraj njegovih nogu. Peppone odskoči.

— Hej, velečasni! Kakve su to šale?

— Oh, oprostite, druže predsjedniče — vikne don Camillo s krova. — Zamijenio sam vas za onog krvnika od Krvnika. Sva je nesreća u tome što ste vi, drugovi, svi jednaki.

To je iz don Camilla zaista progovorila puka zloba, jer drug Giuseppe Bottazzi, zvan Peppone, i drug Egisto Smorgagnino, zvan Krvnik, nisu ničim bili slični, ni izvana ni iznutra.

*

Taj se Krvnik potkraj rata bio vratio u selo kao heroj i praktički je bio duhovni vođa svih crvenih, zahvaljujući svojoj junačkoj prošlosti borca pokreta otpora.

Zatim, godine 1947, ta prošlost nije više ocijenjena baš herojskom, pa je Krvnik, koji je zaslužio tu titulu upravo velikim brojem onih koje je bio svojeručno smaknuo, osuđen na robiju kao običan ubojica. Onda je zbrisao i sklonio se onkraj zavjese. Dvadeset godina kasnije, Krvnik je bio pomilovan a da nije proveo ni minute na robiji, pa se vratio u selo debeo kao prasac i pun sama sebe.

Cijela ta priča nije se sviđala Pepponeu i drugovima, a kad je jedna krupna zvjerka iz Federacije kazala Pepponeu da će toga i toga dana Krvnik stići u selo i da mu valja prirediti svečan doček, a u prvom redu dati mu odgovarajuće osiguranje, Peppone je odgovorio:

— Tako je. Kazat ću karabinjerima neka ga drže na oku da opet ne pokolje gomilu ljudi.

Vidjevši kako stoje stvari, zvjerka se povukla. Međutim, onoga dana kad je Krvnik stigao, svi su zidovi općinskog sjedišta bili oblijepljeni plakatima s izrazima oduševljenja i dobrodošlice. Krvnikova je kola pratila povorka automobila krcatih ljudima i crvenim krpama. Tu je bio čak i kamion s limenom glazbom koja je svirala *Bandiera rossa* i *Bella ciao*.

Ali Peppone nije imao nikakve veze s tim: sav taj cirkus organizirali su Bognonijevi i

»Kinezi« iz Rocce. Povorka je prošla kroz prazne seoske ulice i zaustavila se na trgu. Tu su Bognonijevi, i Krvnik s njima, prešli na kamion s glazbom, s kojega su gromkom dobrodošlicom pozdravili hrabrog druga koji u Bassu ponovo donosi duh proleterske borbe. I ne propustiše da spomenu drugove koji su se »poburžujčili« i postali »trgovci«.

Peppone, koji je sa svojim štabom sve to pratio s prozora vijećnice, u tom trenutku naredi:

— Gigiola, uređuj!

Zapovjednik straže Gigiola bio je čovjek otvrdnuo u pokretu otpora i to nije bio zaboravio. Praćen četvoricom svojih cajkana, siđe na trg i stade zaticati kaznene listiće pod brisače na svim automobilima iz povorke koji su bili stali na zabranjenom mjestu. Počeo je, naravno, od Krvnikovih kola.

Krvnik ga s kamiona ugleda, skoči na zemlju i prijeteći mu priđe.

— Druže Gigiola! — vikne. — Zar me više ne poznaješ?

— Kad sam u službi, onda ne poznajem ni rođenoga brata — odvrati Gigiola. — Ako hoćete platiti na licu mjesta, dajte tisuću lira. Tu je zabranjeno parkiranje.

Krvnik je pucao od otrovnog bijesa i sala, ali ipak plati govoreći:

— Idem odavde! Zaustavit ću se tamo gdje je to dopušteno svim drugovima koji se nisu poburžujčili!

I zbilja, praćen cijelom bandom »Kineza«, ode u Roccu i ondje se udomi i postade duhovni vođa neovisne komunističke sekcije.

Tako je to bilo; stoga je bila puka zloba tvrditi da su Peppone i Krvnik slični. Ali se don Camillo bio nabrusio čim je vidio da mu se Peppone i drugovi motaju oko kuće.

Zašto su došli? Da gledaju popa na krovu?

Zacijelo nisu naišli slučajno; da bi došli dotle, morali su proći dugim privatnim putom koji je završavao točno pred vrtnim vratima. Sigurno su imali nekakve mračne namjere. U prilog tome govorila je i činjenica što su se iznenadili kad su vidjeli da kuća nije prazna.

— Velečasni — vikne Peppone — zar nas nećete pozvati da uđemo?

— Ne mogu primati goste — odvrati don Camillo. — Kao što vidite, imam kod kuće zidare.

— Ja vidim samo jednog popa na krovu — isceri se Suhi. — A taj prizor nije osobito krasan!

— Strpi se samo čas pa ću ti prizor uljepšati kojim akordom — reče don Camillo, zgrabi jedan crijep i izmahne rukom kao da će ga baciti.

Suhi odskoči i vikne:

— Kupio je kućerak koji ne vrijedi ni pet para, pa sad izigrava vlastelina!

Gunđajući, drugovi se popeše u kamionet i odoše.

U sumrak don Camillo siđe s krova i ode se povjeriti Kristu:

— Gospodine, kakve su ih zlikovačke namjere dovele?

— Don Camillo, ljudi nisu uvijek potaknuti samo zlikovačkim namjerama!

— Gospodine, kuća je napuštena godine i godine. Zašto su došli baš sada, kad je prešla u moje vlasništvo? Očito je da imaju neke planove protiv mene.

— Don Camillo — prekori ga Krist — zašto sam sebe držiš toliko važnim? Kad bi se taj pod ispod nogu naglo srušio, zar bi zaključio da se to što je napravljeno prije trista godina baš u ovom trenutku ruši samo iz pakosti prema tebi?

— Ne, Gospodine, zbilja ne bih! Međutim, takve pogibi nema jer je pod ovim podom samo tvrda zemlja.

I da bi potkrijepio svoju tvrdnju, don Camillo snažno zatopta nogama nekoliko puta po ciglama; začu se dalek odjek; pod njim nije bila zemlja već praznina.

Naravno, smiješna je bila i sama pomisao da bi ispod kapelice, napravljene adaptacijom jednog krila gospodarske kuće prije nepunih dvjesta godina, mogla biti kakva kripta. Po svoj prilici, i pod kapelicom se protezao kućni podrum.

Don Camillo uze ručnu svjetiljku i siđe u podrum, u kojem je trunula stara krama, da ga pregleda. Uz glavni poprečni zid, onaj što je gore dijelio kapelicu od ostalog dijela zgrade, ležala je velika hrpa dûga od bačava. Don Camillo odmakne dûge u stranu i na zidu otkri kvadrat koji je, očito, bio odskora dozidan, iako se zidar jamačno bio potrudio da ga zakamuflira. Komadom grede don Camillo sruši pregradu, otkri jedna uska vrata i kroz njih uđe u prostoriju ispod kapelice.

A tu otkri devedeset strojnica i osamdeset revolvera, brižljivo podmazanih i umotanih u masni papir, i veliku gomilu pocinčanih sandučića krcatih municijom.

Kao u mnogim starim seoskim kućama, građenim u stilu dvorca, i tu je u podrumu bio dubok, neupotrebljavan bunar, u kojem je još bilo dosta vode, već crne i ustajale.

Don Camillo je morao uložiti užasan napor da nekako ipak, za nekoliko sati, baci u bunar sve ono oružje i municiju; a da bi djelo ukrasio koncem i koju tonu teškog kamenja i otpadaka skupljenih u podrumu. Crna voda sve proguta i sve ponovo prekri. Da bi se lakše kretao, don Camillo se bio svukao, radio je u gaćama i majici; kad je završio posao, vratio se gore, oprao, pa se srušio na stari kanabe gdje je učas utonuo u najdublje ponore sna.

Probudi se negdje poslije ponoći; nezvani su gosti bili u kući. Bila su trojica, glasno su razgovarali, uvjereni da su sami.

Neizbježivo je bilo da don Camillo vrlo pažljivo očisti jednu strojnicu, dakako samo zato da se uvjeri što je to; ali je također bilo neizbježivo da tu strojnicu zaboravi baciti s ostalima u bunar. Tako se i dogodilo da su se tri uljeza suočila upravo s tom antipatičnom spravom u času kad se don Camillo ispriječio pred njih i upalio ručnu svjetiljku.

— Ah — usklikne don Camillo — gospodin predsjednik! Čemu dugujem čast za takav posjet?

Peppone i ne stiže odgovoriti jer se uto čulo kako još netko dolazi. Novi namjernici nisu ulazili kroz vrata, kao Peppone i drugovi, nego kroz prozor u prizemlju. Željeznu su rešetku bili izvalili mlatom, ne mareći što dižu toliku buku.

Don Camillo ugasi svjetiljku i sakri se u kut.

I u drugom je valu bila trojka koja je posve spokojno razgovarala na sav glas.

— Roba je još u podrumu ispod kapelice — reče jedan. — To sam sinoć provjerio. Moramo je izvući točno za trideset i dvije minute jer će upravo za toliko vremena stići Gino s traktorom i prikolicom na kojoj vozi sanduke rajčica. Sad je sezona rajčica, po putovima su svuda kola s rajčicama, prevoze ih u tvornice. Kad

dečko stigne, sve mora biti na putu, spremno za ukrcaj.

Siđoše u podrum, ali se vrlo brzo vratiše, i to vrlo bijesni.

— Zeznuli su nas — reče jedan.

— To je mogao učiniti samo ona izdajica Peppone. Osim mene, samo je još on znao za to skrovište. Ali ću ja natjerati tu vreću govana da propjeva! Sad moramo požuriti da obavijestimo dečka neka ne dolazi ovamo s traktorom i rajčicama!

— Nema smisla — oglasi se don Camillo, upalivši svjetiljku i iskročivši naprijed, dok su Peppone i njegovi drugovi ostali sakriveni u svom kutu. — Krvniče, poslušaj ti mene, pusti neka rajčice stignu ovamo. Godit će im šetnja na svježem zraku.

Krvnik je kao opčaran zurio u strojnicu u don Camillovim rukama.

— Krvniče — nastavi don Camillo — vidiš kako je dobro pazim? To vrijedi i za ostale. Vrati se u Roccu mirne duše. Kad ti Mao naredi da digneš proletersku revoluciju, samo se javi meni i preuzmi oružje.

S Krvnikova prasećeg lica samo je curio znoj pomiješan s mržnjom, pa se don Camillo smilova:

— Možete ići — reče i potjera trojku prema vratima.

Krvnik prvi izađe u svježu zvjezdanu noć; don Camillo ga jednim atomskim »šutom« pod-

repi i pomože da u letu prijeđe svih dvanaest stepenica.

— Tvojoj dražesti nedostaje samo ovakav pečat — objasni mu don Camillo. — Sad samo spokojno živi i čekaj da te Bog otpremi u kloaku pakla.

Dva su Krvnikova kompanjona dobila istu nagradu, i tako se sva trojica vratiše u Roccu ugrijane stražnjice.

Otpremivši tako pošiljku, don Camillo se sad okrenu momčadi prvog vala.

— Ako se ova pripovijest pročuje, smijat će vam se cijeli svijet — mirno objasni don Camillo. — Ali sam ja sebičnjak, hoću da se smijem sâm. Za tjedan dana krov mora biti uređen, druže Bottazzi! Drug Suhi ima pravo; nije lijepo gledati popa na krovu.

— Nemojte umišljati da ću vam se ja popeti na krov! — ozlojedi se Peppone.

— Sačuvaj Bože! Drug Grubi je palir, neka pošalje na krov koga hoće. Bitno je da ti platiš, druže!

— To je podla ucjena! — prosvjedova Peppone; njušku je iskrivio, kao od bijesa, ali neuvjerljivo, jer je znao da je ipak, kad se sve zbroji, dobro prošao.

DOĐOŠE DA ZASOLE A VRATIŠE SE USOLJENI

Novi popić, isuviše poletan, htio bi revolucionirati sve, i don Camillo jedva obuzdava mladićev žar. Istodobno, pogubna Cat potajno kuje urote, ali Otrov ne spava pa osvajače stiže kob onih što pod drugim jamu kopaju.

Popić naprednjak, što ga je kurija uputila da don Camilla usmjeri pravim kolosijekom, zvao se don Francesco, ali zbog njegove mršave i nervozne prilike, tijesna, kao salivena crnog odijela i neprestanog vrckanja i skakutanja narod ga je prekrstio u don Chichì. Taj nadimak ništa određeno ne znači, ali savršeno dočarava određenu sliku.

Pošto je izvana demistificirao crkvu, don Chichì je stao razvijati svoju ofenzivu u dubinu, nizom propovijedi u kojima je neprekidno, vatreno osuđivao zloću i krivnju bogatih.

Mnogi se ljudi odmetnuše od mise, i tako don Camillo jednom prilikom upita Pinettija zašto više ne dolazi u crkvu.

Pinetti mu objasni:

— Cijeli sam život pošteno radio da bih stekao ono što imam, i sada ne želim doći u crkvu samo da bih slušao kako me don Chichì vrijeđa!

— U crkvu se ne ide radi štovanja svećenika, nego radi štovanja Boga. To je prvo, a drugo: bježanjem od crkve ne napakosti se svećeniku nego opet Bogu.

— Da, velečasni, to moj mozak shvaća, ali jetra neće!

Odgovor nije bio bogzna kako mudar, ali je u njemu bilo stanovite logike, a kako se odmetništvo širilo, don Camillo htjede o tome porazgovarati s popićem.

Ali mu se don Chichì najodlučnije odupre:

— Rečeno je: »Lakše će proći deva kroz iglene uši negoli bogataš kroz vrata nebeska.« A crkvena vrata ne smiju biti šira od nebeskih. Bog je stvorio svijet da bi pripadao svim ljudima, a bogataš je bogat samo zato što otima od drugih. Da nema bogatih, ne bi bilo ni siromašnih, upravo tako kao što ne bi bilo pokradenih da nema kradljivaca. Stoga je točna defi-

nicija da je bogatstvo krađa. Kristova je crkva crkva sirotinje, jer samo sirotinji i pripada kraljevstvo nebesko.

— Siromaštvo nije vrlina nego nesreća — prigovori don Camillo. — Nije rečeno da je čovjek prav samim time što je siromašan. I nije točno da siromasi imaju samo prava, a bogati samo obveze. Pred Bogom svi ljudi imaju samo obveze. Pored bogatih, vi od crkve odbijate i druge koji nisu bogati. Na primjer, vaša je kampanja protiv rata opravdana, ali one koji su se borili u ratu, i koji su to platili možda zdravljem, neki i životom, ne možete tretirati kao kakve kriminalce!

— Tko ubija je ubojica! — vikne don Chichì. — Nema ni pravednih ni svetih ratova. Svaki je rat nepravedno i pogubno djelo! Božji zakon kaže: »Ne ubij.« I dalje: »Ljubite neprijatelje svoje.« Velečasni, kucnuo je čas istine, sad valja reći bobu bob a popu pop!

— Ni to se ne može baš u svakoj prilici, ako je posrijedi sluga Božji! — zabrunda uporni don Camillo.

Don Chichì ga pogleda s iskrenim sažaljenjem.

— Don Camillo, Crkva je velik brod koji već stoljećima leži na sidrištu. Sad valja dignuti sidra i ponovo jedriti pučinom! I valja naći novu posadu, bez milosti se osloboditi loših mornara, a pramac usmjeriti prema suprotnoj obali. Upravo će ondje brod naći nove snage

kojima će obnoviti posadu. Nastalo je doba dijaloga, velečasni!

Don Camillo slegne ramenima:

— Prije dvadeset godina, kad ste vi tek mucali svoje prve riječi, ja sam se već mlatio s komunistima.

— Ja ne govorim o smutnji, o nepomirljivosti, o nasilju! — vrisne don Chichì. — Govorim o dijalogu, o koegzistenciji!

— Prepirka je jedini moguć dijalog s komunistima — odgovori don Camillo. — Nakon dvadeset godina prepirki, svi smo tu živi i zdravi; ne vidim ljepše koegzistencije od ovakve. Komunisti mi donose djecu na krštenje, žene se pred mojim oltarom, a ja im ustupam jedino pravo da se pokoravaju zakonima Božjim. Moja crkva nije velik brod o kojem vi govorite, nego uboga barčica. Ali je uvijek plovila od jedne do druge obale. Sad vi upravljate njome, a ja se u to ne miješam jer je takav nalog. Međutim, preporučujem vam da se ne istrčite. Odbijate mnoge ljude iz stare posade da biste ukrcali druge na suprotnoj obali; dobro, ali pazite da vam se ne bi dogodilo da izgubite stare, a ne dobijete nove. Sjetite se one priče o fratrićima koji su piškili po malim i ružnim jabukama jer su bili uvjereni da će naći velike i lijepe, ali ih ne nađoše, pa su jadnici ipak morali pojesti one malene i ružne!

— Pričice o fratrima ispale su iz mode — nasmije se don Chichì. — Dobar će sijač baciti sjeme u zemlju tek pošto je očisti od korova.

Don Camillo je bio ubog seoski pop; za razliku od don Chichìja, malo je knjiga bio pročitao a izrijetka je čitao novine. Prema tome, ako se izuzme reforma bogoslužja, nije shvaćao kakav je to nov put kojim je krenula Crkva. To nije mogao shvatiti i zato što je, još prije dvadeset godina, za svoj račun išao takvim putom, prije svih, i to je plaćao teškim glavoboljama. Stoga je razumljivo što mu nije bio simpatičan taj žutokljunac koji ga je došao učiti kako će obavljati svećeničku dužnost, a zapravo mu samo prazni crkvu.

Sic stantibus rebus,[1] jednog dana u župni dvor dođe Pinetti.

— Kći mi se hoće vjenčati — reče. — Ali, ja hoću da se vjenča onako kako smo se vjenčali ja i moja žena, moj otac i moja majka, pred istim oltarom i s istim obredom.

— Vaša će se kći vjenčati onako kako je odredila Crkva — žestoko se na nj obori don Chichì. — Upamtite, gospodine Pinetti, ovo nije dućan gdje čovjek bira robu po svojoj volji. A upamtite i to da pred Bogom vaše pare ne vrijede ni koliko crno ispod nokta!

— Vrijede nešto mojoj kćeri i njezinu budućem mužu — oštro odvrati Pinetti. — Prema

[1] (Lat.) Uz takve prilike, kad je tako (*Prev.*)

tome, ako njih dvoje žele da im izrigam pare za miraz, onda neka se vjenčaju kod predsjednika.

Don Chichì skoči na noge:

— Ako je to vaša kršćanska vjera — zaurla — onda je Crkva debelo zaradila gubitkom takva kršćanina kao što ste vi!

— Ali je Crkva i te kako mršavo zaradila kad je našla takva svećenika kao što ste vi — odvrati Pinetti odlazeći prema vratima.

Don Camillo nije izustio ni riječi, ali kad je Pinetti izašao, on uzdahnu:

— To je prvi građanski brak u mojoj župi.

— Zar da zbog toga prihvatimo ucjenu te hulje? — usklikne don Chichì.

— On nije hulja i nije tražio ništa što se kosi s Božjim zakonima.

— Crkva se mora obnoviti! — vikne popić. — Zar vi nemate ni pojma o onome što je rečeno na Koncilu?

— Da, čitao sam — odgovori don Camillo — ali je ta roba meni preteška. Ja ne mogu ići dalje od Krista, a Krist je govorio jednostavno, jasno. Krist nije bio intelektualac, nije se služio nerazumljivim riječima, nego samo smjernim i jednostavnim riječima koje svak shvaća. Da je Krist bio sudionik Koncila, vrlo učeni koncilski oci samo bi se grohotom nasmijali njegovu prosuđivanju.

— Vama je do šale, velečasni! — reče popić. — Ali ja vam kažem da bi Krist, kad bi se da-

nas vratio na zemlju, zacijelo govorio drukčije nego u ono vrijeme.

— Ne bi — odlučno će don Camillo — jer ga inače ne bi shvatili ubogi i neuki poput mene.

— Don Camillo, stvar je zapravo u tome što vi nećete da shvatite!

— Ja shvaćam samo činjenice. Meni je građanski brak Pinettijeve kćeri kudikamo značajniji od svih vrlo učenih prosuđivanja naprednih koncilskih otaca. Građanski je brak poniženje za Crkvu i uvreda Bogu. I to baš u trenutku kad je pravi problem u tome što se Crkva otvara svijetu, ali zatječe svijet koji velikim dijelom ne vjeruje. Milijuni ljudi više nemaju vjere. Jedino sam to shvatio od svega što je rečeno o Koncilu. I to je najvažnija misao, jer ju je izrekao sam papa.

Don Chichì raširi ruke:

— Ne želim precijeniti ovaj slučaj — reče — ali priznajem da bi bilo zgodnije kad bi se mogao izbjeći taj građanski brak. Velečasni, kako bi bilo da ih vi vjenčate, u vašoj kapelici? To je privatna kapelica, ondje nema nikakve smetnje.

— O tome treba dobro promisliti — odvrati don Camillo.

Zapravo, o tome nije promislio ni sekunde, tä baš je to i sanjao. I zbilja, Pinettijeva se kći vjenčala u don Camillovoj crkvici, a toliko se svijeta zbilo da se napunio i vrt. Došli su i svi

oni koje je don Chichì udaljio od crkve, na veliku utjehu don Camillu. Takva mu je utjeha bila prijeko potrebna, jer mu je strašna nećakinja svaki dan sve gore zagorčavala život.

*

Cat je deminutiv od »caterpillar«; međutim, onaj tko je takav nadimak nalijepio don Camillovoj nećakinji očito je djevojku poznavao samo površno, jer ni najpodmukliji buldožer ne bi mogao izazvati ni upola takav rusvaj kakav je smišljala ta paklena djevojka.

Anselma je imala jasne pojmove i tešku ruku, a k tome se nije libila da djevojci ispraši produžetak leđa; ali se time stanje nije promijenilo ni za dlaku.

— Sve ću vam vratiti, i to s kamatama — ponavljala je Cat svaki put.

Anselma se smijala; ali, zacijelo se ne bi smijala da je mogla naslutiti što djevojka kuje. Otrov se nije prevario: žalosni se događaj zbi jednog posve obična, sunčana i pospana ljetnog popodneva.

Selo je počivalo u tišini; na trgu se na suncu pržili prazni kavanski stolovi i stolice. Pod portikom se trgovci kravili i drijemali na svojim platnenim stolicama, ispred dućana. U kafeterijama i gostionicama samo su starci vodili svoje nijeme razgovore sa čašom crvena vina.

Dogodilo se kao godine 1967, kad se na selo srušio tornado; u trenu kao da se vulkan otvorio. Na grmećim motociklima, na trg provali trideset Škorpiona u crnim vjetrovkama.

Iz grada je bila krenula postrojba od pedeset čupavaca, ali se na jednom mjestu njih dvadeset odvojilo i pošlo cestom za Castelletto, a ostali su se postavili iza jedne živice.

Kad je stigla u Castelletto, prva je grupa navalila na maleno naselje i stala lomiti sve što se lomiti može. Obaviješteni telefonom, u Castelletto pojuriše marešalo i četiri od šest karabinjera kojima je bila povjerena sigurnost cijelog područja općine, tako da su u stanici ostali samo dežurni i jedan potkaplar. Na to se druga grupa od trideset Škorpiona okomila na nezaštićeno općinsko sjedište.

U svom luđačkom vrtuljku, razbješnjeli čupavci najprije su raskomadali sve stolove i stolice na trgu, pa su skočili s motocikla i počeli razarati dućane i surovo mlatiti svakoga tko bi im se pokušao oduprijeti.

U isti je mah jedna izabrana grupica sporednim uličicama marširala na župni dvor. Cat, koja je sve to i bila organizirala telefonom, čim je začula grmljavinu motora, pojavila se na vratima zvonareve kućice.

— Uđite — naredi onim bjesomučnicima. — Najprije moramo urediti jednu stvarčicu, pa ćete me onda odvesti.

Anselma je spavala na prvom katu, na svu sreću, bila je zaključala vrata. Ali, pod silovitom navalom četvorice Škorpiona, vrata nisu mogla dugo odolijevati. Cat uđe prva, s isprašačem u ruci; upre prstom u Anselmu, koja je pokušavala da se na brzinu pokrije košuljicom, i reče:

— Vi je držite dok ja sravnim račun s njom.

Anselma se otimala kao lavica, ali su je četiri fakina ubrzo svladala i prikovala je potrbuške za krevet.

Cat visoko podiže isprašač:

— Tri godine nećeš moći sjesti — drekne krvoločno. — Ni ti ni tvoja popina, jer ćemo udesiti i njega!

Sve se dogodi u tren oka: nečija šapetina, nalik na lopatu, zgrabi Cat za kosu, a druga ruka ote joj isprašač. Stigao je Otrov s osmoricom svojih seoskih čupavaca. Brzo su i lako smirili Škorpione zauzete Anselmom.

Trebalo je uložiti prilično truda da se kroz prozor izbaci prvi od one četvorice gradskih čupavaca, ali su ostala trojica poletjela za njim u hipu, kao od šale.

Stare su kuće Basse niske, let s prvoga kata nije ništa strašno. Osim toga, momci su bili žilavi, pa pri slijetanju samo natukoše pokoju kost.

— Anselma, mi moramo ići. Možete li sami držati ovu šmrkavicu na uzdi? — upita Otrov.

— Samo vi idite, budite bez brige — uvjeri ih Anselma. — Bit će ona mirna kao bubica.

Na trgu su se Škorpioni dosta dobro odupirali bandi seoskih čupavaca, ali je dolazak Otrova i ostalih osam bikova odlučio bitku.

Otrov je bio mudar dečko. Vidjevši da su Škorpioni dobili dobru porciju batina, on će svojima:

— Ako nastavimo, morat ćemo ih nositi kući. Bolje će biti da sami odu. Pustimo ih!

Škorpioni se jedva popeše na svoje motocikle i odjuriše kao rakete.

Pravodobna intervencija Otrova i njegove bande seoskih čupavaca uvjerila je odrasle muškarce, koji su se na brzinu bili skupili da odbiju osvajače, da je bolje ostati po strani i ne miješati se u bitku. Ipak, ne htjedoše pustiti Škorpione da odu bez ikakva spomena.

Škorpioni su vozili ležećke, poput trkača, pa je slika onih podignutih stražnjica potakla na ideju da ih ispraše sačmom, onom za vrapce. Ali, vođa seljana je znao, iako površno, pokoju latinsku izreku, pa reče:

— Ne, drugovi. Nećemo sačmom. Valja postupiti *cum grano salis.*

I tako naboje napuniše zrncima soli.

Onaj tko zna što znači imati stražnjicu nabijenu solnim zrncima, kazat će vam da se čovjek neće olako vraćati u mjesto gdje vam daruju spomene takve vrste.

Kad su one gradske stražnjice, njih dvadeset i šest, izjurile iz sela i uletjele u strelište, dobile su svaka svoju porciju soli. Bilo ih je dvadeset i šest zato što su četiri izabranika, koje je Otrov sa svojima izbacio kroz prozor, ležali omamljeni u zvonarevu vrtu. Njih je preuzeo Peppone i baš kad ih je, uz pomoć Suhog, Grubog i Surog, ukrcavao u jedan kamion da i njih i njihove motocikle preda karabinjerima, stiže don Camillo, koji je popodne provodio u svom pustom kućerku skrivenom usred raslinja i nije imao pojma ni o čemu.

— Tko su ova četiri ušljivca? — upita.

— Stranci, velečasni — objasni mu Peppone. — Znate, zaslugom vaše mile nećakinje porastao nam je turistički promet. Don Camillo, ta curica zlata vrijedi! Trebalo bi da me upoznate s njom!

— Ona već poznaje i odviše luđaka i mahnitih baraba — zabrunda don Camillo.

DA, OSVETA, STRAŠNA OSVETA! . . .

Don Chichì, isuviše siguran da je u pravu, nastupa kao tenk; ali, namjerio se na nekakva tvrdoglavog mrtvaca koji mu oduzima san. Don Camillo je zadovoljan jer je Cat došla k pameti; a djevojka je zapravo gora nego ikad.

Od popićeve je agresivnosti crkva bivala sve praznija, a oni sa suprotne obale, kako je dobro bio predvidio don Camillo, koliko god bili polaskani i obodreni, nisu došli da popune prazninu.

Ali, na don Camillove prijekore, don Chichì je svejednako hladnokrvno odvraćao da će dobar sijač najprije očistiti zemlju od korova, pa tek onda baciti sjeme.

— Dobar sijač — prigovori mu don Camillo — prije no što baci sjeme, najprije će utvrditi je li mu zemlja dobra ili loša.

— Nema loše zemlje! — vikne popić. — Pustite samo mlaz vode, pa će se i na suhu, pjeskovitu tlu pustinje rascvjetati bujno bilje! U tome i jest greška tradicionalne Crkve što je ljude podijelila na loše i dobre. Međutim, baš na tom, suhom tlu reformirana Crkva kani posijati dobro sjeme, pošto tlo zagnoji svojim znojem, suzama i krvlju ako ustreba! Ja ću donijeti Krista bićima koje je društvo odbacilo, ljudskim otpacima koji su prisiljeni da prose, grešnicama koje se prodaju za komad kruha, nesretnim zavedenim i napuštenim djevojkama koje licemjerno društvo izolira dižući oko njih zid prijezira!

— Razumijem — reče don Camillo. — Znači, namjeravate se preseliti nekamo drugdje.

— Što vam pada na pamet?

— Jer te robe koju vi tražite ovdje nema — objasni mu don Camillo. — Tu i tamo vidjet ćete kojeg prosjaka, ali su to profesionalci koji dolaze izdaleka, autobusom ili vlakom, u sajamske dane. Što se tiče grešnica, ima ih kao u svakom mjestu ovoga svijeta, ali im to nije zanimanje.

— Da li to znači da nema ni djevojaka-majki? — na to će don Chichì vrlo podrugljivim tonom.

— Ne, naprotiv, ima ih mnogo.

— Onda ću Krista donijeti tim nesretnicama!

Uto uđe stara Desolina noseći poštu.

— Svoje djelo možete otpočeti odmah — don Camillo reče popiću. — Desolina je jedna od tih nesretnica kojima kanite donijeti Krista.

— Nesretnik će biti on! — reče Desolina pokazujući u don Chichìja. — A što se tiče Krista, njega znam naći i bez pomoći tog svećenika pokućarca.

Don Chichì se strašno uvrijedi.

— Tako, dakle — vikne Desolini — tako se jedna grešnica obraća Božjem svećeniku, umjesto da bude ponizna.

— Grešnica vam je sestra — nakostriješi se Desolina. — Bilo mi je šesnaest godina kad sam rodila sina, i podigla sam ga svojim poštenim radom; onda kad je on sebi stvorio dom, pomogla sam mu da podigne svoju djecu. Sada se njegovu najstarijem sinu rodilo dijete, prije osam mjeseci, pa i to dijete ja odgajam, i opet nađem vremena da koji sat odradim u župnom dvoru. Mislim da sam dosta ponizno živjela za svoje šezdeset i dvije godine života!

Ponosno podignute glave, Desolina izađe, a don Camillo objasni popiću:

— Sad ste upoznali krajnji slučaj djevojke-majke, koja je i djevojka-baka i djevojka-prabaka. Ali ima i drugih, mnogo normalnijih slučajeva. Na nesreću, sve su to djevojke koje žive sa svojim roditeljima, pa ih nema smisla uznemiravati; imaju ratoborne očeve i braću koji

ne vole da im itko zabada nos u njihove obiteljske poslove.

— Zaboga, hoćete li mi reći u kakvo sam ovo divljačko selo upao? — zaurla don Chichì.

Don Camillo raširi ruke:

— Ne preostaje vam drugo nego da molite Gospodina neka i ovamo pošalje kakve prosjake, izgubljene žene i djevojke-majke odbačene od društva.

— Nećete me zavarati, velečasni — otpovrne popić. — Trulež i nepravda postoje i ovdje, kao i svugdje, makar ih licemjerje skrivalo pod svojim besramnim plaštom!

— Samo hrabro — reče don Camillo — tko traži, taj i nađe.

Don Chichì potraži i nađe.

Na komadini masne zemlje koja se prži na suncu na desnoj obali Poa, seljaci su otkrili da je nepotrebna muka kod kuće mijesiti kruh i tijesto, ili nastojati oko komadića vrta, pa sve kupuju, čak ponekad i vino. Samo je Giosvè imao povrtnjak, mali voćnjak i dva reda muškata; i tako, s rasklimanim dvokolicama koja je vukao nekakav stari konj što je radio na samo tri cilindra, Giosvè je obilazio posjede i prodavao povrće i voće.

Jednog vrelog popodneva, usred ljeta, don Chichì ga srete na cesti zvanoj Stradaccia u trenu kad se trudio da, u blatu do koljena, izgura na put dvokolice kojima je desni kotač bio skliznuo u jarak.

Don Chichì izađe iz svoga crvenog »spydera«, pomože starcu i započe razgovor:

— Koliko vam je godina, djede?

— Osamdeset i sedam.

— I u tim godinama još morate raditi da biste mogli živjeti?

— Ne, moram živjeti da bih mogao raditi.

Don Chichì se rasrdi:

— To je sramota! Vi imate pravo na odmor!

— Ne žuri mi se. Odmarat ću se kad umrem.

— Ama, morate se odmarati sada! Društvo je obvezno da vas izdržava.

— Ja se vrlo dobro izdržavam i sam, mladiću.

— Ne zovite me mladićem; ja sam župnikov koadjutor.

— Zar ste vi svećenik? U takvoj odjeći?

— Je li važna odjeća?

— Važna je. Kao što je važan šešir u alpinca ili bersaljerca. Ja to dobro znam, ratovao sam od petnaeste do osamnaeste.

— To su gluposti, djede! Činjenica je da vam je društvo dužno i da vam mora platiti.

— Društvo mi je oduvijek plaćalo ono što sam mu davao. Mladiću, skinite mi se s vrata! — reče Giosvè i ošine konja koji shvati da mora zapeti iz petnih žila, pa povuče kao za kakav *grand prix*.

Ali je don Chichì sad već bio u pogonu, ništa ga nije moglo zaustaviti. Odlučno odjuri do predsjednika i objasni mu kako je prava

bruka imati u prometu onakva starca od osamdeset i sedam godina.

— Jednog će dana toga jadnika naći mrtva u kakvoj jarugi, a vi ćete biti ubojica!

— Ja? — zagunđa Peppone.

— Ne vi osobno nego zajednica koju predstavljate.

Don Chichìju je riječ glatko tekla, pa pokopa Pepponea lavinom teških optužbi. Toliko je bio žestok da Peppone najzad popusti:

— Velečasni, recite mi što bi trebalo napraviti.

— U selu ima starački dom; neka ga tamo smjeste.

— Giosvè je stari tvrdoglavac. Ne znam kako ću ga uvjeriti.

— Neka vlast to službeno odluči, dok ne bude prekasno!

Peppone obeća da će stvar proučiti, a slučaj htjede da nekoliko dana kasnije nađu staroga Giosvèa kako leži bez svijesti na svojim kolima, na rubu kanala. Peppone iskoristi tu priliku i dade odvesti starca u dom, koji se nalazio u jednoj maloj palači, s ovećim vrtom, samo kilometar od sela.

Don Chichì to odmah dozna i slavodobitno ispriča čitavu pripovijest don Camillu:

— To je najveća glupost koju ste mogli učiniti — izvali don Camillo prilično oštro.

— Velečasni, našli su ga na samrti.

— Kakvi na samrti! Naprosto je popio koju čašu više, pa ga je omamila vrućina. Ljeti mu se to redovito događa. Sutra ujutro idem da ga oslobodim.

Don Chichì napuha svoja kokošja prsa.

— Ja ću vas spriječiti, don Camillo! Pa i silom, ako treba!

— Valjda silom vlasti — isceri se don Camillo — jer zbilja ne vjerujem da bi vam to pošlo za rukom osobnom silom.

Don Camillo ne stiže osloboditi Giosvèa, jer se Giosvè oslobodio sam. Kad mu se dim razišao, pa se našao u domu, Giosvè se iste noći prebacio preko zida. Na nesreću, s one strane zida pade na glavu; smogao je, međutim, snagu da se dovuče do groblja i tu ga, idućeg jutra, nađoše mrtva hladna pred vratima kapelice u trećem redu.

— To je njegova kapelica — don Camillo objasni popiću. — Giosvè je još radio samo zato da bi je dovršio. Govorio je: »Hoću da budem pokopan kao gospodin, u svojoj kapelici, sa svojom ženom; moram je najprije dovršiti, a tek onda mogu umrijeti.«

— To su djetinjarije! — usklikne don Chichì. — U smrti smo svi jednaki. Zar je važan ukop? Trebalo bi kakvim zakonom odrediti da bude samo jedna vrsta ukopa i samo jedna vrsta pogreba. Giosvè je bio ishlapjeli starac, sav obuzet praznovjerjem. To što sam učinio bilo je za njegovo dobro.

— Znači, vi smatrate da je bolje umrijeti od bijesa, zatočen u prosjačkom domu, nego živjeti slobodno i sretno od svoga rada?

— Starci imaju pravo na odmor! — ustvrdi popić.

— A ja mislim da imaju pravo i na život — progunđa don Camillo.

Prođe nekoliko dana, više se nije govorilo o Giosvèu; smrt jednog starca od osamdeset i sedam godina nije nikakva senzacija. Na tu se temu prvi vrati raspeti Krist:

— Don Camillo — reče — zar ne čuješ jadnog popića kako svake noći šeta po svojoj sobi kao zvijer u krleci?

— Ne, Gospodine, pravim se da ga ne čujem.

— A možeš li zavarati svoju savjest?

— Ne mogu, Gospodine. Međutim, ne čini mi se opravdanim da čovjek mora pošto-poto otkrivati zlo i ondje gdje ga nema, da mora sve revolucionirati!

— Don Camillo, i ja sam bio revolucionar.

— Gospodine, takva usporedba ne vrijedi!

— U redu, a zašto onda puštaš da taj jadni mladić pati kao na križu?

I tako don Camillo priskoči u pomoć popiću.

— Ne sviđa mi se vaš izgled — reče mu. — Idite liječniku, neka vam da kakvo sredstvo za umirenje.

— Nema te pilule koja će me spasiti da svake noći ne gledam pred sobom onoga starca. Što li on traži od mene?

— Valjda hoće da mu pomognete da dovrši svoju kapelicu.

Don Chichì je bio i odveć načitan, pa odvrati:

— A zašto bi čovjek bacao novac zbog nekog mrtvaca kome više ništa ne treba, dok ima toliko živih kojima treba sve?

— Što to meni govorite? To recite starom Giosvèu kad vas dođe uznemiravati.

— Giosvè je mrtav, a mrtvaci ne mogu nikoga uznemiravati.

— To vi njemu objasnite. Uvjerite ga da se mora vladati kao mrtvac.

Don Chichì udari u smijeh; ali te iste noći don Camillo ga je opet čuo kako šeta uzduž i poprijeko po svojoj sobi.

Jednog jutra don Chichì otvori srce:

— Može li se znati kako je on mislio dovršiti tu svoju prokletu kapelicu?

— To je lako — odgovori don Camillo. — Projekt je u mene. Za kapelicu smo znali samo nas dvojica. Htio je sve iznenaditi. Govorio je: »Ubogi seoski golać Giosvè krepa, svi misle kako će ga sada baciti u kakvu rupu, a on — gle! — ulazi u kapelicu, kao kakav veliki gospodin! A kako voli društvo, kraj njega se nađe i njegova žena!« Što se smijao kad je zamišljao kako će ljudi izdužiti gubice! Čim bi skupio koju paru, donio bi je meni, a ja sam tim novcem nastavljao rad na kapelici. Sad bi se mogla dovršiti s oko dvjesta i pedeset tisuća lira.

Don Chichì ponovi svoju tvrdnju: da je puka ludost bacati tolik novac. Ali zatim prodade svoj novi novcati »spyder« i zadovolji se polovnim »fićom«. Isplatio je svoj dug starom Giosvèu i najzad je opet mogao spavati.

Reći ćete: »Bajke!« Reći ćete: »Gluposti!« Ali ni zamisliti ne možete kakvih tvrdoglavih mrtvaca ima ondje, na zemlji pored velike rijeke.

To je posve osebujna zemlja: ravna, jednolična, pod njenim nebom kojem kraja nema, mrtvi imaju mjesta koliko god hoće, a žive ono beskonačno nebo toliko pritišće da se osjećaju i manjima nego što jesu.

Poslije onih svojih žestokih revolucionarnih akcija, i Cat se bila smirila.

Možda je ono nebo od nje napravilo djevojku poput svake druge...

Stoga je Cat dobila određeno slobodno vrijeme za izlazak i to nikad nije iskoristila ni za kakvu nepodopštinu. Lijepo se vidjelo da je Cat srušila sve mostove za sobom.

Don Camillo je upravo likovao. Jednog žarkog dana u kolovozu, kasno po podne, dok je don Camillo uživao u hladovini ispred crkve, naiđe Peppone sa svojim štabom, a don Camillo ne uzmože odoljeti a da ga veselo ne pozdravi:

— Dobar dan, druže! Kako vaši umiljati Kinezići iz Rocce?

Peppone i njegova sljedba se zaustaviše.

— Nije loše, velečasni — odgovori Peppone. — A kako vaša ljupka nećakinja? Već se odavno ne čuje njena zvonjava.

— Gospodine predsjedniče — reče don Camillo — svojoj sam sestri obećao da ću tu djevojku pretvoriti u dobru Marijinu kćer, i već sam blizu tome cilju.

— Čestitam — odvrati Peppone — od srca vam čestitam, velečasni, ali ne i djevojci; držao sam da je pametnija i duhovitija.

— Šefe — umiješa se Suhi — valjda nećeš nikoga kriviti što ima popa za ujaka!

— Imaš pravo — prihvati Peppone. — Imati popa za ujaka teška je nesreća.

Don Camillo osjeti da ga svrbi nos:

— I vi mislite da je za jednu šmrkavicu nesreća što ima ujaka koji je otima čoporu bezobraznih fakina i vraća među pošten i uljudan svijet?

— Možda nisam bio posve jasan, velečasni. Naime, htio sam kazati da se jedna djevojka može vladati časno i uljudno, a da se za to ne mora pridružiti čoporu prijetvornih usidjelica. Od sveg srca se nadam da neću gledati tu djevojku kako hoda u procesiji s voštanicom u ruci i pjeva psalme!

— Žao mi je, gospodine predsjedniče, ali ćete je ipak vidjeti, i to ubrzo! A to će biti veličanstven prizor!

Peppone razočarano raširi ruke.

U tom se trenu podiže velika graja na suprotnoj strani trga, a s ceste koja je vodila na igralište izbi čelo nekakve poduže povorke.

— Što se to događa? — upita don Camillo. — Zar je izbila proleterska revolucija?

— Smirite se, velečasni — nasmije se Peppone. — Više nam ne treba revolucija da dođemo na vlast, osvojit ćemo je glasovima. To svijet izlazi sa svečanosti u čast našeg lista *Unità*.

Povorka je dotle ulazila na trg, a limena glazba na čelu udari *Bandieru rossu*.

Cijelo selo sleglo se na trgu i postrojilo gledajući povorku koja se bližila crkvi.

Iza glazbe išao je traktor s poljskom prikolicom pokrivenom crvenim platnom. Na platformi prikolice dizao se velik stepenasti pijedestal iskićen vijencima od crvenih karanfila, a na pijedestalu zlatan tron. Na tron se naslanjala jedna djevojka otmjeno zaogrnuta crvenim plaštom s dugom povlakom, ali i s ubojitim izrezom na lijevom bedru tako da se posve lijepo vidjela cijela djevojčina prekrasna noga. Kraljica je na glavi nosila blještavu krunu s ukrštenim srpom i čekićem, a preko grudi široku svilenu ešarpu s natpisom »Miss Unità«.

Prizor je bio zanosan, jer je djevojka bila zbilja vrlo ljupka, a njena je lijeva noga jamčila da je izvrsne kakvoće i sve ostalo što se moglo naslutiti ispod plašta.

Pred samom crkvom glazba zasvira *Bella ciao*, a traktor stade. Kraljica stisnutom pesnicom pozdravi oduševljenu gomilu, pa vladarski dostojanstveno siđe s trona niz drvene ljestve, obložene crnim sagom, što ih je grupa momaka munjevito privukla uz prikolicu.

Don Camillo je ostao bez daha.

— Kao Marijina kći nije loša — reče Peppone koji se sa svojim štabom bio podmuklo zalijepio za don Camilla.

— Dabome — pričvrsti Suhi. — To mora biti silna sreća za jednoga župnika kad vidi kakve se počasti iskazuju njegovoj nećakinji!

Cat, pravo utjelovljenje drskosti, uputi se prema župnom dvoru kretnjama manekenke, a njene četiri počasne pratilje sumnjive vanjštine držale su joj povlaku.

Prolazeći kraj don Camilla, ona mu se nasmiješi, pozdravi ga stisnutom pesnicom i dobaci:

— Baj-baj, ujače!

Blokiran Pepponeom i njegovim kompanjonima, don Camillo nije mogao ni prstom maknuti. Ali je u njegovim očima plamtjela takva želja da Cat opali nogom u stražnjicu da se djevojka ukloni sitnim skokom u stranu.

Cat uđe u zvonarevu kuću, pa se pojavi na balkončiću prvoga kata, stisnutom pesnicom pozdravi gomilu, koja je ludo urlala, i obasu je poljupcima i cvijećem.

Don Camillo je hripao, natren mu se učini da će ga pogoditi kap, ali najzad dođe k sebi i reče Pepponeu:

— Druže, počinio si gadnu nevaljalštinu!

— Nije gadnije od one vaše, kad ste me natjerali na plivačko natjecanje s Bognonijem. Umalo da ne ostah bez glave. A vi ćete, naprotiv, još imati veliku čast da cijelu godinu dana badava čitate naš list *Unità*. Naime, vaša je nećakinja, pored ostalih nagrada, dobila i godišnju pretplatu na *Unità*.

— Ja ću vam ga osobno donositi kući svakog jutra — dometne Suhi.

Reče i osta živ samo zato što pogled, iako od popa bijesna poput psa, ipak ne može ubiti.

MJESTO SRCA NIJE IMALA BIT-PLOČE

Cat nema mozga, ali mjesto njega ima barutanu i misli su joj kao eksplozije; mnogi su to spoznali, ali, hvala Bogu, i za tipove poput nje postoji Bog, pa se ono što se činilo tragično mirno završava kišom pljuski.

Od svih zlikovačkih podvala koje mu je pogubna Cat priredila, jadnoga don Camilla je bez dvojbe najteže pogodio njen izbor za »miss Unità«.

To mu je toliko naškodilo da je morao doći liječnik i dati mu injekciju za smirenje.

Djevojku je vidio tek sutradan po podne.

— To mi nisi smjela napraviti! — zaurlao je don Camillo kao mahnit, a djevojku nije is-

pljuskao samo zato što je bio nazočan i don Chichì.

— A zašto? — bezobrazno će Cat. — Znala sam da će vas to užasno ogorčiti, i sada upravo uživam što mi je stvar tako lijepo upalila.

Suhi je, naravno, bio proturio list *Unità* ispod vrata župnog dvora, pa don Camillo baci novine djevojci pred noge.

— Pogledaj što si učinila, prokletnice! — vikne. — Samo zamisli kako će se obradovati tvoja majka i baka Celestina kad vide tu svinjariju!

— Starka i lešina ne čitaju taj list — iscereka se Cat, zadovoljno gledajući sliku u novinama.

— Ne boj se, naći će se neka dobra duša koja će im to pokazati!

— Pa šta onda? Zar je to neko zlo, biti kraljica jedne proslave? Uostalom, pazite što su slatki: »Cat, vrlo lijepa i simpatična nećakinja župnika don Camilla, izabrana je za Miss Unità itd . . . Kako će se tek radovati ujak.« Kao što vidite, bila sam diskretna: dala sam im samo svoje borbeno ime i k tome sam ih samo zamolila neka napišu da sam vaša obožavana nećakinja.

— To bi ionako napisali! — bijesno vrisne don Camillo.

Don Chichì se stade smijati:

— Don Camillo, zašto se toliko srdite? Pa nisu *vas* proglasili za kraljicu lista *Unità!* Uo-

stalom, sve to služi popuštanju napetosti, lakšem dijalogu!

— Momče! — rikne don Camillo. — Ako sam napravio glupost kad sam ti s vrata skinuo neke prijatelje ove slaboumnice, još nije kasno da ti dam ono od čega sam te spasio! Nosi se sa svojim dijalozima što dalje od mene!

Don Chichì zbrisa bez riječi, a Cat je dalje kreketala:

— Kakav cirkus, ova svađa između vranetine i vranice!

Dobro je bilo što se don Camillo pravodobno sjetio pete zapovijedi, ali, da bi izbjegao kušnji da zadavi djevojku, ode da se prošeta poljima, a to je bilo zlo.

Jer, malo zatim jedan taksi stade ispred župnog dvora i iz njega se iskrca stara Celestina, Catina rođena baka, koja trkom upade u dnevnu sobu gdje je djevojka s užitkom proučavala svoju sliku u listu.

Stara je Celestina bila izbezumljena; mahnito istrže iz djevojčinih ruku list i žestoko se okomi na nju:

— Gaduro jedna, uvijek sam te branila, ali sad više neću! Goru gadost nisi mogla počiniti nego kad si se dala izabrati za kraljicu od onih ondje!

— Ovi ili oni, svi su za me isti — nasmije se Cat. — Ne razumijem zašto mi se ti, bakice, toliko pjeniš. Ja sam naprosto htjela napakostiti vranetini i u tome sam uspjela!

— Nisi! Napakostila si svome ocu!

— Ocu? — začudi se Cat. — Kakve veze on ima s tim?

— Ima, jer su njega oni ubili! I njegov se ubojica sad vratio amo, ni dlaka mu nije pala s glave, i još likuje, ni dana nije proveo na robiji. Prokleti Krvnik, kako li samo uživa kad gleda ovu sliku!

U tom se trenu vrati don Camillo, pa zgrabi staru, gotovo je iznese van i ugura u taksi koji je čekao ispred dvora. Ali je bilo kasno.

Kad se vratio u dvor, djevojka je mirno pušila.

— Šta je to bilo staroj? — upita ona.

— Sve ti je već sama objasnila i tome se nema što dodati.

— Zašto mi to nitko nije dosad kazao?

— Jer djeca ne treba da kroče u budućnost s teretom prošlosti koja nije njihova. A i zato što si i ti luda kao što je bio on. Dapače, mnogo luđa od njega. On bi najprije nešto napravio, a onda bi razmišljao o tome. A ti izvodiš koješta, ali o tome ne misliš ni prije ni poslije. Nije se bojao ni Boga ni vraga, i nije imao dlake na jeziku. U ratu je bio padobranac, pa je naučio da prezire opasnost.

— Zašto su ga ubili?

Don Camillo raširi ruke:

— Mala moja, pustimo ...

— Vraga, mala! — vikne Cat. — Ja sam se rodila u listopadu četrdeset i šeste, za koji

mjesec napunit ću dvadeset godina! A kad budem punoljetna, onda ću vam pokazati!

— Ne vjerujem da možeš napraviti gore gluposti od onih koje si napravila do sada. Međutim, to nije važno, ali moraš znati da je ovdje, četrdeset i šeste, bilo vraški vruće. Rat je tek bio završen. Mislim, vanjski, ali se građanski rat nastavio. Život je vrijedio malo. Duhovi su bili zatrovani mržnjom i politikom, pa su ovdje gospodarili ekstremisti odgojeni u školi nasilja. Crveni su bili sigurni da će prigrabiti vlast, pa su prijekim okom gledali svakoga tko bi im skresao štogod u brk. Krik...

— Tko je Krik? — upita djevojka.

— Tvoj otac. Zvali su ga Krik zbog njegove snage. Bio je tip poput Otrova...

— Zar onakav blesavi slon? — prekide ga Cat stežući pesnice.

— Otrov nije ni slon ni blesav. Krik nije tajio što misli, govorio je jasno i glasno. U kavani, nasred trga. Znao je proturiječiti i na javnim skupovima, kad bi čuo nešto što ne bi mogao progutati. Ali jedne noći, kad se vraćao kući, ispališe mu rafal u leđa. Tebi je bilo tek dva mjeseca, to se dogodilo u prosincu. Tvoj djed i baka Celestina prodali su posjed i preselili se u grad, s tvojom majkom, i pomogli joj da te odgoji. S krasnim ishodom kojem se sada svi divimo.

— I taj isti Krvnik, pošto je umorio moga oca i gomilu drugih pa je kidnuo, sad je pomi-

lovan i vratio se ovamo u punom sjaju i pobjedničkom slavlju?

— Tako nekako — zabrunda don Camillo.

— Krasna bljuvotina, to vaše društvo! — usklikne Cat s gađenjem. — Osjećala sam da postoji neka praznina u mom životu!

— Praznina ti je u glavi — otpovrne don Camillo.

— Nije, vele-velečasni ujače pope! Ta praznina što je vi spominjete zjapi u glavama vas, lažljivih staraca. Ako smo mi mladi buntovnici, to ima svojih razloga. Mi shvaćamo da je vaš svijet prljav, podao. I vaši zakoni služe samo tome da građanskim vrlinama odjenete svoju podlost. Mi mlađi nemamo snage da uništimo taj gubavi svijet, ali zato imamo hrabrosti da pljujemo na nj. Otac mi zacijelo nije bio glup; da je bio, ne bi ga bili ubili.

— Bio je poštenjačina!

— Kad čovjek ima posla s razbojnicima, onda je poštenje glupost!

— Poštenje je poštenje, oduvijek je to bilo i zauvijek će ostati. Otac ti je imao pravo.

— Tko crkne, taj nikad nema pravo.

— Nije tako! — vikne don Camillo. — Postoji Božja pravda koja sređuje sve!

— To sam već čula — isceri se djevojka. — Na žalost, otkad čuda više nisu u modi, ta pravda još nije učinila nijednom mrtvacu uslugu da ga oživi.

Don Camillo se bio silno uplašio da je Celestina svojim upadom uzbudila djevojku; međutim, kad je vidio kako je djevojka ravnodušno, gotovo nehajno primila otkriće, iako kipeći od gnušanja, zahvalio je Bogu i prekinuo raspravu.

Otprilike tjedan dana kasnije, vidjevši da djevojka i dalje živi po uobičajenoj kolotečini, don Camillo zaključi da Cat mjesto srca vjerojatno ima kakvu bit-ploču.

A onda, jednoga popodneva, u dvor dođe Anselma i obavijesti ga da je Cat razvalila katanac na drvarnici, uzela svoj motocikl i otišla.

— Sretan joj put — reče don Camillo. — Otišla je kući. To je najbolje za sve nas.

— Ne bih rekla — zagunđa Anselma. — Ostavila je sve svoje stvari, čak i gramofon i one svoje uklete ploče.

— Djevojke njezina kova, ako se moraju odlučiti hoće li spasiti dijete ili album ploča, uvijek će radije baciti u more dijete. Znači, ubrzo ćemo je opet vidjeti. Dobro, mislit ćemo na nju kad se vrati.

Međutim, morao je na nju misliti odmah, čim se popeo u svoju sobu. Dvije su dvocijevke bile na svom mjestu, ali nigdje nije bilo treće puške, s pet metaka. I nabojnjača je bila prazna. Onda mu se mozak zamagli i on izusti:

— Isuse, misli ti za mene! Ja više ne mogu!

Peppone je bio kod kuće, upravo je uz ženinu pomoć pregledavao nekakve papire, kad preda

nj banu don Camillo s takvim licem kakvo Peppone nije nikad dotle vidio.

— Ubojico! — zaurla don Camillo. — Nije ti bilo dosta što si od Krikove kćeri napravio kraljicu, nego si morao objaviti i njenu sliku u svom prokletom listu!

— Krikova kći?! — izmuca Peppone. — Koja Krikova kći?

— Cat! — urlao je don Camillo. — Cat je Krikova kći! Pa je Krikova majka vidjela sliku, dojurila ovamo i sve joj kazala! I sad je djevojka nestala, otišla je na motociklu i uzela moju pušku sa pet metaka!

Peppone problijedi kao krpa.

— Nisam znao — zahripa. — Vi imate tri sestre. Kako sam, pobogu, mogao pomisliti da je baš ona Krikova kći? Nije ni kazala kako se zove.

— U redu! Nisi znao, ali se to mene ništa ne tiče! — urlao je dalje don Camillo. — Šašava je poput svoga oca, ako napravi kakvo zlo, ti ćeš biti odgovoran!

— Velečasni, ipak pretjerujete — umiješa se Pepponeova žena. — Možda je otišla gađati žabe.

— Daj Bože! — usklikne don Camillo. — A što će biti ako je otišla gađati Krvnika, pa ga umlati?

Peppone skoči na noge.

— To bi bilo najmanje zlo — reče. — Sva je nesreća u tome što Krvnik nikamo ne ide bez

dva tjelesna čuvara, pa bi mogao on ubiti nju! Krvnik je u propagandnom obilasku. Treba ga naći i zaustaviti. Ili naći djevojku!

Peppone je organizirao pohod. On će krenuti sa svojim »hiljadusto«, Grubi sa svojim »fićom«, Suri s kamionetom, a Suhi s motociklom.

— Ne znam kamo je Krvnik krenuo, a iz Rocce vodi pet putova — objasni Peppone. — Djevojka ga sigurno neće čekati u selu, jer ona hulja stanuje na trgu. Čekat će ga na nekom putu. Mi ćemo što brže do Rocce, pa će onda svaki od nas krenuti natrag svojim putem. Maria, kad dođe Michele, reci mu neka ide u Roccu, a odande neka se vrati Stradaccijom.

— Ja krećem biciklom naprijed — reče don Camillo. — Prijeći ću preko Stivonea, koji je suh, onda ću Stradaccijom do Rocce, pa ću se vratiti istim putem.

*

Cat je vrlo dobro znala kamo je Krvnik otišao i kojim će se putem vratiti. Čekala ga je u zasjedi na Stradacciji, skrivena iza jedne oronule kapelice opkoljene grmljem. Djevojka je svoj plan pripremila sa svim potankostima. Pored kapelice, na rubu jaruge, dizala se jedna topola; Cat ju je prepililila gotovo do kraja i vezala je konopcem za kapelicu da ne bi pala. Trebalo je samo da presiječe konopac, pa da stablo padne i zakrči put. Motocikl je sakrila

u grmlju. Sve je znala: kakav auto ima Krvnik, koji mu je registarski broj. I našla je načina da dobro upamti Krvnikovo lice.

— Moraš proći, gade! I morat ćeš raskrčiti put! Ako izađu tvoje gorile, a ti ostaneš u autu, svejedno ću te ustrijeliti kroz prozor!

Dotle je don Camillo stigao na Stradacciju i potjerao bicikl prema Rocci.

— Isuse — molio je — daj mi mnogo snage i mnogo očiju!

Nadomak kapelici preteče ga jedan auto koji međutim ubrzo stade, uz škripu kočnica — preda nj se na cesti ispriječila topola što se dizala kraj kapelice, kanda je upravo pala.

Don Camillo zavesla pedalama iz sve snage i stiže do auta u trenu kad su iz njega izašla tri čovjeka, očito u namjeri da uklone zapreku. Prepoznavši Krvnika, don Camillo pođe prema njemu da ga opomene, ali ne stiže na vrijeme.

— Maknite mi se s puta, ili ću i vas ubiti! — zaurla Cat.

Don Camillo se baci pred Krvnika i zaštiti ga svojim tijelom.

— Maknite se! — bjesomučno ponovi Cat. — A vas dvojica, da se niste ni maknuli, ruke uvis, ako nećete da vas ustrijelim kao zečeve!

Jedan od one dvojice htjede ispasti lukavac, ali mu Cat opali metak pred noge, a tip odskoči u najboljem filmskom stilu.

— Maknite se! — i treći put vrisne Cat. — Krvniče, mene nećeš udesiti, Krvniče, kao što si

udesio mog oca! Sad ćeš krepati, pa neka te onda pomiluje tko god hoće!

Cat kao da je pomahnitala, pogled joj bio tako grozan da je ulijevao strah. Ali Otrova nije mogao prestrašiti, jer se on djevojci prikradao s leđa.

Teške se šape spustiše na nju, zgrabiše je za ovratnik, u tren oka joj oduzeše i dah i pušku.

— Velečasni, uzmite pušku dok ja smirim ovu ludu — reče Otrov.

Don Camillo priđe i uze pušku, a Otrov sape djevojku opasačem i ruke joj upravo bezdušno pritegnu uz tijelo.

Cat se otimala i vriskala:

— Huljo, isti si otac koji me izabrao za kraljicu samo da što ljepše razveseli ubojicu mog oca!

Dotle se Krvniku vratila njegova urođena drskost, pa će:

— Ako je otac tome huliganu Peppone, onda ne vjerujem da je htio mene razveseliti. Ali, svejedno, ja ću tu izdajicu svakako razveseliti na svoj način!

— Dok ti se za to ukaže prilika, pokušaj prvo sa mnom — dobaci mu Otrov, ispusti Cat kao kakvu vreću i pođe prema Krvniku.

Krvnik je bio građen baš kao krvnik, ali su ga Rusi, osim što su ga naučili da čupavce naziva huliganima, i ugojili kao kakva dobra prasca; od prve pljuske koju mu Otrov zalijepi za njušku, iz njega štrcnu sama mast, iz svih pora.

A Otrov, momak od dvadeset godina, koliko god bio pravi čupavac, ipak je vraški poštivao starije. Zato se i nije poslužio pesnicama nego samo dlanovima. Dapače, i rukavice je bio navukao, iz većeg obzira.

Jedan je Krvnikov gorila kradom dohvatio ručnu dizalicu iz auta i zakročio ne bi li Otrovu zašao za leđa.

— Pusti to, Sokoliću — posavjetova ga don Camillo uperenom puškom. — To su njihove stvari.

Kad su se rukavice počele raspadati, Otrov prestade pljuskati Krvnika.

— To ti je zato što si me nazvao huliganom — reče. — A što se tiče ostaloga, to sredi s mojim ocem. Ja se ne bavim politikom.

Krvnik i njegovi čuvari odoše. Malo zatim stiže Suri i Otrov ukrca u kamionet Cat, njezin motocikl i don Camillov bicikl.

Don Camillo sjede u kabinu do Surog, i transport krenu praćen Otrovom na grmećem motociklu.

Kad su stigli pred župni dvor, već se bio spustio mrak, pa don Camillo pozva Otrova na večeru.

Cat progovori tek na kraju.

— Hoćete li mi kazati zašto ste se umiješali? — okomi se bijesno na don Camilla. — Zašto me niste pustili da ga umlatim?

— Iz dva razloga — objasni joj don Camillo. — Prvo, zato što mi, stari svećenici, svejednako

gajimo nekakve fiksne ideje o Božjim zapovijedima. Drugo, zato što bi dobila trideset godina robije da si ga ubila, a tebe nitko ne bi pomilovao.

Cat jarosno odmjeri don Camilla.

— I vi se usuđujete tvrditi da mi mladi nemamo pravo što preziremo vaše zaguljeno društvo koje slavi ubojice, a osuđuje djecu zato što puštaju dugu kosu? I još biste htjeli da ratujemo radi obrane takva svinjskog društva?

— Mala ne govori loše — progunđa Otrov.

Cat ga prijezirno pogleda:

— Da, dobro govorim, ali ćeš ti ipak služiti vojsku. Tako i treba; vojska je kao stvorena za takve seronje kao što si ti, koji se boje smrdljivih zakona ovoga licemjernog društva. Treba imati petlju pa odbiti služenje roka! Reci, kad te budu ošišali na nulu, hoćeš li opet nositi vjetrovku s natpisom »Otrov«?

Otrov, koji se ispod vlasulje znojio, zacrveni se, ustade i zabrunda:

— Laku noć, društvo!

— Zar se tako postupa s muškarcem koji te spriječio da ne počiniš nepopravljivu ludost? — prekori don Camillo Cat.

— Samo ja mogu suditi pravim li ili ne pravim ludosti, a ne taj idiot!

— Već sam ti kazao da nije idiot.

— Svi su muškarci idioti! — bjesomučno će Cat.

Don Camillo se uvrijedi:

— Šmrkavice, pazi! I ja sam muškarac!

— Kakve veze vi imate s tim? — otpovrne mu djevojka. — Pop nije muškarac. On je nešto manje! ... Ili nešto više. Kako koji.

Don Camillo osta bez riječi, jer takav odgovor nije očekivao.

VRAG NE MORA IMATI ROGOVE I REP

Vrag nije crn kao što ga rišu; može biti i vrlo lijep, ali je onda gori od najgorega crnog vraga. Zato se Cat i ne bi mogla ubiti po Kleopatrinu receptu, zmijinim ujedom: uginula bi zmija.

Poslije događaja na Stradacciji, Cat se posve promijenila, kao dan i noć. Napustila je svaku nastranost, odijevala se skromno, kao kakva normalna djevojka iz stare građanske obitelji. Ukratko, pružala je sliku lijepe i dobre djevojke.

Štoviše, pobožno je prisustvovala svim službama u crkvi, tako da je don Chichì — kome nije bila baš simpatična, zbog veselja što su mu ga bili priredili njezini čupavi prijatelji — napokon morao priznati don Camillu:

— Vaša se nećakinja posve promijenila. Ne shvaćam što se to dogodilo s njom.

Don Camillo raširi ruke:

— To samo Bog zna.

Ali, i on je znao — i te kako dobro.

Cat je pozorno slušala popićeve vatrene propovijedi, a jednog dana sramežljivo pristupi don Chichìju:

— Vaše su propovijedi drukčije od uobičajenih — ona će mu kao povjerljivim tonom. — Vi govorite o Bogu, da, ali uz to ne zaboravljate zemlju. Znate, voljela bih da vas čuju dečki iz moje klape.

Don Chichì se stade smijati:

— Dečkima iz vaše klape nisam osobito simpatičan, što nije teško prosuditi po onome kako su me isprašili!

— Dečki su pogriješili — objasni Cat. — Mislili su da ste i vi samo običan pop don Camillova tipa. Ali vi niste papiga koja s propovjedaonice ponavlja lekciju nabubanu u sjemeništu. Vi se ne bojite istine. Da, i baš zato se čudim da vi, koji hrabro osuđujete rat, svaki rat, ipak nikad ne govorite o oporbi savjesti.

— To je škakljiva tema, gospođice.

— Točno, don Francesco. Ali, ima svećenika koji o njoj govore, makar im prijetio i sud.

— Nije posrijedi strah nego obzir — reče popić. — Vaš je ujak bio vojni kapelan, on ima posve drukčije predodžbe . . .

— Recite radije »pogrešne«! — usklikne Cat. — Moj je ujak okamina! A što se tiče obzira, on ga sâm vrlo malo ima prema vama. Ja, na primjer, ne smatram poštenim od njega da u svojoj kapelici služi nekakve tajne mise po starom obredu.

— To nije ništa tajno — odvrati don Chichì. — On mi sve kaže. Zbilja, nije nikakvo zlo što okuplja oko svoga starog oltara one koji ne dolaze više ovamo zato što su uvrijeđeni mojom iskrenošću.

— Naprotiv, to je veliko zlo! Vi, don Francesco, izbacujete iz crkve lažne kršćane, a on ih opet prima! Vi ih osuđujete, a on im oprašta, i tako uništava vaše djelo. Na takav način prijevara se nastavlja. Osim toga, on stvara jednu raskolničku crkvu, opozicionu crkvu, anti-crkvu! Don Francesco, vi to znate: stvarati rascjep među katolicima jest krivovjerstvo!

— Zaključak je odveć dramatičan — usklikne don Chichì. — Međutim, mnoge su vaše primjedbe umjesne. U nedjelju ću govoriti o oporbi savjesti.

— Ja vam se divim, don Fracesco! — usklikne djevojka ganuto.

U nedjelju, kad se popeo na propovjedaonicu da održi propovijed, don Chichìju se oduze dah. U crnim vjetrovkama, vrlo duge, raščupane kose, namrgođeni i skrštenih ruku, četrdeset je Škorpiona gledalo u njega. Stajali su u grupi, blizu vrata, spremni da skoče u obranu svojih

motocikla koji su im bili naslonjeni na pročelje crkve, pod nadzorom dvaju stražara. A usred prvog reda čupavaca, u svojoj skromnoj tamnoj haljini, riđe kose pokrivene šalom od crne čipke, stajala je i smiješila mu se Cat.

Djelovala je gotovo anđeoski.

Don Chichì se glavačke baci u boj: zagrmi osudom svih ratova, od Kaina i Abela, preko Julija Cezara i križarskih vojni, pa sve do Koreje i Vijetnama. I odredi da dobar kršćanin može gledati na vojnu službu samo sa stajališta oporbe savjesti. I ne propusti svojim sarkazmom ošinuti šovensku ratobornost vojnih kapelana.

Četrdeset je gradskih fakina odobravalo kimajući čupavim glavurdama, a Catin je osmijeh bio tako blistav da bi zaslijepio i biskupa.

Nakon mise, Cat pođe u sakristiju da čestita don Chichìju.

— Ja sam ih pozvala — reče mu. — Kad su čuli ono što sam im ispričala o vama, odlučili su da dođu, unatoč velikoj opasnosti koja im ovdje prijeti. Don Francesco, bili ste divni! Tih četrdeset mladića vratit će se svojim kućama oplemenjeni.

(Zapravo bi se prije moglo reći da su se vratili kući ogrubjeli, jer ih izvan sela dočeka Otrov sa svojim seoskim čupavcima oboružanim debelim kocima. To je bio prizor za bogove: Otrov, tko zna zašto, imao je nekakav osobni račun s Ringom, šefom Škorpiona; zato,

dok su dva njegova krupnija bičića držala Ringa, Otrov ga je zgrabio za vrlo dugu kosu, svezao mu je uzicom, pa ga ošišao na nulu.)

Sa svojim velikim očima u kojima su plivale suze, Cat je djelovala upravo anđeoski. Don Chichì osjeti da mu se srce nadima od miline. Ali za kratko, jer se uto pojavi don Camillo, koji je s korne galerije slušao cijelu propovijed, a sad su mu vratne žile bile tako nabrekle da su podsjećale na lozu staru šest godina.

— Don Chichì — on će prijeteći — bolje je biti kapelan vojnicima, kao što sam bio ja, nego fakinima, kao što ste vi! A ti, šmrkavice, gubi se!

Cat zajeca i izađe pognute glave. Don Chichì osjeti da mrzi tu ograničenu i surovu popinu koja muči onakvo blago i nježno biće. Gledajući kako se djevojčina ramena tresu od jecaja, don Chichì se začudi što na njima nema krila.

Toliko je bio ogorčen da je smjesta uskočio u svog »fiću« i odjurio u grad kao iz puške.

Sutradan don Camillo primi od kurije pismo nad kojim mu srce stade; kurija ga premješta u Rughino, župu u brdima, Bogu za leđima, a do dana premještaja, ako ne želi i kakvu goru kaznu, mora: 1) prekinuti svoju prevratničku i raskolničku djelatnost; 2) prekinuti svako bogoslužje u svojoj privatnoj kapelici; 3) prekinuti svako miješanje u poslove župe koju od njega preuzima don Francesco.

Don Camilla zgrabi takva ognjica da je morao leći.

Vrag nije tako ružan kako ga slikaju. Da, zbilja, vrag mora da je vrlo lijep, kako bi inače mogao zavoditi i varati ljude?

Da, ta izreka ima drugi smisao, ali je taj smisao pogrešan, jer, bio lijep ili ružan, vrag ostaje uvijek samo vrag. Uostalom, želim reći da je Cat bila vrag.

Doznavši da don Camillu nije dobro, djevojka ode da ga posjeti.

— Vele-velečasni ujače — ona će odmah s vrata — koje su vam posljednje želje?

— Da se gubiš u pakao! — zaurla don Camillo. — Možeš spremiti svoje stvari i vratiti se kući.

— Zar tako izbacujete na ulicu jadnu siroticu? — zajeca fakinka.

— Ne! — uzvikne don Camillo bacajući pred nju pismo koje je ležalo na noćnom ormariću. — Ti si mene izbacila na ulicu!

Cat pročita pismo, pa slegne ramenima.

— A kakve veze imam ja s tim?

— Ti si napunila glavu don Chichìju. Nisam mogao ni zamisliti da ćeš biti toliko zlobna. Dobro, pobijedila si. Blažen tvoj otac što je umro, barem nije stigao vidjeti kakvu je hulju od kćeri donio na svijet. A sad se gubi ako nećeš da te ustrijelim, tu, na mjestu!

Cat siđe pjevušeći. Kad je izašla iz župnog dvora i krenula prema Anselminoj kući, pred njom se stvori Otrov.

— Ringo ti šalje mnogo lijepih pozdrava — reče momak bacajući pred djevojčine noge frizuru vođe Škorpiona.

— Ubojico! — vrisne Cat užasnuto. — Skalpirao si ga!

— Nisam, ali ga to čeka ako još jednom dođe ovamo. Međutim, ne brini se, kad bude opet kadar da ustane iz kreveta, kosa će mu jamačno biti duga do koljena.

Onda se okrene na petama i pođe, ali na dvorišnim vratima stade pa će:

— Onaj tko tebe sluša može se kladiti da će nadrljati — progunđa. — Sačuvaj Bože da te zmija ujede, kao Kleopatru... otrovala bi se zmija!

Cat od bijesa odbaci nogom Ringov skalp u suprotni kut dvorišta.

Kasnije stiže don Chichì, ali se nimalo ne obradova kad mu Cat ispriča što se dogodilo s don Camillom.

— Nisam znao da će se tako završiti — reče. — Pretjerali su!

— Nisu — otpovrne Cat. — Odluka im je pravedna. Ja poznajem Rughino; ta je župa upravo kao stvorena za njega. Iz nje je sve mlado, i muško i žensko, iselilo u inozemstvo na

rad, u selu su ostali samo starci i nejaka djeca. Ondje gore ne može nikome nauditi. A ovo je naše selo, naprotiv, živo, tu je potreban mlad i suvremen župnik. Don Francesco, ne budite sentimentalni, inače ću izgubiti veliko poštovanje koje gojim prema vama. A što se tiče...

Tu se Cat naprečac prekide i ode, oprostivši se od popića osmijehom punim tuge.

Opet se pojavi tek dva dana kasnije, a don Chichì je odmah upita:

— Što ste mi to htjeli onda kazati?

— Pustimo to, don Francesco. Da vam kažem, samo bih vas rastužila. To je nešto što se ne može govoriti jednom svećeniku. Svećenikom se ne postaje nego se rađa!

— Varate se, gospođice Cat — odvrati don Chichì. — Ja nisam postao svećenik po nadahnuću, nego iz čistog uvjerenja. Spoznao sam da Crkva može mnogo dobra učiniti patnicima. Da može pojačati vjeru u čovjeku koji je ima, vratiti je čovjeku koji ju je izgubio, dati je čovjeku koji je nema.

— Tako je! — usklikne Cat. — Vjera je najdragocjenije dobro. Ali, u svijetu koji je toliko drukčiji od svijeta prije dvije tisuće godina, u svijetu koji je natopljen pustim materijalizmom, vjera se više ne može dati riječju nego samo djelom. I odveć se toga obećavalo u ime Kristovo. Čovječanstvu je dosadilo obećanje raja poslije smrti.

— Gospođice Cat — usprotivi se don Chichì — vjera čovjeku pomaže da živi.

— Ne, don Francesco, nego mu pomaže da umre. Ako netko nema cipela, koliko god tvrdo vjerovao da će u raju dobiti predivne zlatne cipele, ipak će mu se noge smrznuti i dobit će upalu pluća. »O, ubogi čovječe, što bos kročiš ledenim snijegom, zlatnu ćeš obuću imati u raju; a dotle, ipak, zaštiti noge ovim skromnim ali nepromočivim cipelama od kravlje kože!« Zar ne bi bilo bolje da mu možete tako kazati?

— Bilo bi, i Crkva se upravo zato posvetila društvenim problemima — usklikne don Chichì.

— Vrlo mudra odluka — odobri Cat. — Ali, ako netko umire od gladi danas, kakva mu je korist od vjere da će dogodine imati objed? Vjera je hrana duhu, ali ne i tijelu.

— Gospođice Cat — pokuša prosvjedovati popić — dopustite, ali su vaše misli odveć materijalističke.

— Priznajem, don Francesco. Međutim, papa nije za izgladnjelu Indiju tražio vjeru i molitve, nego novac, rižu, lijekove, kamione. Sve same najobičnije izraze materije.

— Da, ali Crkva ne može . . .

— Točno — prekide ga Cat — Crkva ne može riješiti te životne probleme. A kad je tome tako, jeste li pomišljali koliko biste dobra mogli učiniti čovječanstvu kad biste iskoristili svoju inteligenciju, kulturu, polet, svoju blagu i utje-

šnu riječ, svoju duboku, iskrenu kršćansku vjeru, za praktičan rad? Vi sigurno nikad ne biste slijedili one koji hoće Krista staviti u službu politici, nego biste politiku stavili u službu Kristu!

— Ali ja ... — zamuca don Chichì.

— Da, vi — zabrza Cat — da ste poslodavac, zar ne biste pravedno postupali s radnicima? Da ste poslanik ili senator, zar ne biste znali smisliti i predložiti zakone u korist sirotinje? Da ste moćan sindikalni vođa, zar ne biste znali pravim putem voditi radne mase? Da ste ministar vanjskih poslova, zar ne biste znali voditi politiku mira?

— Zbilja — mucao je don Chichì — ne znam bih li mogao ...

— Ali ja znam — uzbuđeno vikne Cat. — Ja znam! Ja bih žrtvovala sav svoj život, sve svoje blago, svu svoju ljubav kad bi ...

Stade i tužno odmahne glavom:

— Oprostite — šapne — govorim ludosti ...

I pobježe jecajući.

Ovaj put se don Chichì nije morao čuditi; jer je sad Cat na ramenima zbilja imala kao u labuda bijela krila.

Tjedan dana kasnije, pošto se pomirio sa sudbinom, don Camillo je smogao snage da ustane iz kreveta, siđe u prizemlje i sjetno počne spremati kovčege.

— Što to radite, vele-velečasni ujače? — upita ga Cat s uobičajenom drskošću.

— Spremam se da prepustim mjesto don Chichìju — mrko odvrati don Camillo.

— Onda se okanite takva posla. Don Chichì je sinoć otišao.

— Kamo?

— Ne znam. Valjda ga je spopala ona poznata duševna kriza u kojoj se mnogi popovi raspope i žene. Jadan don Chichì! Neće se više nikad vratiti.

— Otkud ti to znaš?

— Znam zato što bih se radije živa zakopala u kakav samostan nego da se udam za raspopa.

Don Camillo je užasnuto pogleda:

— Ti! — zaurla. — Ti, nesretnice, bila si toliko besramna da . . .

— Ja, naravno! Niste mu valjda vi mogli zavrtjeti glavom!

Don Camillo nadme široka prsa:

— *Vade retro, Satana!*[1] — zaurla užasnim glasom. — *Vade retro!*

Djevojka ga pogleda s užitkom, pa će smiješeći se:

— Vrlo mi je žao, vrlo poštovani ujače. Cat jest skraćenica od »caterpillar«, ali ipak nemam ugrađen »rikverc«!

Don Camillo podiže oči put neba:

[1] (Lat.) Odstupi, Sotono! (*Prev.*)

— Gospodine — reče — hoćeš li ikad moći oprostiti ovoj nesretnici kad bude stala pred Božji sud?

— To se ne zna, don Camillo — odgovori mu dalek Kristov glas. — Sve ovisi o tome na čemu će njezin branitelj zasnovati obranu.

Glas je bio dalek, a, uostalom, mogao ga je čuti samo don Camillo.

TVRDE SU KOSTI U STARIH ŽUPNIKA

Napredak kuca i na don Camillova vrata i traži slobodan prolaz, ali je stari svećenik uvjeren da u Kristovoj vjeri ne može biti ni udobnosti ni zabave i da vrag više ne smrdi po sumporu nego po benzinu.

Cesta što je sjekla selo u pravcu istok-zapad dijelila je veliki pravokutnik trga na dva kvadrata od kojih se jedan, sa tri strane obilježen kusastim kamenim stupićima, smatrao životnim prostorom crkve.

Jednog se jutra na trgu stvori grupa od nekoliko općinskih radnika koji odmah stadoše krampovima potkapati prvi od tih stupića. Tren kasnije pojavi se don Camillo.

— Ovo je crkveno tlo — reče — i ne smije se dirati.

— Predsjednik je naredio ... — započe predradnik.

— Kažite predsjedniku, ako želi iskopati stupove, neka osobno dođe ovamo — prekide ga don Camillo.

U svoje vrijeme, Peppone ne bi oklijevao ni časka, u tren oka bi se spustio na trg naoružan krampom, lopatom i mlatom. Ali, vrijeme mijenja i predsjednike komuniste; Peppone mirno primi vijest i dođe na trg tek sat kasnije, za volanom jedne od ogromnih kopačica što su služile na radovima na Novom mostu.

Peppone zaustavi orijaša na metar od prvog stupića i spusti kran. Onda siđe i zaveza stupić čeličnim užetom što je visio s krana. Don Camillo se nije micao, a onda, upravo kad se Peppone ponovo penjao na kopačicu da pokrene kran, mirno sjede na stupić.

Doduše, Koncil jest oduzeo ugled župnicima u korist biskupa i laika, ali opet ne možeš tek tako čupati stupić na kojem spokojno sjedi župnik — i trg se učas napuni svijetom.

— Vi ne možete priječiti da se izvedu radovi od opće koristi koje je odredila općina! — zaurla Peppone na don Camilla.

— A vi ne možete trgati ove stupiće koje je u crkveno tlo usadio velečasni župnik don Antonio Bruschini 1785. godine — odgovori don Camillo paleći svoj polutuskanac.

Ali se i Peppone bio pripremio.

— Velečasni — vikne — zaboravili ste da je od godine 1796. ovaj teritorij bio dio Cisalpinske republike i, prema tome...

— Prema tome — uskoči mu u riječ don Camillo — ako Napoleon nije dao iskopati ove stupove, onda ih ne možete iskopati ni vi koji se, dopustite mi, zacijelo ne možete mjeriti s jednim Napoleonom.

Peppone se morao predati, jer je don Camillo stavio na tapet i Napoleonovu ženu i još dometnuo vojvodstvo Parme, Piacenze i Guastalle. Međutim, dva dana kasnije u župni dvor uleti biskupov tajnik. Mladi je svećenik, poput svih naprednih svećenika *nouvelle vogue,*[1] prezirao i mrzio stare župnike, a povrh toga užasno ga je pekao neslavan pokus s don Chichìjem.

— Velečasni — vikne — zar je moguće da ne možete propustiti ni jednu priliku da pokažete koliko ste politički i društveno neosjetljivi? Što treba da znači ta vaša najnovija lakrdija? Gospodin predsjednik s pravom želi na trgu napraviti veliko parkiralište, kako bi unaprijedio turizam i selo prilagodio novim potrebama motorizacije, a vi se tome opirete?

— Ne. Mi samo ne dopuštamo da se crkvi oduzme njezino tlo.

— Ma kakvo tlo! Valjda ne možete tim tlom zauzeti pola trga! Zar ne shvaćate da ćete i vi,

[1] (Franc.) Novi val (*Prev.*)

pored ostalih, imati koristi od toga? Zar vam ne ide u glavu da mnogi ljudi ne slušaju misu samo zato što nemaju gdje parkirati svoja kola?

— Da, to na žalost shvaćam — mirno odvrati don Camillo. — Međutim, ne vjerujem da je jedan dušebrižnik dužan organizirati parkirališta i je-je mise kako bi vjernicima dao vjeru opskrbljenu svim suvremenim udobnostima. U Kristovoj vjeri nema i ne može biti ni udobnosti ni zabave.

Na takvo simplicističko popovsko rasuđivanje, tajnik prasne:

— Velečasni, time samo pokazujete da niste shvatili da se Crkva mora prilagoditi vremenu i da mora napretku pomagati, a ne odmagati!

— A vi niste shvatili da je vaš »napredak« izgurao Boga iz odveć mnogih duša i da demon, u svom hodu po ljudskim stazama, više ne smrdi po sumporu nego po benzinu. I da u *»očenašu«* više ne treba moliti »izbavi nas od zla«, nego »izbavi nas od blagostanja«.

Ne može se raspravljati s takvim fosilom, pa tajnik skrati prepirku:

— Don Camillo, vi dakle odbijate poslušnost!

— Ne odbijam. Neka nam njegova ekscelencija biskup naloži da crkveno tlo pretvorimo u parkiralište, pa ćemo se tome pokoriti, iako je Koncil utvrdio da Kristova crkva mora biti crkva siromašnih pa se, prema tome, ne bi smjela brinuti za automobile vjernika.

*

Suhi je redovito svakoga jutra gurao ispod vrata župnog dvora list *Unità*, koji je don Camillo isto tako redovito prelistavao, ali opravdano ravnodušno, ne samo zato što se radilo o službenom glasilu komunista, već i zato što ga je list podsjećao na žalostan pothvat kojim je Cat dobila besplatnu godišnju pretplatu na nj. Ali, jednog dana don Camillo poskoči; na trećoj je strani ugledao dvije slike: na prvoj slici oltar nad kojim se diže visok križ, a na drugoj slici detalj tog istog oltara. Slike nisu bile osobito jasne, jer su bile prenesene iz nekakve revije; međutim, nije bilo dvojbe da se radi o don Camillovu oltaru i njegovu raspetom Kristu.

Don Camillo žurno pročita članak, pa skoči na bicikl i odjuri u svoju tajnu kapelicu.

— Gospodine! — zadahta pokazujući Kristu list. — Evo, *Unità* donosi tvoju sliku!

— Vidim, don Camillo — odvrati Krist. — Nadajmo se da te nisam uvalio u kakvu nepriliku, poput tvoje nećakinje. Ako ipak jesam, vjeruj mi da je bez moje krivnje.

Pripovijest je bila neobična: nešto još iz godine 1944. Te godine, jedna se njemačka jedinica bila utaborila u selu. Našao se tu i neki časnik koga su prilike pretvorile u ratnika, ali koji nije bio zaboravio da je inače poznat profesor povijesti umjetnosti. Pažnju su mu naročito privukli raspeti Krist i neki ornamentalni

detalji oltara, pa ih je vrlo savjesno fotografirao. Kad se vratio kući, proučio je slike i otkrio da se radi o jednom od najboljih djela nekog slavnog njemačkog umjetnika iz 15. stoljeća, kipara koji se bio posebno posvetio izradbi obojenih drvenih sakralnih skulptura. Profesor je nakon dvadeset i dvije godine opet došao u Italiju da skulpture još bolje snimi, ovaj put u koloru, ali više nije našao ni oltara ni Krista. Onda je pripovijest o svom otkriću objavio u jednoj popularnoj reviji i priložio neke slike koje je bio snimio 1944. A list *Unità* je prenio i članak i slike. *Sic et simpliciter*,[1] s vrlo kratkim komentarom: »Gdje je završio ovaj jadni Krist? Je li i on morao emigrirati, poput mnoštva drugih jadnih Kristova?«

I drugi su listovi prenijeli članak iz njemačke revije, pa se iz svega toga izrodio nekakav skandalčić, i jednoga dana biskupov tajnik upade u župni dvor.

— Lijepo, baš lijepo, velečasni! Upravo ste neumorni u stvaranju neprilika! Gdje su Krist i oltar o kojem pišu novine?

— Vi ste nam naložili da sve izbacimo, pa smo sve izbacili — mirno će don Camillo. — Dapače, kako nismo najbrže izvršavali vaše naloge, poslali ste nam jednog političkog komesara da ubrza operaciju.

[1] (Lat.) Jasno i glasno (*Prev.*)

— Ali ste nas morali upozoriti da se radi o važnom umjetničkom djelu! — prigovori mu tajnik.

— To nismo znali, a nismo mogli ni naslutiti. Kako bi to mogao znati jedan posve neuk i bijedan seoski župnik? Ali smo za svaki slučaj spremili i oltar i raspeće na sigurno mjesto.

— Kakva sreća! — razveseli se tajnik. — Odmah izvucite oltar i križ i spakujte ih najpažljivije; čim to obavite, javite nam telefonom. Mi ćemo se pobrinuti da se preuzmu i prenesu u biskupiju gdje će im se naći dostojan smještaj.

Don Camillo obori glavu u znak posluha.

— Gospodine predsjedniče...

Peppone podigne glavu sa svojih kartušina i, vidjevši don Camilla, stisne pesnice.

— Što hoćete? — upita ratoborno.

— Htio sam gospodinu predsjedniku saopćiti da sam se predomislio glede parkirališta — reče don Camillo. — Neka gospodin predsjednik izvoli izvaditi stupiće.

Peppone ga sumnjičavo odmjeri pogledom.

— Kad ti pop pruži prst — reče — očekuj da zauzvrat zatraži barem cijelu ruku. Dakle, koja je protustavka?

— Druže predsjedniče — započe don Camillo ponizno — vidimo da se vaša partija već neko-

liko godina s velikom ljubavlju i brigom bavi i malim i velikim problemima Crkve. Sada bismo samo željeli da vi i netko od vaših drugova dođete na ispraćaj našega dragocjenog križa, koji se nakon trista i pedeset godina časne službe u našem mjestu seli u grad gdje ga čeka lijep smještaj u biskupiji.

Peppone poskoči na stolici:

— Velečasni, vi buncate! Taj je Krist umjetničko djelo koje pripada ovom mjestu i ostat će u ovom mjestu!

Don Camillo raširi ruke:

— Ja vas shvaćam, gospodine predsjedniče. Na žalost, ipak još ne ovisim o vašoj partiji nego o svom biskupu. Zato moram biskupovu tajniku predati križ i oltar. Slažem se da taj Krist spada u najdragocjenije umjetničko i duhovno blago našega mjesta i da bi morao ostati ondje gdje je bio trista i pedeset godina; to jest, iznad onoga oltara pred kojim ste i vi u svoje vrijeme prišli svetoj pričesti i pred kojim ste se vjenčali. Pred kojim je vaša majka molila dok ste bili u ratu. Jadni stari župnik sve to shvaća, ali ništa ne može, mora poslušati. I poslušat će, ako ga u tome drugi ne spriječe silom. Pred silom, što može učiniti jadni stari župnik? Druže predsjedniče, molim vas: objasnite moju mučnu situaciju svojim pretpostavljenima, a i vi to uzmite u obzir kad budete sastavljali moju karakteristiku.

— Velečasni — zaurla Peppone — ako mislite da se mene može tek tako vući za nos, onda se ljuto varate!

Peppone se nije šalio. Sutradan ujutro cijelo je selo bilo oblijepljeno velikim plakatima na kojima se osuđivao pokušaj podvale, a na kraju je u dva reda masnim slovima stajalo: *Krist je naš! U Krista ne dirajte!*

Oko podne se don Camillo, nimalo neuznemiren Pepponeovim objelodanjenim stajalištem, mirno na biciklu odvezao do svoje kapelice u staroj kući izgubljenoj među poljima, ali ga je ondje čekalo veliko iznenađenje: Pepponeovi najzadrtiji gardisti bili su se utaborili u velikom zapuštenom vrtu i kratili vrijeme čisteći ga od korova.

— Da li ste vi svjesni toga da se nalazite na privatnom vlasništvu i da bih vas mogao za to tužiti? — don Camillo reče Grubom i Surom koji su zapovijedali odredom.

— Jesmo, velečasni — odgovori Grubi.

— Mogu li ući da spakujem Krista i dijelove oltara? — upita don Camillo.

— Ući možete, ali ništa ne možete spakovati. Vi ste pop, a ne otpremnik.

— Ne želim imati neprilika sa sindikatom — reče don Camillo i vrati se kući.

Prepirka se rasplamsala; listovi su mnogo prostora posvetili »spornom Kristu«. Raspaljeni je Peppone držao mitinge, a »nahuškao« je na pohod i svoj agit-prop.

Nikad se dotle nije iskazala tolika sloga. Cijelo selo kao da je odjednom streslo sa sebe ravnodušnost i ustalo na noge. To je bila pobuna protiv grada koji oduvijek selo prezire, iskorištava i samo gleda kako će umoriti selo.

Cijelo je općinstvo odbacilo svako političko suparništvo i čvrsto se zbilo oko svoga Krista. Dogodilo se nešto nalik na kare kod Villafranke[1]. Čak su i ateisti govorili o svome Kristu i o baštini, povijesnoj, umjetničkoj i duhovnoj, koju drugi hoće preoteti općini.

Vrt stare, među poljima izgubljene kuće, bio je i danju i noću pún svijeta. Kako je don Camillo bio zaboravio zaključati kućna vrata, posjetioci su mogli noćiti pod krovom.

Onda jedna mješovita delegacija, u kojoj su bili predstavnici svih stranaka i družbi, pođe u grad biskupu, kome Peppone, obzirno ali i odlučno, prenese prosvjed cijelog pučanstva općine.

Biskup ga pažljivo sasluša, a onda se nasmiješi i raširi ruke:

— Posrijedi je nesporazum — reče. — Kako se radi o izvanrednoj umjetničkoj i duhovnoj vrednoti, nema nikakve zapreke da se oltar vrati na staro mjesto, gdje je oduvijek bio, iako

[1] *Kare* (stroj u obliku četverokuta) talijanske pješadije, koji je na mjestu zvanom Villafranca, pod zapovjedništvom savojskog princa Umberta, odbio juriše austrijske konjice u bici kod Custoze 1866. godine. (*Prev.*)

se misa služi po novom obredu. Naravno, ako župnik nema kakvih prigovora, opravdanih i valjanih. Prema tome, bit će onako kako odluči on i samo on.

Kad je delegacija došla don Camillu i javila mu što je kazao biskup, on smjerno prihvati:

— Mi smo ovdje zato da slušamo naloge njegove ekselencije.

U blago jesenje jutro, i polja i zrak bijahu kao zlatnim prahom naprahani.

Još u noći je odred dobrovoljaca vratio oltar na svoje mjesto, tamo gdje je bio stoljeća i stoljeća, a sad su seljani — i staro i mlado, i žensko i muško, bez ikakve iznimke — čekali u dvjema beskrajnim vrstama uzduž rubova ceste koja je od stare osamljene kuće vodila u selo.

Kroz vrtna vrata izađe glazba i zvuci iz limenih glazbala preplaviše pozlaćena polja. Za glazbom je stupalo bezbroj djece, a iza djece, sporim i sigurnim korakom, stupao je don Camillo noseći velikog raspetog Krista.

Slijedio je općinski stijeg, a zatim Peppone, okićen trobojnom ešarpom, na čelu čitave općinske uprave.

Kako je povorka prolazila, tako se za njom sklapala i spajala svjetina svrstana duž ceste.

Težak je bio veliki drveni križ, kožni se remen sa džepom u kojem je bilo utaknuto podnožje križa usjekao u ramena don Camillu. I put je bio dug.

— Gospodine — šapne don Camillo u jednom času — ne daj da mi srce pukne prije nego što stignem u crkvu i smjestim te opet tamo, iznad oltara.

— Stići ćemo, don Camillo, stići ćemo — odgovori mu Krist koji se sada svima činio još ljepšim.

I stigoše.

U starih župnika, pa i u onih meka srca, tvrde su kosti i zato Kristova crkva, koja cijela počiva na njihovim plećima, može prebroditi sve oluje.

Deo gratias.[1]

[1] (Lat.) Bogu hvala (*Prev.*)

NESHVATLJIVA JE DANAŠNJA MLADEŽ

Nitko ne zna što se zbiva u glavama mladih; njihov je život neprekidan prosvjed što ponekad odjekne dramatičnim tonovima, pa čak baca jednog čupavca buntovnika na milost i nemilost jednoj djevojci

U župni dvor dođe nekakav grobar iz nadležnog ministarstva da vidi i prouči famozni križ o kojem je toliko pisao sav tisak, a kad ga je vidio i proučio, reče da će poslati po nj, jer ga valja restaurirati.

Don Camillu se umah stvrdnula njuška:

— Križ se ne miče sa svog mjesta. Na njemu se nema što restaurirati.

Nato skoči biskupov tajnik koji je pratio grobara iz nadležnog ministarstva, a volio je don Camilla kao vrag tamjan.

— Velečasni, ne pričajmo gluposti! Kristu je slomljena desna ruka, u zglobu, zajedno s krakom križa na koji je pribijena; neki je petljanac to zakrpio tako da je otraga prišarafio komadinu željeza. Zar to niste primijetili?

— Kako da nisam! — odvrati don Camillo — Taj petljanac koji ga je zakrpio, to sam ja!

Ministarski je grobar bio od one sorte revnih funkcionara što će dvadeset godina priječiti da se podigne prijeko potreban most zato što je prilikom iskopa temelja za stupove pronađena rbina kakva zemljana lonca iz 1925. godine, ali neće ni trepnuti ako tko poruši Titov slavoluk da bi na tom mjestu postavio benzinsku stanicu. Samo je odmahnuo glavom i nasmiješio se sućutno:

— Ne gubimo vrijeme, velečasni! Oni koji će preuzeti križ predat će vam propisnu potvrdu.

Don Camillo neobično iskreno objasni grobaru u kakve bi svrhe upotrijebio takvu potvrdu, i uz to ga podsjeti da se iz crkve inače obično izlazi na ista vrata na koja se ulazi. Ali je grobar imao diplomu koja mu je pružala mogućnost da stražnjicom grije jednu važnu fotelju, pa se naduo kao kakav puran.

— Velečasni! — viknu — Ja ovdje predstavljam Ministarstvo prosvjete!

— Ministarstvo prosvjete nije bilo ovdje ujutro 15. listopada 1944. — odvrati don Camillo. — Ali su bili oni koje ja predstavljam.

— Velečasni, poštedite nas svojih dosjetki — razdraženo uzvikne biskupov tajnik.

— To nije dosjetka. Imam najmanje trista neposrednih svjedoka toga događaja. Ako hoćete, samo ću cimnuti zvona na uzbunu i začas će se svi stvoriti ovdje.

Iako je mladi svećenik bio brđanin, a grobar iz ministarstva Rimljanin, obojica su znali da tu, na toj krišketini masne zemlje što se razlila duž desne obale velike rijeke, ima ljudi koji se lako zagriju.

— Nemojte se mučiti — reče grobar. — Samo nam ispričajte!

— To vam je jedna ratna pričica — započe don Camillo. — U selo su došli Nijemci, pa su svoje tenkove i vozila sakrili ispod stabala drvoreda, pod porticima, u dvorištima. I ovdje je bilo onih koji su tajnom radio-stanicom obavještavali saveznike o pokretima Nijemaca. Tako su saveznici bili odmah obaviješteni i jedne nedjelje ujutro avioni napadoše mjesto. Nastao je pakao. Svijet je bio u crkvi, na misi, ali se nije sklonio. Nisam se ni ja maknuo; ali, od mene to nije bilo nikakvo junaštvo, ja sam kao vojni kapelan već bio navikao na bombe. Upravo prilikom podizanja jedna je bomba eksplodirala na krovu zvonareve kuće. Jedna debela krhotina doleti kroz prozor kora,

iza oltara; ali nas je Isus štitio i zaustavio krhotinu desnim krakom svoga križa. Vi se smijete, s pravom: raspeti je Krist nad oltarom samo oličeno drvo. Ali muškarci i žene što su ondje stajali nisu bili od drva, nego od kosti i mesa. Ipak im je vjera bila jača od straha i nitko se nije ni maknuo. Krhotina je slomila komad kraka križa a s njim i Kristovu ruku. Ruka pribijena za komad drva pade pred ogradu oltara, svi su gledali onu jadnu zgrčenu ruku na tlu. *Agnus Dei qui tollis peccata mundi*[1]... Razumijete: to je pričica od koje bi sveti koncilski oci crkavali od smijeha, da je tkogod ispriča na Koncilu, ali ovdje svijet voli takve pričice i zato svi, i stari što pamte, i mladi što su o tome čuli od starih, svaki put zure u onu jadnu ranjenu ruku. I ja sam poput njih. Ja sam star svećenik i držim da Kristu nije potrebna estetska operacija kako bi sakrio tragove svojih poderotina. »Komadina željeza«, kako ju s pravom nazvao gospodin tajnik, to je ona krhotina koja je odbila komad križa i Kristovu ruku. Ja sam je izbušio svrdlom i prišarafio je straga, da tako pričvrstim otkinuti komad križa. Rat mora poslužiti nečemu. Ali, ja vas razumijem: vi se ne možete obazirati na takve pričice, jer vi govorite u ime države...

[1] (Lat.) Jaganjče božji koji preuzimaš grijehe svijeta (*Prev.*)

— Ne uvijek — prekide ga grobar iz ministarstva. — Ponekad mi se dogodi da govorim i u svoje ime. A što se mene tiče, sve je u redu. Križ je izvanredno umjetničko djelo, ali vjerujem da vama ne moram preporučiti da ga dobro čuvate.

— Slažem se — odgovori don Camillo i nakloni se.

*

Ljudi su nekako našli načina da zauzdaju nuklearnu energiju, ali još nitko nije izumio način kako da se zauzdaju ludi mozgovi poput Catina mozga.

Cat je bila usvojila nekakav nov stil. Uglavnom je mirovala, u zvonarevoj kući, čitala je ili pisala, a ovda-onda bi skočila na svoj prokleti motocikl i nekamo nestala.

Kamo je odlazila?

O tome nitko nije imao pojma. Don Camillo je raspolagao samo biciklom, nije mogao ni sanjati da bi pratio onu kugu s mini-mozgom. Stoga odluči da zaište pomoć, pa čim je Peppone prvi put naišao ispred župnog dvora, don Camillo ga pozva da uđe.

— Druže predsjedniče — reče Pepponeu — htio bih govoriti s vašim sinom Micheleom. Hoćete li mu to reći?

— Neću — kratko će Peppone. — S tim bih nesretnikom govorio samo tako da ga opalim mlatom po glavi.

— Tome se čudim, gospodine predsjedniče. Već duže vrijeme u nas vlada mir. Više nema ni tučnjava ni drugih duhovitih fakinskih pothvata koji odišu svojstvenim duhom vašega sinčića. Čak ga i nema više naokolo, kao da je mili nestaško bolestan.

— I jest! — zaurla Peppone. — Bolestan u mozak! Došao je na njega red da pođe na odsluženje vojnog roka, a on neće! Hoće u šumu, razumijete? U zeleni kadar!

— Pa time se morate ponositi, druže! — usklikne don Camillo. — Dobri je Michele očito slušao vaše antimilitarističke govore. Sjećam se da ste na prošlom mitingu govorili kako su zatvori škole za usavršavanje tatova, a kasarne škole za usavršavanje ubojica.

— Ja sam govorio o Americi, u vezi s Vijetnamom! — prosvjedovao je Peppone. — A o oporbi savjesti Michele nije slušao na mojim mitinzima nego u vašoj crkvi!

— Ja ne mogu odgovarati za ono što je govorio don Chichì — vrisne don Camillo. — Ja sam ja, a don Chichì je don Chichì!

— A to znači: dva prokleta popa, s iste propovjedaonice govore, i u ime istog Boga, a jedan tvrdi jedno, a drugi drugo!

Peppone se začas uzbudio, pa je na račun svećenika izvalio takve stvari da bi se i ćelavcu digla kosa na glavi.

Don Camillo mu je parirao u istom tonu, i već je bio na pragu da izgubi vlast na sobom, ali se naprečac smiri.

— Druže — reče spokojnim glasom — na ovom svijetu gdje se svakome fućka za sve živo, na ovom svijetu gdje vladaju sebičnost i ravnodušnost, mi i dalje vodimo rat koji se već odavno završio. Zar ti ne pada na pamet da smo nas dvojica zapravo samo sablasti? Ne shvaćaš li da će nas ubrzo, pošto smo se toliko borili, svaki za svoju zastavu, glavačke izbaciti, mene moji a tebe tvoji, pa ćemo se sresti, obojica žalosni i pokisli, primorani da spavamo pod kakvim mostom?

— Pa šta onda? — odvrati Peppone. — I dalje ćemo se svađati, i pod mostom.

Don Camillo pomisli kako je na ovom preprljavom i pregadnom svijetu, gdje ne možeš naći valjana prijatelja, ipak velika utjeha što možeš naći valjana neprijatelja, pa odgovori:

— Slažem se, druže. Pošalji mi Otrova!

*

Dođe Otrov, smrknuta lica, kosa mu pala na oči.

— Samo ti skini vlasulju ako ti je vruće — reče mu don Camillo.

— Vlasulja mi je kod kuće, u komodi — odgovori Otrov. — Ovo je moja kosa. I Samsonu je kosa opet porasla.

— Tako je. I baš kao Samson, ti si opet stekao svoju snagu i mozgaš o tome kako ćeš uništiti sve, počevši od vojske.

— Ništa ja ne želim uništiti — progunđa čupavac. — Neću da idem u vojsku i to je sve. Dosta je ratova! Mi mladi hoćemo mir. Ako vi stari hoćete rat, onda ga sami vodite za svoj račun!

— Ni ja ne želim rat — reče don Camillo. — Samo hoću da znam što, do vraga, snuje Cat. Svaki čas nestane nekamo. Bojim se da se opet nije povezala s onim gradskim fakinima. Znaš li ti štogod o tome?

Otrov odmahne čupavom glavom:

— Zapravo, i ja sam razmišljao o tome, jednom sam je i pratio. Ali je ona to opazila, pa se zaustavila i rekla mi da ne zabadam nos u tuđe poslove. Nato sam je poslao do vraga. Najzad, kakvo pravo imam da nadzirem njeno kretanje?

— E, vidiš, ja ne samo da imam to pravo, nego mi je i dužnost — reče don Camillo. — Uzmi kakav auto u najam i budi spreman. Trud ću ti platiti.

— Vi samo platite najam auta, a meni je najljepša plaća užitak da toj šmrkavici stanem na žulj. Kad bude trebalo, samo zviznite.

Don Camillo nije morao ni zviznuti. Dva dana kasnije, netom je Cat skočila na motocikl i odjurila kao munja, Otrov se s autom stvori pred župnim dvorom.

Don Camillo uskoči u auto, pa krenuše u potjeru. Otrov je vozio kao da mora nadoknaditi cijeli jedan dan na pisti u Indianapolisu, pa ubrzo ugledaše Cat. Mogli su je lako slijediti, jer je spokojno putovala i ne sluteći ništa.

Na deset kilometara od grada Cat skrene na sporedan put koji se gubio nekuda među poljima. Otrov također skrene. Malo kasnije, Cat uđe na jedna željezna vrata od kojih se protezao vrlo dug put pod drvoredom od visokih topola. Don Camillo i Otrov morali su se zaustaviti pred vratima koja su bila zatvorena.

Kraj vrata, s lijeve strane, bila je jedna kućica; Otrov stade trubiti, pa iz kućice izađe čuvar:

— Jeste li članovi?

— Članovi čega? — upita don Camillo.

— Ako ne znate čega, onda nema smisla ni da vam kažem — zagunđa čuvar kojem su kanda popovi i čupavci bili posebno odvratni, pa se povuče u kućicu.

Teren je bio opkoljen visokom žičanom ogradom oko koje je vodio put.

— Obiđimo naokolo, možda ćemo se negdje moći uvući, ili bar da vidimo što je ondje — reče Otrov paleći motor.

Teren je morao biti pogolem; kad su skrenuli iza ugla, zatekli su istu situaciju: jarak, žičana ograda i gusta živica.

Otrov zaustavi auto.

— Velečasni — reče — ako hoćete, mogu škarama prerezati mrežu, ući i izvidjeti što je ondje. Tu mi nešto smrdi.

— Nemoj — odbi don Camillo. — Najprije obiđimo sve naokolo.

U tom se trenu začu buka motora koja se bližila, pa im iznad glave proleti avion koji je kružio na oko petsto metara visine, a dolazio je s ograđena terena. Don Camillo i Otrov izađoše iz auta da ga prate pogledom; avion se podiže, pa se vrati, i tako se nastavi penjati kružnim letom sve do visine od oko dvije tisuće metara.

A onda se odjednom nešto otkide od aviona, a na modrom jesenjem nebu rastvori se velik bijeli cvijet.

— Ne ide mi u glavu da ima i takvih luđaka koji se zabavljaju padobranskim skokovima — reče don Camillo.

Kad su se već našli tu, vrijedilo im je ostati da vide prizor do kraja; čovječuljak što je visio pod velikim kišobranom izvanredno je vješto rukovao užetom, činilo se da sve teče glatko, ali iznenada, tko zna otkud, puhnu nekakav zlikovački vjetar koji zahvati padobran i ponese ga prema rijeci.

— Taj će nesretnik još pasti tko zna kamo! — usklikne don Camillo. — Idemo!

Žurno uđoše u auto i krenuše u potjeru za nebeskim brodolomcem; Otrov je gunđao:

— Eto kakvi su popovi! Izgube glavu čim vide priliku da se dočepaju kakva leša i da ga preporučenom poštom otpreme gospodinu Bogu!

Otrov je luđački jurio putovima, stazama i stazicama, pa mu je polazilo za rukom da prati padobran koji se polako spuštao.

— Visoki napon! — naglo zaurla don Camillo jer je vidio da se padobran bliži električnim vodovima. Ali, ako ima Boga i za luđaka, onda za padobranca zacijelo radi ekipa Svetog Trojstva u punom sastavu, pa leteći paket kao nekim čudom preleti preko vodova.

— Past će u rijeku! — zaurla Otrov.

Međutim, padobranac se spusti na livadu u podnožju nasipa, a njegov veliki bijeli kišobran splasnu na još zelenoj travi.

Otrov sleti niz nasip samoubilačkom stazicom, punom brzinom projuri preko jednog gumna, raspršivši na sve strane jato kokoši, i nekako uspije skrenuti na kolski put.

Gazeći po mokroj travi, priđoše padobrancu. Čovječuljak se već bio oslobodio užadi, upravo je skidao šljem.

Na suncu zasja Catina riđa kosa.

Don Camillo poleti do nje klokanskim skokovima.

— Ma je li moguće da ti drugo i ne znaš nego samo izvoditi ludorije? — zaurla na nećakinju.

Cat zapali cigaretu, pa će ironično:

— Da, ovo sigurno nije sport za popove ni za seoske bičiće.

— A tko te tjera na to? — zahripa don Camillo.

— Ako je to radio moj otac, zašto ne bih mogla i ja?

— Tvoj je otac to radio zato što je bio rat, a rat primora ljude na svakakve ludosti! — reče don Camillo.

— Moj je otac to radio jer je bio hrabar čovjek. A ako vojnik pokaže da je hrabar, onda zaslužuje poštovanje.

Stigoše ljudi s aerodroma. Bili su zabrinuti, ali ih Cat umiri:

— Sve je u najboljem redu. Jedina je nesreća što se tu stvorio moj vele-velečasni ujak pop praćen svojim crkvenjakom. Znate kako je: nesreća nikada ne dolazi sama.

Ne slažem se — prigovori don Camillo. — Jedina je prava nesreća u tome što se padobran otvorio.

Otrov se toliko žderao od bijesa da nije mogao ni riječi izustiti, sve do trena kad se don Camillo iskrcao pred župnim dvorom.

— Pokazat ću ja toj šmrkavici jesam li crkvenjak! — reče tonom takve silne mržnje da se don Camillo gotovo prestravi.

Od toga dana Otrova nestade. Don Camillo je o njemu čuo tek mnogo kasnije, od Pepponea.

Štoviše, sâm je don Camillo upitao Pepponea što se dogodilo s Otrovom da ga nigdje nema, a Peppone mu objasni:

— Samo će vaš Bog znati što mu se dogodilo! Najprije nije htio ići u vojsku, govorio je da će otići u zeleni kadar. A onda je otišao mjesec dana ranije, pa je izveo tisuću gluposti samo da ga prebace u padobrance. U padobrance! Razumijete li vi to? To su oni idioti što skaču s padobranom. Možete li vi bar donekle shvatiti te mlade?

— Ja ne mogu — odvrati don Camillo. — Današnja je mladež posve neshvatljiva.

— Da poludiš! — usklikne Peppone. — Taj nesretnik ne shvaća da više ne možemo mirno spavati, jer mislimo na opasnost kojoj se izlaže svaki put kad skače.

— Ali to i nije najgora opasnost — pogunđa don Camillo.

SVETI JE MIHAJLO IMAO ČETVORA KRILA

Nemoguće je dokučiti vladanje današnje mladeži; po svom cinizmu, po svojoj često svetogrdnoj drskosti, mladi su naraštaj nemilosrdnih i nedokučivih; neće ustuknuti ni pred kakvom zaprekom, možda čak ni pred smrću.

U dnevnoj sobi kao da se ništa nije promijenilo, ali je don Camilla ipak nešto kopkalo. Navika, to ti je smutnja od koje ćeš ponekad vidjeti i ono čega više nema; ali će podsvijest uočiti promjenu. Nekakav se odnos obujma, punog i praznog, svjetla i sjene, poremeti i to će podsvijest osjetiti.

I četvrti se put don Camillo ogledao i najzad otkrio da je nestala malena, vrlo stara slika svetog Ivana.

Desolina nije ništa znala o tome, a nakon uzaludne potrage don Camillo zaključi da je sliku netko ukrao i reče:

— Idem odmah prijaviti krađu karabinjerima!

— Ja to ne bih učinila — dobaci Cat koja je upravo ulazila u sobu; na njezinoj se kožnoj vjetrovki caklila rosa od duge vožnje kroz maglu.

— A zašto?

— Zato što je slika tu — reče Cat, izvadi svetog Ivana iz svoje torbice i objesi ga ponovono na zid. — Ja sam ga odnijela jednom tipu u gradu. Kaže da je voljan da izriga petsto somova. Ili ti pola milijuna.

— Ne zanima me — grubo će don Camillo. — Tu mi je sliku poklonio moj nekadašnji biskup, prije dvadeset godina, i volim je kao oči u glavi. Zašto da je prodam?

— Da ne bude kojekakvih priča — odvrati Cat spokojno i krajnje drsko. — Samo zamislite: vele-velečasnom župniku povjerili nećakinju na čuvanje i preodgajanje, a nestaška ga obdari nezakonitim djetetom! U takvu stanju ne mogu natrag majci, znate da bi je pogodila kap, pa sam pomislila: poći ću nekamo daleko, naći ću kakav posao i za svoj račun istresti to derište. Ali mi je za to potreban novac. Ako ne želite da odem u grad u kol-gerle.

— Ja imam samo jednu želju: da te grom pogodi! — zaurla prenerazeni don Camillo. —

Takvu groznu svinjariju, e, to nisam očekivao od tebe!

— Napraviti sina nije nikakva svinjarija.

— Huljo, zar nisi pomislila što činiš svojoj majci? — vikne don Camillo.

— Nisam. U onom sam trenutku samo mislila na ono što mi je činio Otrov.

— Otrov! Pa ti ga nisi mogla vidjeti ni mrtva!

— Znate, zbilja ga nisam mogla vidjeti! To je bilo u dva po ponoći!

Takva je drskost izazivala gnjev Božji i don Camillo stisne pesnice:

— Ovaj put ti nema spasa! Polomit ću ti sve kosti!

— Zar biste se usudili tući jednu ženu u ovakvu stanju? — prekori ga Cat. — Ah, vidi se da nikad niste bili majka, pa ne možete shvatiti...

Don Camillo je bio čovjek brzih odluka: pred tolikom djevojčinom drskošću, izjuri u vrt i izvana rastvori staklena krila na prozoru dnevne sobe, koji je bio zaštićen čvrstom željeznom rešetkom.

— Drži se što dalje, da te ipak ne dohvatim i zadavim, pa mi kaži: dakle, onaj te nitkov uvalio u škripac?

Cat je bila sjela ispred ognjišta, na kojem je gorjela vatra, i sad najprije zapali cigaretu, pa mirno odvrati:

— Ja nisam u škripcu, vele-velečasni ujače. U škripcu ste vi. Osim toga, tu nije umiješan nikakav nitkov. Da nisam htjela, zna se da Otrov . . .

— Otrov! — rikne don Camillo stežući rešetku. — Taj zlikovac mora osjetiti sve posljedice odgovornosti. Moraš se odmah vjenčati!

Djevojka se naceri:

— Ama, vele-velečasni ujače, tà valjda ne spadamo među one primitivce koji radi spasa obiteljske časti žene djecu od četrnaest godina? A ta djeca zatim opet donose na svijet novu djecu, poput kunića, pa se opruže ispod portika općine ili na trgu, jer smatraju da im je društvo dužno dati i hranu i smještaj? Je li to katolički moral? Kako možete brak dvoje glupe djece smatrati sakramentom? Je li to poštovanje obitelji? Mnogo je nemoralnije vjenčati dvoje neodgovornih nego pustiti u promet dvjesta nevjenčanih majki! Upravo zato što cijenim i obitelj i brak, nikad se neću udati za onakva poremećena kretena kakav je Otrov! Reparativan brak! Da biste začepili jednu rupicu, otvarate drugu, ali metar široku! Da, kakve li ozbiljnosti! Ako hoćeš da voziš jednoga glupog »fiću«, onda moraš položiti strašan ispit i za to dobiti odobrenje; a da stupiš u brak i stvoriš obitelj, što je za društvo tisuću puta važnije, teže i opasnije, ne treba ti drugo nego da kažeš »da« pred nekakvom popetinom!

Obješen na rešetku, don Camillo se jezivo mučio, s njega su lili i znoj i bijes.

— Strpat ću te u internat — zahripa.

— Od jučer sam punoljetna, velečasni. Nitko mi ništa ne može nametnuti protiv moje volje.

Nemoćan da zubima pregrize koju šipku s rešetke, don Camillo zaurla:

— Uzmi sliku, prodaj je i tornjaj se u pakao!

Cat baci opušak na žar, ustade, uze sliku, spusti je u torbicu i uputi se prema vratima:

— Okej, velečasni — reče. — Ako bude muško, dat ću mu ime Camillo.

*

Peppenova je žena bila opsjednuta jednom željom: htjela je krzno. Ne krzno kao u kakve filmske zvijezde, da se razumijemo, nego stvarčicu koja neće stajati više od milijunčića. A Peppone je bio čvrsto odlučio da ne popusti.

— Samo zamisli! Već me optužuju da sam se poburžujčio, a ja još kupujem krzno!

— Nismo u Kini, u nas nema crvene garde — odvrati mu žena.

— Ali smo u selu, gdje će se naći tisuću njih koji će govoriti da sam pojeo narodne pare i da sam se obogatio na njihovoj grbači.

— Gluposti! Dućan je tvoj, otvorio si ga svojim parama, a i mojim!

— Marija! Zar ne možeš shvatiti da sam sebi skačem u usta ako se na trgu derem da narod pati, a istodobno tebi kupujem krzno?

— A ti se više nemoj derati da narod pati. Vraga pati, vozi se u automobilima! Uostalom, ako netko zbilja pati, onda će jednako patiti, imala ja krzneni kaput ili običan ogrtač.

Uto netko zakuca na vrata, pa je Peppone mogao malko odahnuti.

Pepponeova žena ode da otvori, pa se vrati uvodeći Cat.

— Gospodine predsjedniče — reče Cat — molim vas za jednu informaciju.

— Izvolite poći u općinu i obratiti se tajniku — odgovori Peppone.

— Ne mogu — reče Cat. — Otac moga djeteta nije tajnikov, nego predsjednikov sin.

Peppone ju je gledao otvorenih usta:

— Gospođice, jeste li ludi?

— Nisam. Akušer kaže da očekujem dijete.

— Očekujte ga gdje god znate, ali ne ovdje! — bijesno zaurla Pepponeova žena.

— Vrlo dobro — prihvati Cat spokojno. — Kako me je ujak najurio iz kuće, a otac moga djeteta, to jest Otrov, služi vojsku, očekivat ću dijete na stepeništu pred vratima općine.

— Nije mi poznato da je moj sin Michele imao odnos s vama! — Peppone će odlučno.

— Meni jest poznato — isceri se Cat. — A za koji mjesec bit će još bolje poznato.

Pepponeova je žena drhtala od bijesa.

— O tim stvarima morate raspraviti s mojim sinom — vikne. — Mi s time nemamo nikakve veze. Gubite se!

— Samo čas, Maria — umiješa se Peppone. — Ovoj nisu svi kotači na broju, ona ti je kadra kao od šale napraviti skandal!

— Baš je to kazao i moj velečasni ujak, ali je izrigao pola milijuna samo da me skine s vrata.

— Ah, droljo! — prasne Pepponeova žena. — Tako, dakle, hoćeš da iskoristiš delikatan položaj moga muža i da nas ucijeniš! Misliš da ćeš nas prisiliti da pristanemo na brak!

— Brak? — isceri se Cat. — Pa što vi mislite, da će se lijepa i zdrava djevojka kao ja udati za fakina i kretenčića kao što je vaš sin?

Peppone u letu zgrabi ženu koja se bila ustremila na Cat kao da će je razderati.

— Gospođice — reče Peppone — ako ne mislite na brak, biste li mi objasnili što hoćete?

— Hoću da odem odavde. Da imam svoj stančić, rodim dijete i odgajam ga za svoj račun. Nemam nikakve namjere da stvorim nekakvu bezveznu obitelj udajom za poremećena tipa kakav je vaš sin. Ja imam svoje dostojanstvo i svoja moralna načela!

— Čuj ti nju! — stade zavijati Pepponeova žena. — Još se usuđuje govoriti o dostojanstvu i moralu, nakon onog što je napravila!

Cat je sjela i zapalila cigaretu.

— Dabome, gospođo — odvrati smješkajući se. — Ja sam s vašim sinom napravila u dlaku isto što ste i vi napravili sa svojim mužem. Ukoliko vaš prvi sin nije nekakvo čudo prirode, nošeno samo četiri mjeseca. Sva je razlika u tome što se ja ne ponižavam, ne grcam i ne prijetim da ću se baciti pod vlak ako se ne udam!

— Ja nikad nisam prijetila da ću se baciti pod vlak! — prosvjedovala je Pepponeova žena.

— To je točno — priznade Peppone. — Ona je prijetila da će se baciti u rijeku. Djevojko, hoćete li mi najzad reći što tražite on nas?

— Ništa ne tražim, samo želim pošten posao.

— Posao? Ja vam ne mogu naći nikakav posao!

— Gospodine predsjedniče, s parama koje mi je dao moj velečasni ujak kupila sam divan polovni karavančić i još sam unajmila i namjestila dvije sobice u Rocchetti. Naokolo ću prodavati vašu robu, a vi ćete mi davati proviziju po komadu.

— Zašto se ne obratite izravno tvornicama? — progunđa Peppone.

— To sam već pokušala, ali su svugdje od mene tražili nekakve osobne protuusluge, za koje nemam želuca. Vidite, ja se u javnosti ne bih pojavila kao vaša zastupnica nego kao vaša konkurentica.

Djevojka je zaista bila beskrajno podmukla; naime, još je iz dvorišta čula prepirku između Pepponea i njegove žene i sad se time lukavo poslužila:

— Nemojte se čuditi, gospodine predsjedniče. Ja poznajem ljude. Oni se više raduju tuđoj nesreći nego svojoj sreći. Seljak se raduje kad mu je urod dobar, ali se još više raduje kad je u njegova susjeda slab. Isto vam je tako u vjeri: ima puno ljudi koji se vladaju i žive kao kakvi sveci, ali ne uživaju toliko u tome što će ići u raj, koliko u tome što će drugi ići u pakao. U politici, ista pjesma: vaši proleteri, koji ništa nemaju, zapravo se ne bore da poboljšaju svoj položaj nego da pogoršaju položaj onih koji imaju. Gospodine predsjedniče, ako ne možemo računati na dobrotu i razum bližnjeg svoga, zašto ne bismo izvukli korist iz njegove zlobe i gluposti? Zašto bi vaša žena morala izgledati kao kakva seoska domaćica, zašto joj ne biste kupili krzneni kaput i ovoliki briljant? Masa njih će vas mrziti, i kupovat će kod mene samo da napakoste vama. A mi ćemo praviti izvrsne poslove!

— Ja kažem da bi vrijedilo pokušati — reče Pepponeova žena. — Ova prokletnica zna možda više od samog vraga.

Međutim, njezina je ocjena bila pogrešna: Cat je nedvojbeno znala najmanje dvostruko više od vraga.

*

Ljepša, zamamnija i podmuklija nego ikad, Cat je sve osvojila na juriš i preplavila općinu strojevima za pranje rublja i pranje posuđa, hladnjacima, televizorima, tranzistorima i sličnom robom.

Ne znajući kakav silan promet teče na stražnja vrata, ljudi su pucali od sreće gledajući kako je u Pepponeovoj trgovini sve manje kupaca. A kad bi ugledali gospođu Mariju u bundi i s briljantom, cerekali bi se i unaprijed uživali što će doći tren kad će jadnica morati da proda i krzno i briljant, da bi začepila kakvu rupu u poslovnom knjigovodstvu.

Nakon četiri mjeseca, Cat je već imala golem promet i sve je išlo glatko, kao podmazano, kad se najednom pojavi Otrov, došavši na kratak dopust.

Dolazak mu je bio teatralan, kako se to i radi ondje, u kraju melodrame. Peppone je upravo s tribine na trgu grmio o Vijetnamu i barbarstvu američkog militarizma. Bio je u punoj brzini, izgovorio je riječ »instrumentalizacija« tako točno i glatko da se činilo kao otisnuta rukom sama Bodonija, kad najednom ugleda nešto od čega osta nijem, otvorenih usta. U prvom je redu stajao Otrov u uniformi padobranca. Kao da je bio dva i pol metra visok, i Pepponeu pade na pamet da mu još samo fale krila na ramenima i mač u ruci, pa da bude pravi sveti arkanđeo Mihajlo.

Sad mu odjednom bi dosta i Vijetnama i Amerike, pa naglo skrati stvar:

— Na što mi odgovaramo proročkim poklikom: »Živjela sloboda!«, »Živio mir!«

Ali, nasuprot Pepponeu, njegova žena, kad je ugledala Otrova, odmah je bez ikakve ogradbe zaključila da joj sin ima na ramenima veličanstvena krila a u desnici steže mač. Čak je ugledala i zlatnu aureolu nad glavom svoga sina. Zaplakala je, prirodno, i izustila upravo ono što je htjela prešutjeti:

— A sad, Michele, što ćemo učiniti s onom jadnom Cat? Samo da znaš kako je sposobna, kako radi...

Otrov odgovori da nema pojma, ali mu majka objasni da djevojka očekuje dijete, a on valjda neće dopustiti da mu se vlastita krv potuca po svijetu.

Otrov odlučno skoči na motocikl i krene prema Rocchetti.

Jadnu djevojku sretne na Stradacciji; naokolo je ležala nekakva prozračna maglica od koje se kraj činio kao iz bajke.

Cat se vozila u svom karavančiću krcatom električnim aparatima i Otrov je zaustavi.

Djevojka problijedi i očajnički stegne volan. Jadna mala, nestalo joj daha; nije to svakidašnja stvar, na pustoj seoskoj cesti sresti svetog Mihajla osobno, koji k tome ima četvo-

ra krila, dvostruku zlatnu aureolu i veliki ognjeni mač u desnici.

— Zar si na dopustu? — promuca Cat.

— Da. Rekli su mi da očekuješ dijete od mene.

— To sam i ja čula — priznade Cat. — Ali, ne očekujem nikakvo dijete.

— Još bolje — reče sveti Mihajlo vitlajući ognjenim mačem. — Samo ne razumijem zašto si svom ujaku i mojima rekla takvo nešto, kad između mene i tebe nikad baš ničega nije bilo.

Sad Cat opazi da sveti Mihajlo ima samo dvoja krila i da mu mač nimalo ne plamti. Zatim joj se pogled sasvim razbistri, i ona dođe k sebi.

— Zar nemam i ja pravo na mjesto pod suncem? — odgovori. — Morala sam se nekako srediti! To mi je bio jedini način da natjeram ujaka da ispljune lovu, a tvog oca da mi dâ posao! Ili možda misliš da samo ti imaš pravo na život?

— Ne mislim — zagunđa Otrov. — Zanima me samo zašto si izabrala baš mene?

— Baš tebe! — žestoko će Cat koja je sada također vitlala ognjenim mačem i činila se kao kakva Ivana Orleanska. — Pa, tko si ti? Zar nisi i ti buntovnik poput mene? Nisi li od onih koji protestiraju protiv ovoga prljavog i gnjilog svijeta? Ako i pripadamo različitim klanovima, zar nismo jednaki? Odgovori mi, veliki Otrove, veliki buntovniče: zar ti se sviđa ovaj

odvratni svijet koji su stari kreteni izgradili i koji bi htjeli nametnuti i nama? Odgovori: zar zaslužuju ikakav obzir ti licemjerni i gnusni starci? Da ti nisu u pukovniji s kosom frizirali i tvoj revolucionarni duh?

— Nisu!

— Pa, kad je tako, zašto se ne bismo poslužili tim idiotskim i lažljivim starcima da izgradimo onakav svijet kakav se nama sviđa? Kukavice i licemjeri se boje skandala? Izvrsno! Ja sam im utjerala strah u kosti prijeteći skandalom. Ti si mi poslužio kao izgovor; iskoristila sam tvoje ime jer sam te držala svojim istomišljenikom. Zar to nisi? To ti ne ide pod kapu? Hoćeš li poći kući i objasniti svojima da nije istina, da nemaš veze s tim, da si dobar dečko, a ja da sam flundra? Dobro, idi!

— Neću — odgovori Otrov. — Nisam se promijenio, i znam što znači solidarnost. Međutim, ne bi bilo zgorega...

— Što?

— Ako si već kazala da očekuješ dijete od mene, onda ne bi bilo zgorega da ga i napravimo. Protest bi bio konkretniji.

— Ja se ne slažem s krajnostima — reče Cat. — Osim toga, ti nisi moj tip.

— A tko bi bio tvoj tip? — pobuni se Otrov. — Onaj usrani Ringo? Razbit ću mu glavu!

— Nemoj! Zahvaljujući njemu, prodala sam jedan hladnjak njegovoj tetki, jedan stroj za pranje posuđa njegovoj sestri, a jedan stroj za pranje rublja njegovu zetu. Uostalom, nisam ni kazala da je Ringo moj tip.

Otrov odmahnu glavom:

— Ne razumijem zašto ja ne bih bio tvoj tip.

— Da li već skačeš?

— Na tečaju sam među najboljima. Kažu da nešto vrijedim.

— Kao ja?

— Ti nisi vrijedna, ti si luda. Umijem se snaći i u judu, a učim i karate.

— To je već dobar korak naprijed — priznade Cat.

— A što se tiče djeteta — Otrov se vrati na glavnu temu — kako ćeš se izvući kad budu vidjeli da od toga nema ništa?

— Već imam svoj promet, svoje kupce. Ali, zasad ti moraš igrati svoju ulogu.

— Svakako. Otrov je mlad, ne izdaje mlade.

— Koliko ćeš ostati?

— Sutra ujutro odlazim. Ako hoćeš, dat ću ti svoju adresu, mogla bi ti zatrebati.

— Ne vjerujem. Ali, ipak mi je daj! Evo ti moje posjetnice.

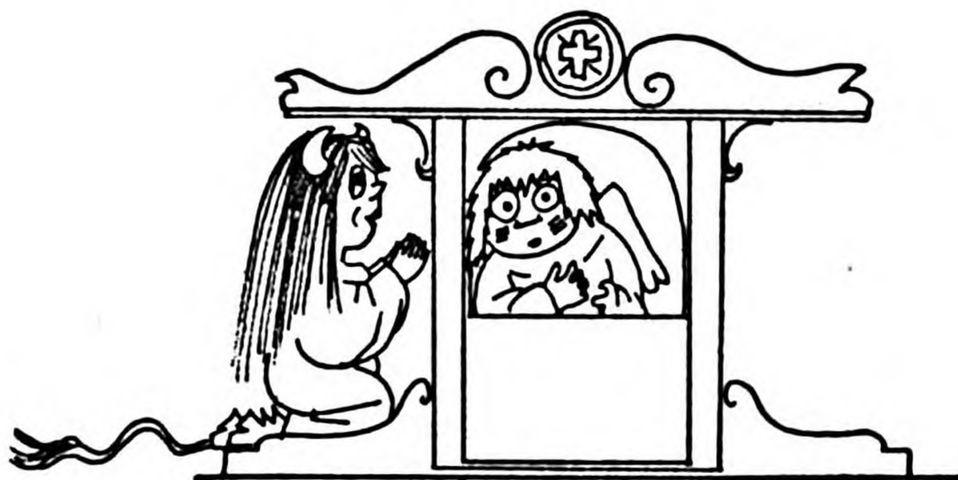
— Fino. Može se dogoditi da mi u kasarni zatreba hladnjak.

Dobivši posjetnicu firme Cat, sveti Mihajlo istrgnu jedno pero iz svojih prebijelih krila, ispisa na nj svoju adresu i predade ga djevoj-

ci. Zatim ode bez pozdrava. Takva je današnja mladež: tvrda. Dapače: kamena.

Gledajući ga kako odlazi kroz maglicu, Cat utvrdi da ipak ima četvora, a ne samo dvoja krila.

— Znala sam da se nisam prevarila — progunđa pokušavajući ubaciti u prvu a da nije pritisnula kvačilo.

U MODI JE OVČJE ZAVIJANJE

Najnovije licemjerje: nekada se zli trudio da izgleda dobar, a danas se često događa da se dobri upinje iz sve snage kako ne bi izgledao kakav jest, nego obratno. I ovca zavija poput vuka, a pravi vuci — koji su, međutim, prerušeni u ovčice — bleje.

Don Camillo je na vatri ognjišta u dnevnoj sobi pekao kestenje, kad ga naglo trgnu poznati glas:

— Dobar dan, vele-velečasni ujače!

Župnik se ne okrenu, samo odvrati:

— Bili smo se dogovorili da više nikad ne zakročiš ovamo.

— Pa, tako nekako — reče Cat. — Ali sam doznala da sam vam potrebna, pa sam svlada-

la svoje gađenje prema ovoj mišjoj rupi i evo me.

— Ti da si meni potrebna? — zaurla don Camillo.

— Ne ja osobno, nego vam je potreban dobar hladnjak od svojih dvjesta litara, s lednjakom.

Don Camillo povuče tiganj s vatre, skoči na noge i okrene se mrskoj djevojci.

— Tornjaj se u pakao sa svojim hladnjacima — poviče prijetećim glasom.

— Daj Bože! — nasmija se zlobnica. — Kakve bih izvrsne poslove napravila ondje dolje!

Zatim mirno izvuče iz torbice ilustrirani katalog i raširi ga na stolu.

— Ovaj je hladnjak kao stvoren za vas. U dvanaest rata, nećete ni osjetiti.

— Što će meni hladnjak? — rikne don Camillo.

— U prvom redu, sklopit ćete dobar posao, jer ću vam ga dati s velikim popustom. Drugo, čim kupite od mene, zabijate cviku Pepponeu. Treće, taj isti hladnjak, možete mi pokloniti kao vjenčani dar kad se budem udala.

Don Camillo osta otvorenih usta.

— Ah, tako, udaješ se!

— Zna se da ću se i ja jednom udati. Zar vam izgledam takva da ne bih znala sebi naći muža, pored tolikih kretena u prometu?

Od razočaranja se don Camillov bijes udvostruči.

— Dakle, nema nade da se izbjegne skandal! — vikne.

— Ah, a za vas nije skandal kad žena donese na svijet dijete pošto je svega dva-tri mjeseca u braku? Je li to taj moral kojem su vas učili u sjemeništu?

— Opet počinješ? — prasne don Camillo lupajući pesnicom po stolu.

— Neću, ako pristanete na mjesečne rate po osam tisuća lira.

Djevojčina je drskost bila bezgranična, i don Camillo više nije mogao vladati sobom:

— Besramnice! Najprije si mi odnijela svetog Ivana, a sad još hoćeš da mi odnosiš osam tisuća lira mjesečno?

— Eh, kakve bi žrtve podnio jedan ujak za svoju malu nećakinju, siroticu i trudnu, samo kad ne bi bio pop? — zacvili obješenica.

Cat je uvijek bila vrlo lijepa, bezobrazna i podrugljiva; ali je sad u njenim očima ležala sjenka tuge. Pored toga, bila je nešto deblja i nezgrapnija.

— Evo, tu je ugovorčić, samo se potpišite — objasni ujaku. — Evo ovako: neka ostane tu, pa vi razmislite.

— U redu, razmislit ću — progunđa don Camillo.

— Dobro — reče Cat. — A sad prijeđimo u dućan.

— U kakav dućan?

— U vaš. Hoću da se ispovjedim.

— I ja da te ispovjedim? — užasnuto zaurla don Camillo. — Ja?

— Dabome — spokojno će Cat ljušteći kesten. — Ako je Krist saslušao Magdalenu, zašto mene ne može saslušati nekakav bijedan seoski župnik? Zar ste možda veći od Krista?

— Nisam! — zaurla don Camillo. — Ali sam brat tvoje majke, i ne znam što ću s takvom nećakinjom kao što si ti!

— Tu rod nema veze. Ja sam ovamo došla kao grešnica i hoću da se ispovjedim župniku.

— Idi nekom drugom župniku da pred njim istreseš svoju crnu bezdanu vreću!

— Ne, vele-velečasni ujače! Vi znate sve, pa će biti lakše.

— Neću! S tobom ne mogu biti dovoljno ozbiljan. Tebe ne mogu suditi nepristrano, kako valja.

— Fućka se meni za vaš sud, velečasni. Vi niste Gospodin Bog. Vi samo slušate, podnosite izvješće Gospodinu Bogu, a on poslije odlučuje. Shvaćam da vas peče ona slika svetog Ivana. Pop osjeća svet prijezir prema novcu. Ali, naravno, prema tuđem novcu. Međutim, jao onome tko dirne u njegov novac!

— Nije me briga za sliku! Dao bih ti sve što imam, samo da mi se skineš s vrata. Gadi mi se tvoje nemoralno vladanje!

— Pošteno raditi nije nemoralno — otpovrne Cat. — A moj je rad pošten, jer ga obavljam na svjetlu dana!

— Kad govorim o nemoralu, mislim na rad koji nisi obavila na svjetlu dana nego u mraku, i od kojeg će ubrzo doći na svijet jedno nesretno biće bez oca. Uz to, gadi mi se tvoja podmuklost. Znaj da sam shvatio tvoju perfidnu igru: osvećuješ se čovjeku koji te je unesrećio, tako što mu upropašćuješ roditelje otimajući im kupce.

Djevojka se nasmije:

— Nema tu nikakve otimačine. Ja znam prodavati bolje od njih, i prodajem više od njih. Oni čekaju da im riba uleti u mrežu, a ja ribu tražim i nalazim. Isto se događa i s vama. Vi župnici dangubite u foteljima kao kakvi poreznici, i čekate da vam ovčica dođe. Nesreća je u tome što u porezni ured ovčica mora doći da bi se dala ostrići, inače joj zaplijene ležaj i šalju je na robiju. Ali ovčicu nikakav zakon ne tjera da dođe ovamo. Velečasni ujače, ako želite osvojiti svoje klijente, morate se ugledati na mene: morate ih sami potražiti. To su novi popovi poput don Chichìja shvatili, pa zalaze u gostionice, na zabave, idu u tvornice da rade kao radnici. Tako se nauče piti, kockati, psovati, plesati shake, mrziti posjednike. Zatim se eventualno ožene i tako izbjegnu pogibi da se pretvore u birokrate kakvi ste vi, stari župnici.

— Ako si došla ovamo da nižeš takva svetogrđa, bit će ti bolje da se izgubiš! — rikne don Camillo.

— Došla sam da se ispovjedim. Ako odbijate da me ispovjedite, tužit ću vas biskupovu tajniku!

— U redu — predade se don Camillo i uputi se krupnim koracima prema crkvi.

*

Cat kleknu pred ispovjedaonicom:

— Oče, oprostite mi jer sam zgriješila — reče podmuklica. — Najprije da vam ispričam grijeh koji mi najteže pritišće srce, jer sam ga počinila iz zlobe.

— Govori, kćeri, slušam te.

— Iskoristila sam naivnost jednog starog seoskog župnika; uvjerila sam ga da očekujem dijete, i tako ga prisilila da mi dâ novaca, a novac mi je bio potreban da njime počnem raditi. I dalje, jutros sam se opasala plahtom da bih ga zavarala i podvalila mu hladnjak. A zatim sam mu sve kazala, podlo se koristeći tajnom ispovijedi kako bih izbjegla kazni.

— Kćeri — s užasnim naporom izgovori don Camillo — u dlaku istu igru je prije godinu dana namjestio tip koji me je noću bio istukao. Ja sam poštovao tajnu ispovijedi, ali sam ga poslije ipak ispratio nogom u tur.

— *Errare humanum est, diabolicum perseverare*[1] — opomene ga Cat. — Bog vam ovaj put ne bi oprostio.

— Kćeri, nadam se da ću uz pomoć Gospodina savladati svu svoju gorčinu. Kažeš mi, dakle, da između tebe i onoga mladića nije bilo grešnih odnosa?

— Ni s njim, ni bilo s kim drugim — potvrdi Cat. — Stidim se to kazati, ali tako je.

— Kažeš, dalje, da su, unatoč svim vanjskim znacima, u tebe čvrsta moralna načela?

— Nisu! Meni se fućka za vaš moral. Samo kažem da dosad nije naišao pravi tip.

— Kćeri, kročiš putem grijeha. Grijeh nije samo u djelima, nego i u riječima, u mislima i propustima. Grijeh je izazvati skandal kao što si ti učinila. Nije dovoljno da djevojka tijelom ne počini grijeh. Ne smije se vladati kao grešnica. U tvom osobnom slučaju, počinila si težak grijeh, ali ne time što si prevarila svoga starog ujaka svećenika, nego što si jednog nedužnog mladića okrivila za težak prijestup. Što će kazati taj mladić kad bude doznao da si ga lažno potvorila?

— Već zna — reče Cat. — O tome smo već razgovarali.

— I što ti je rekao?

[1] (Lat.) Griješiti je ljudski, nagovarati (na zlo) đavolski (*Prev.*)

— Jadan kreten, što mi je drugo mogao kazati nego da nema ništa protiv toga?

— Kćeri, zar ti se ne čini ružnim uraditi ono što je na štetu toga jadnog dječaka?

— Ali ja ništa ne kanim učiniti protiv njega! — usprotivi se Cat.

— Kaniš se udati za njega, kćeri, to je jasno. Zar zaista, iskreno, misliš da je tolik grešnik da je zaslužio takvu kaznu?

— Ne kanim se udati za njega zato da ga kaznim, nego zato što mi se sviđa — reče Cat.

— Ako nećeš da ga kazniš, zašto činiš toliko zlo njegovu ocu, zašto mu preotimaš zaradu?

— Ja zapravo radim za Pepponea — priznade Cat. — Tobože mu konkuriram, ali zapravo prodajem njegovu robu.

Don Camillo se u sebi obrati za pomoć Kristu:

— Gospodine, pomozi mi. Prvi put mi se događa da ispovijedam vraga osobno. Što da učinim?

— Don Camillo — odvrati dalek Kristov glas — treba znati da li se djevojka kaje ili ne kaje. Sve ovisi o tome.

— Kćeri — don Camillo upita Cat — kaješ li se za sve što si počinila?

— Ni u snu — odvrati ta živa kuga. — Nikad se ne kajem kad učinim nešto što valja!

— Gospodine, jesi li čuo? Nema kajanja!

— Upravo ono što sam i očekivao od nje — odvrati Krist.

— *Ego te absolvo*[1] — jaukne don Camillo. — Za pokoru poći ćeš do kapelice na nasipu pa ćeš pred svetom slikom Majke Božje izmoliti po tri očenaša, zdravomarije i slaveocu. Požuri, kćeri, smiluj se starom seoskom župniku koga grčevito razdire želja da te pošteno ispljuska!

Don Camillov je glas treperio od teške borbe što se u njemu vodila, i to Cat osjeti pa odjuri kao srna.

Tren-dva kasnije zagrmi motor djevojčina auta, a don Camillo izađe iz ispovjedaonice i ode da iznese tugu srca svoga Kristu s glavnog oltara.

— Gospodine, ako je ta mladež, koja se tako igra s najvećim svetinjama, naš novi naraštaj, što će se dogoditi s vašom Crkvom?

— Don Camillo — spokojnim će glasom Krist — neka te ne straše ni filmovi ni novine. Nije istina da su Bogu potrebni ljudi, nego je ljudima potreban Bog. Svjetlost postoji i u svijetu slijepaca. Rečeno je: »Imaju oči, a ne vide«; svjetlost neće nestati samo zato što je oči ne vide.

— Gospodine, zašto se ta djevojka tako vlada? Zašto mora ucjenom, otimačinom, krađom, podvalom dobiti nešto što bi lako dobila, samo kad bi pitala?

[1] (Lat.) Odrješavam te (grijehā) (*Prev.*)

— Jer je i ona, poput mnogih mladih, opsjednuta strahom da će je držati poštenom. To je novo licemjerje: u svoje su vrijeme nepošteni nastojali da ispadnu pošteni. Danas se pošteni upravo očajnički trude da ispadnu nepošteni.

Don Camillo raširi ruke:

— Gospodine, kakav je to vjetar ludosti? Ne znači li možda to da se krug zatvara i da svijet naglo srlja u propast?

— Don Camillo, čemu toliki pesimizam? Onda bi moja žrtva bila uzaludna? Zar je moja misija među ljudima propala zato što je njihova zloba jača od Božje dobrote?

— Nije, Gospodine. Samo sam htio reći da svijet danas vjeruje samo u ono što vidi i opipa. Ali postoje neke bitne stvari koje se ne mogu vidjeti i ne mogu opipati: ljubav, dobrota, milosrđe, poštenje, stid, nada. I vjera. Stvari bez kojih se ne može živjeti. To je propast koju sam spomenuo. Čini mi se da čovjek uništava svu svoju duhovnu baštinu, jedino pravo bogatstvo koje je zgrnuo u toku tisućljeća. Jednog dana, koji nije tako dalek, pretvorit će se opet u divljaka iz spilje. Spilje će biti visoki neboderi puni fantastičnih strojeva, ali će u čovjeku duh biti kao u spiljskog divljaka. Gospodine, svijet strepi od užasnih oružja od kojih se raspadaju i ljudi i stvari. Ali ja vjerujem da samo ona mogu čovjeku vratiti

njegovo bogatstvo. Jer će uništiti sve, a čovjek, oslobođen robovanja zemaljskim dobrima, ponovo će potražiti Boga. I naći će ga, pa će ponovo stvoriti onu duhovnu baštinu koju danas upravo uništava. Gospodine, ako se sve bude tako dogodilo, što možemo mi učiniti?

Krist se nasmiješi:

— Ono što čini seljak kad rijeka provali nasipe i preplavi polja. Valja spasiti sjeme. Kad se rijeka vrati u svoje korito, zemlja opet izbije i sunce je osuši. Ako je seljak spasio sjeme, može ga baciti u zemlju koja je još bolje oplođena riječnim muljem, a sjeme će dati plodove, i zlatno, nabreklo klasje dat će ljudima kruh, život i nadu. Valja spasiti sjeme: vjeru. Don Camillo, treba pomoći onima koji još vjeruju i vjeru im održati neokaljanu. Duhovna se pustoš svaki dan sve više širi, svaki dan presuše nove duše jer su ostale bez vjere. Ljudi od mnogo riječi a nikakve vjere svaki dan sve više uništavaju duhovnu baštinu i vjeru drugih. Ljudi svih rasa, svih društvenih slojeva, svih kultura.

— Gospodine — upita don Camillo — hoćeš li možda kazati da je demon postao tako lukav da se kojiput preruši u svećenika?

— Don Camillo! — opomenu ga Krist — smiješeći se. — Jedva sam se izvukao iz sosa na Koncilu, a ti bi kanda htio da me uvališ u neki drugi sos?

— Gospodine, oprosti mi — ispriča se don Camillo — glava mi je puna vjetra. Što da učinim?

— Potpiši ugovor za hladnjak.

— Gospodine, zar se i ti baviš kućanskim aparatima?

— Ja se ne bavim, ali se ona jadna djevojka bavi.

Don Camillo se vrati u dnevnu sobu sa zbrkom u glavi; nikako nije mogao progutati to da je Krist nazvao Cat »jadnom djevojkom«. Međutim, ipak je potpisao ugovor; to mu ipak nije išlo glatko — da li od dima iz kamina, ili od paklenog zadaha sumpora što ga je za sobom ostavila Cat, tek oči su mu suzile.

SPOMEN JEDNOG DAVNOG STUDENOG

Na javu ponovo izbija izgubljeni don Chichì. Izliječen od svoje bolesti, sagradio je jednu cestu i likvidirao jednu župu, pa sad opet preuzima svoje mjesto uz don Camilla. Ali vrag izvodi nov pokus, s određenom namjerom da mu proda hladnjak.

Don Chichì je jednog lijepog dana bio nestao, a don Camillo je o tom događaju obavijestio kuriju, ali su mu odgovorili da se za to zna, neka se ništa ne brine.

I don Camillo se nije brinuo. Dapače, njega bi eventualno mogla zabrinuti popićeva prisutnost, ali odsutnost nipošto. Dakle, popića je izbacio iz svojih misli, ali je četiri mjeseca

kasnije u gradu sreo jednog župnika iz brdâ, bivšega kolegu iz sjemeništa, od koga je doznao da je don Chichìju, kad je nestao, bila dodijeljena malena župa Rughino, ona ista što je bila namijenjena don Camillu po kazni.

— To je vrlo dinamičan mladić — reče don Camillu popina iz brdâ. — Znaš, Rughino ti je pusto seoce, sve što je sposobno, i muško i žensko, radi u inozemstvu, kod kuće su ostali samo starci i starice, čuvaju djecu i kuće. Selo je samo tri kilometra udaljeno od Lagarella, ali je do prije nekoliko tjedana od jednoga do drugog mjesta valjalo pješačiti devet kilometara; nije bilo direktnog puta i falio je nekakav mostić. Stara priča. U redu. Ti starci, uz pomoć starica i odraslije djece, navalili su raditi kao ukleti i sad najzad imaju cestu. I to zahvaljujući tvom don Chichìju, jer je on to pokrenuo, proučio što treba i organizirao radove, pa je i sam radio kao konj, da si ga vidio kako je baratao krampom i lopatom!

— Baš mi je milo — reče don Camillo. — To je don Chichìju jamačno pričinilo veliko zadovoljstvo.

— I jest i nije — nasmije se popina. — Vidiš, sad kad su dobili cestu, oni iz Rughina više ne žele da se napajaju don Chichìjevim socijalnim propovijedima, i u nedjelju radije dolaze k meni na misu, iako moraju pješaćiti šest kilometara do mene i natrag. Mislim da

bi don Chichì, kad bi ga samo valjano iskoristili, sredio cijelu mrežu cesta u brdima.

Ideja je nedvojbeno bila dobra, ali je kurija kanda ne htjede razmotriti, i tako se dogodi da nakon nekog vremena sâm biskup pozva don Camilla na razgovor.

— Naš se don Francesco — započe biskup — sad posve izliječio. Bio je zapao u duhovnu krizu pa smo ga poslali na liječenje u Rughino, gdje je dobri momak napravio mnoge velike stvari, nagovorio je svoje župljane da izgrade cestu o kojoj su snivali već stoljećima. Mi smo je s civilnim vlastima svečano otvorili. Gospodin je prefekt bio oduševljen don Francescom, nije znao kako da ga pohvali.

— Baš mi je drago! — uskliknu don Camillo. — To je izvanredan uspjeh.

— Izvanredan dvostruk uspjeh — dopuni ga biskup. — Jer, upravo zahvaljujući tome što su Rughino i Lagarella sada povezani, možemo ukinuti tako suvišnu župu kakva je Rughino. I don Francesco je završio svoju misiju, pa je sada slobodan i može se vratiti vama, da vam pomogne, don Camillo.

— Pravo da vam kažem — s dužnim će poštovanjem don Camillo — u nas nema nikakvih problema s cestama . . .

— Don Camillo — prekide ga biskup — vaše dugo iskustvo združeno s don Francescovim mladenačkim oduševljenjem dat će župi nov polet. Da, kad smo već na tome,

htjeli bismo vam dati jedan savjet: naime, kako bi bilo da nađete kakav pogodniji smještaj onoj svojoj mladoj nećakinji? Oprostite, ali ona kanda nije osoba koja bi bila rado viđena u župnim dvorima.

Don Camillo se poče znojiti.

— Djevojka je od prvog dana bila kod zvonara — reče. — A sada se preselila u posve drugi zaselak općine.

— To smo čuli — potvrdi biskup. — Htjeli smo vam samo savjetovati da je više ne puštate u župni dvor. I to iz opravdanih razloga. Shvaćate li me?

— Ne shvaćam, preuzvišeni — odgovori don Camillo.

Mladi biskup izgubi strpljenje:

— Don Camillo, sve drugo na stranu, ali je nazočnost te djevojke u župnom dvoru napose nepoželjna zbog njezina nezgodnog položaja u političkom smislu!

— Shvaćam, preuzvišeni — s krajnjim naporom izusti don Camillo — ali ona nije kriva što su joj komunisti ubili oca.

— Nije, ali ni naša zadaća nije da podjarujemo već da suzbijemo mržnju. Nazočnost te djevojke smeta popuštanju, jer je ona živo svjedočanstvo jedne prošlosti koju valja zaboraviti. Uz to, ona zaista nije pogodan tip da pojača redove Marijinih kćeri!

— To zaista nije — priznade don Camillo. — Ipak suvremena je i temperamentna, ali i poštena djevojka.

— Poštena! — usklikne biskup odmahujući glavom. — I vatra je poštena, ali je ne valja držati kraj bačve benzina.

*

Don Chichì se pojavi nakon nekoliko dana, upravo u trenu kad je don Camillo bio zauzet vrlo plemenitim djelom: na ploči za obavijest, koja se vješa na crkvena vrata, bio je već ispisao tiskanim slovima MISA ZA POKOJ DUŠU ... S onom svojom ručetinom očito je teško baratao kistom, pa mu don Chichì ponudi svoje usluge:

— Mogu li vam pomoći, velečasni?

— Hvala — reče don Camillo ne prekidajući rad. — Kazala mi je njegova preuzvišenost da se oporavljate od teške bolesti, pa vas ne bih htio zamarati.

— Budite bez brige! — nasmije se don Chichì, uzme kist iz ruke don Camilla i spremi se da nastavi rad. — Moja je bolest stvar daleke prošlosti!

Međutim, bila je vrlo blizu, zapravo je toga trena ušla u nj.

— Dobar dan, vele-velečasni ujače!

Na Catin glas don Chichì mrtvački problijedi i skoči kao oparen.

— Oh, don Francesco! — paklenski anđeoskim glasom usklikne Cat. — Najzad ste se vratili! Eh, da samo znate koliko ste nam potrebni!

— To ćemo tek vidjeti! — mrko će don Camillo. — Ali ti nam svakako nisi potrebna i, prema tome, nosi se!

— Dovezla sam hladnjak — reče Cat plačnim glasom.

— Ne treba mi nikakav hladnjak! — zaurla don Camillo. — Platit ću ti ga kako smo se dogovorili, ali ga vozi kući i čuvaj ga da u njemu držiš idiota koji će se oženiti tobom.

— Ujače! — usprotivi se Cat rumeneći se ljupko. — Uopće se ne kanim udati. Dapače, odlučila sam da odem u koludrice.

— Ti si luda! — vikne don Camillo.

— Zar je čovjek lud — upita djevojka — ako osjeti potrebu da moli za spas ljudskog roda koji je izgubio strah od Boga?

Pred Catinom drskošću don Camillo posve izgubi živce pa se razdera:

— To me ne zanima! Gubi se! Neću da imam nove glavobolje zbog tebe! Biskup ne voli da mi se motaš po župnom dvoru!

— A zašto, molim fino?

— Zato što mu se ne sviđaš!

— Njegova me preuzvišenost ne poznaje — s anđeoskim će osmijehom Cat — ali me zato poznaje dobri Bog i njemu ću se svidjeti.

Velečasni ujače, zašto želite ugasiti sveti žar vjere i odricanja koji u meni gori?

Don Chichì, koji je sve dotle šutke radio kistom, sad se oglasi:

— Velečasni, ispunio sam ovo: MISA ZA POKOJ DUŠA. Što ide dalje?

— Misa za pokoj duša poginulih u Mađarskoj — progunđa don Camillo. — Za tri dana napunit će se deset godina otkako su Sovjeti ugušili pobunu u Mađarskoj.

Don Chichì odloži kist i odmahne glavom:

— Don Camillo — započe glasom koji je treperio od revolta što ga je u njemu pobudio don Camillov barbarski postupak s malom i nezaštićenom Cat — vi ste izgubili vezu sa životom. Zar niste uočili kako sav tisak, i listovi i časopisi, kad govore o tragičnim danima Budimpešte, sasvim opravdano ne stavljaju naglasak na represiju nego na ponovno rađanje Mađarske?

— To vaše ponovo rađanje Mađarske objesite mačku o rep! — vikne don Camillo. — Neće se ponovo roditi svi oni jadnici koje su sovjetski tenkovi zgnječili svojim gusjenicama. I neće se ponovo roditi ni oni ubogi dječaci koje su držali u zatvoru dok nisu napunili osamnaest godina, pa ih onda predali krvniku neka ih »legalno« objesi!

— Don Camillo — odlučno se usprotivi don Chichì — sve je to prošlost. Na mrtve misli Bog, a mi moramo misliti na žive, jer dijalog

možete voditi samo sa živima. Zašto poticati mržnju? Zašto trovati duše mladih koji i ne znaju što se dogodilo prije deset godina u Budimpešti? Crkva je ljubav, a ne mržnja. Crkva kaže: »Ljubite neprijatelje svoje.«

Don Camillu su već gorjele uši.

— Gotovo su prošla dva tisućljeća kako su Isusa raspeli na križu — reče — ali ga Crkva i dan-danas prikazuje raspeta na križu. Ne zato da bi ljudi mrzili Kristove neprijatelje, nego zato da bi se sjetili Kristove ljubavi i njegove žrtve!

Nato se umiješa Cat:

— Velečasni ujače, treba da znate da nova liturgija sve više izbacuje iz crkava prikaze muka Kristovih, a sakralna umjetnost sve više ublažava grubi naturalizam raspeća. Don Francescova je misao točna. Isus je patio kao čovjek i kao čovjek je umro za ljubav prema ljudima. Prema svim ljudima, a napose prema onima koji su ga raspeli i kojima je oprostio dok je patio na križu. Prikazivanjem Kristovih muka na grubo naturalistički način, dostojan samo muzeja voštanih figura, samo se i dalje potiče mržnja prema onima koji su ga raspeli. Velečasni ujače, zar za vas ništa ne vrijedi to što su koncilski oci svečano oslobodili svake krivnje jadne Židove koje već devetnaest stoljeća optužuju za bogoumorstvo? I najzad, da se vratimo na temu razgovora, zašto se moramo

sjećati baš mrtvih u Mađarskoj, a ne i mrtvih iz Bartolomejske noći ili Terora?

— Jer su njihovi krvnici nestali — zaurla don Camillo. Nisu živi i nisu na čelu jednom režimu koji danas ugrožava slobodu cijelog svijeta! Jer je zatočenik tih krvnika kardinal Mindszenty koji predstavlja potlačenu Crkvu, Crkvu šutnje!

Don Chichì se nasmiješi:

— Crkva šutnje ne postoji, jer je Bog svugdje i govori svim onima koji ga žele slušati.

— Ako je tako — upita don Camillo obliven znojem — čemu služi Crkva? Zašto je Božji Sin morao sići na zemlju, patiti i umrijeti kao čovjek? Kako bilo da bilo, samo pišite kako sam vam kazao! Za ostalo ću se ja pobrinuti.

Vidjevši kako iz popine štrca sâm znoj i bijes, don Chichì se iscereka:

— Don Camillo, vidim da ovdje imate još jedan natpis koji je već izblijedio. Kanda ćete služiti i svečanu misu za Četvrti studenog.

— Dabome! Valjda ne mislite da ću zaboraviti Dan pobjede!

— Dan pobjede! — s gorkim revoltom usklikne don Chichì. — Crni datum koji bi trebalo izbrisati iz kalendara. U ratu nema pobjede. U ratu svi gube, a pobjeđuje samo zlo. A takva pobjeda zacijelo ne zaslužuje da se slavi.

— A ja pak želim da se sjetimo i mrtvih iz onoga rata! — objasni don Camillo.

— Uvijek ista priča! Uvijek isti mrtvi! — sarkastično će don Chichì. — Takvim se načinom Crkva pretvara u pogrebnika koji drugo ništa ne radi nego na groblju povijesti iskapa zakrečene kosti i izlaže ih u vitrini. Velečasni, što znači ta vaša lešinarska religija sa svojim žalosnim parolama? »Rođeni smo da patimo«, »Sjeti se da moraš umrijeti« ... Ne! Sjeti se da moraš živjeti! To je smisao Isusova objavljenja; to je smisao Uskrsnuća.

Cat je zanesena zurila u don Chichìja, pa će ganuto:

— Don Francesco, kako vam je duboka ta misao! Eto zašto se mladi otuđuju od Crkve! Jer Crkva govori samo o smrti, jer ih uči samo smrti, a ne životu. Jer Crkva odriče čovjeku svako pravo i samo ga opterećuje dužnostima. Jer Crkva ne priznaje sreću na zemlji, i Raj postavlja na nebu, dok naprotiv, onaj tko živi prema odredbama Božjim i zakonima ljudske sloge nalazi sreća i na zemlji. Jer Crkva, u liku svojih svećenika, stvara nekakve crne vranetine koje će svako radosno i bezazleno cvrkutanje ptičice, što iz puna grla pjeva hvalu Bogu, proglasiti smrtnim grijehom!

— Cat — zaurla don Camillo — ne lupetaj gluposti!

— To je istina, velečasni ujače. Ljupka »Sestra Smiješak«, koja uz pratnju svoje gitare pjeva hvalu Gospodu i milijuni je slušaju ganuto, zar ju nisu prisilili da se skine, da napusti

Red? Zar je nisu najurile upravo crne vranetine? Don Francesco, biste li vi učinili tako nešto? Vi, koji ste mlad, inteligentan, kulturan i suvremen svećenik, biste li tom slavlju zabranili da radosno pjeva hvalu Gospodu?

— Nikada! — ganuto usklikne don Chichì. I zapanji se od čudesne spoznaje da Cat, usprkos svom ogrtaču od mekane i guste vune, ipak ima na ramenima dva prebijela krila. Ruho za anđela očito je skrojeno u rupama na ramenima, za krila.

— Don Francesco — nastavi Cat umiljato — prepustite starom župniku njegove lešine. To je sve što mu ostaje od njegova dugog i beskorisnog života. Ispišite mu te obavijesti. Možda će na misu Četvrti studenog i doći koji fosil, ali na misu za duše Mađara neće mu doći ni živa duša. Onda će stari župnik shvatiti da je prestalo vrijeme mrtvih, a nastupilo vrijeme živih. Ako vas time mogu imalo utješiti, znajte da se ja dokraja, s oduševljenjem, upravo pobožno slažem s vama...

— Više mi i ne treba! — uzvikne don Chichì i vrati se poslu.

Cat se okrene don Camillu koji je cijelo vrijeme samo glupo zurio u svoju bezgranično drsku nećakinju.

— Velečasni, kamo da vam smjestim hladnjak?

— Ne zanima me! — rikne don Camillo.

— Smjestit ću vam ga u sobu. Uvečer nemojte leći u krevet, nego se zatvorite u hladnjak pa ćete se bolje konzervirati. Tradicionalnoj su Crkvi potrebni dobro konzervirani leševi.

Njene riječi don Chichì dočeka veselim smijehom.

Don Camillo izađe da prati operaciju iskrcavanje hladnjaka. Zatim, kad je Cat htjela ući u svoj karavančić, pograbi je za rame.

— Nevaljalice — sikne don Camillo ispotiha — može li se znati što si sada naumila s don Chichìjem?

— Da mu prodam hladnjak — jednostavno odgovori Cat.

— Da mi više nikad nisi došla! Nemoj me uvaliti u neprilike s biskupom!

— Budite bez brige, velečasni. I biskupu ću prodati jedan hladnjak — nasmije se nesretnica.

— Tako nešto nemoj reći ni u šali!

— Zašto ne? Jedan sam hladnjak već prodala biskupovu tajniku, za dar sestri. Zašto ne bih jedan prodala i biskupu?

Dok je Cat kao munja odlazila u svom karavančiću, don Camillo svrne oči nebu:

— Isuse — reče — što kažeš na sve ovo?

— Ne znam — odvrati daleko Kristov glas. — Ja se ne bavim hladnjacima.

*

Uvečer uoči mise za pokoj poginulih u Mađarskoj, don Camillo primi pismo kojim je biskupov tajnik, u ime njegove preuzvišenosti, prigovarao toj njegovoj politički nezgodnoj inicijativi. Ali također je dobio, u jednoj kutiji, lijepo uokvirenu kolor-fotografiju kardinala Mindszentyja, popraćenu ceduljicom: *Dar firme »Kućanski aparati Cat«.*

Don Camillo baci pismo u vatru, a sliku objesi ispod ploče koja je krunila crkveni portal.

Kad je don Camillo sišao s ljestava, don Chichì, koji je bez riječi išao za njim, odmahne glavom i, gledajući u portret mađarskog kardinala, reče:

— Čemu takva mučenička pomama? Zar nije i on mogao naći nekakav *modus vivendi*[1] s vlastima svoje zemlje?

— Treba ga žaliti — odgovori don Camillo. — I njega je zaveo na krivi put onaj tip, onaj što se dao pribiti na križ. Najobičniji ekstremizam.

Misa je bila neobična; naime, osim šačice starica koje lete kao muhe na med gdje god je kakva služba, od vjernika nije bilo nikoga — da pokažu kako katolici ne odobravaju takav postupak koji odmaže dijalogu i popuštanju.

[1] (Lat.) Način života, sporazum (*Prev.*)

Zauzvrat, bili su nazočni svi socijalisti koji su time htjeli pokazati da su, doduše, marksisti, ali da misle posve drukčije nego komunisti. Ali se tu našao i Peppone, sa svima svojima — da pokažu kako su komunisti, ali posve drugog kova nego ruski i kineski ekstremisti.

Don Camillo izgovori samo nekoliko riječi:

— Braćo, mnogo se govori o dijalogu između onih što stoje na suprotnim obalama. Duše kojih se mi sjećamo stoje na obali smrti i govore nama, koji stojimo na obali života. Počujmo što nas pitaju i naše će srce naći pravi odgovor. Amen.

Velika je rijeka bila nabujala blatnom vodom, i svi oni koji su s mise otišli da vide je li se vodostaj povećao ili smanjio, sjetiše se don Camillovih jednostavnih riječi.

Štoviše, netko i ugleda na vodi, ondje negdje prema suprotnoj obali, nekakve crvene odsjaje kao od krvi.

DJEČAČIĆ KOJI JE VIDIO ANĐELE

Ovaj put don Camillo nema neugodnosti kao župnik, ali ih ima kao poslodavac; to se događa zato što je »pravo« jedno, a »pravedno« je nešto posve drugo, i to otežava život mnogim ljudima. Ali, tako će potrajati samo još koje stoljeće, a poslije će sve doći na svoje mjesto.

Mršav dječačić, bos, s naporom je gazio blato Stradaccije i na slabašnim ramenima nosio vreću u kojoj je, po svemu sudeći, moralo biti nešto teško. Naokolo pusta tišina, crna i gola stabla kao sablasti izbijaju iz studene magle i u nju opet uranjaju, čini ti se kao da si u kakvu minulom stoljeću, na pamet ti padaju Cosette i *Jadnici.*

Don Chichì stiže dječačića, zaustavi svoga »fiću« i otvori vrata.

— Kamo ćeš?

— Na imanje Pilettijevih — odgovori dječak spuštajući na rub jarka vrlo tešku vreću.

— Dalek ti je put, a i hladno je.

— Nije važno — s bojažljivim će osmijehom dječačić. — Ja volim hodati sâm kroz maglu jer tako mogu razgovarati s anđelima.

Don Chichì ukrca dječaka i njegovu vreću.

— Jest malo teška — reče dječak. — To su krumpiri: oni sitni, koje seljaci ostavljaju za svinje. Nešto sam radio, pa su mi dali ovaj krumpir i jednu tikvu. Što je slatka tikva pečena u pepelu! I moja mala braća je jako vole!

— Koliko vas ima?

— Pet sestara i četiri brata. Ali najstarija sestra, Cetti, nije s nama, radi u gradu. Njoj je već šesnaest godina.

— Što vam radi otac?

— Nemam oca, mi smo siročad. Imamo samo majku.

— Pa, kako živite?

— Ni sami ne znamo, velečasni. To zna samo Gospodin Bog, ali nama i ne treba drugo nego da on zna. Sad bi trebalo da skrenete desno; mi stanujemo u onoj kući ondje dolje.

To i nije bila kuća nego nekakva bijedna šupa. U sobi, podijeljenoj popola klimavom pregradom od sanduka za grožđe, utaborilo se sedmoro sitne djece i žena kojoj ni uboga

odjeća nije mogla prikriti krepčinu njezinih tridest godina.

Umjesto kreveta — ležaji, umjesto namještaja — stari sanduci. Jedini luksuz — nevjerojatno izlupana stara peć, pobrana s otpada.

Don Chichì, i dirnut i ogorčen, reče da se ne može živjeti u takvoj rupi.

— Velečasni — reče mu žena — mi ne kukamo. Bili bismo sretni samo da nam gazda hoće popraviti krov koji prokišnjava, i ondje u zidu probiti jedan prozor, jer je tu vječita noć.

Kuća Pilettijevih bila je malo dalje i don Chichì odlučno pođe. Starog seljaka zateče u staji i odmah prijeđe na stvar:

— Zar ne smatrate sebe dužnim da nešto učinite s onim nesretnicima ondje?

Piletti raširi ruke:

— A što da učinim, velečasni? Išao sam predsjedniku, pa i karabinjerima, ali su mi rekli neka se snađem kako znam. Jedino mi preostaje da im skinem krov, ali za to moram pričekati do proljeća.

— Da im skinete krov? — vikne don Chichì užasnuto. — Pa vi ste dužni da im ga popravite, da im probijete kakav prozor, da im izgradite sanitarne uređaje, ukratko, da im omogućite da žive u toj šupi!

Piletti ga zaprepašteno pogleda.

— Ona je svinja naišla ovamo jedne noći, sa cijelim svojim krdom tko zna otkuda. Ujutro sam ih zatekao već utaborene ondje, u mo-

joj drvarnici. Naredio sam im da se sele, a žena je stala urlati da se tako ne smije postupati s poplavljenom sirotinjom, djeca su vriskala kao da im crijeva izvlačim, pa sam digao ruke od svega.

— I ne osjećate se dužnim da pomognete jadnicima kojima su vode u svom bijesu odnijele sve? Zar niste na televiziji gledali stravičnu sliku pustoši u poplavljenim krajevima?

— Jesam — rikne starac — ali su poplave bile u listopadu i studenom, a ti su nesretnici došli ovamo u lipnju!

— Bijeda ostaje bijeda, bez obzira na mjesec! — odredi don Chichì. — Tu je posrijedi samohrana udovica s devetoro nejači, i društvo ima određene obveze prema tim bokcima.

— Ja nisam društvo! — vikne Piletti. — Ja sam samo sitan dijelić toga društva, pa nije pravo da se sve obveze svale na mene. Oni su ondje zauzeli moju drvarnicu, pljačkaju mi povrtnjak, kradu kokoši, griju se mojim drvima, muzu moje krave, a ja im moram popraviti krov i omogućiti udobno stanovanje? Ovo imanje održavamo nas troje, ja, žena i kći, a teglimo kao konji da bismo mogli živjeti!

— Ona jadna udovica je mlada i jaka — pripomenu don Chichì. — Zašto joj ne pružite mogućnost da štogod zaradi?

Piletti grozno zaurla.

— Velečasni, ljetos sam uposlio i nju i njezinu stariju djecu na branju rajčica, platio sam im po tarifi, a onda su me te hulje prijavile kao čovjeka koji izrabljuje udovice i siročad. Doveli su mi inspektora rada, pa su mi, što u globi, što u ostalome, pojeli jednu kravu! I još sam dobro prošao, sva sreća što sam na vrijeme, po svim propisima i sa svim biljezima, prijavio karabinjerima da su mi drvarnicu prisvojili neovlašteno; inače bi mi oni iz inspektorata pojeli cijelu štalu, jer je ta žena sebe prikazala kao stalno zaposlenu sa stanom na mom posjedu, a bez ugovora, radne knjižice, socijalnog osiguranja, taksi i drugih svinjarija!

— Država mora štititi prava radnih ljudi! — reče don Chichì.

— A zar su poslodavci neradnici koji od jutra do sutra samo češu trbuh — vikne starac.

— Krist je rekao: »Teško onome tko radniku uskrati pravednu plaću!«

— To znam! — izdere se starac. — Ali je govorio o plaći, a ne o pljački! Da i ne govorim o tome kako se danas masa njih ne zadovoljava ni »fićom« ni »hiljadusto«, nego smatraju svojim svetim pravom da imaju »mercedes«!

Don Chichì je bio ogorčen.

— Sramota! — uzvikne. — Još i šale zbijate na račun bijede radnih masa!

A zatim ode jer je Piletti držao u rukama vile i, po svemu sudeći, bio već spreman da ih kao zaključni argument unese u raspru.

*

Don Chichì je osjećao da mu je dodijeljena sveta zadaća; stoga je don Camillu opisao svu užasnu bijedu one udovice i njene siročadi i zaključio:

— Velečasni! Nas dvojica se u mnogim stvarima ne slažemo, ali tu moramo biti jednodušni; moramo, koliko god nam je moguće, pomoći tim bokcima.

— Don Francesco — odvrati don Camillo — kad je o njima riječ, imao bih što kazati, ali neću. Ta žena ima devetoro djece. Dobro. Primit ćemo sitnu djecu u župni vrtić i tako ćemo je i odjenuti i nahraniti.

— To je već nešto, don Camillo. Ali ja mislim na onog dječačića koji je hodao bos i razgovarao s anđelima. Mora da je senzibilan i inteligentan. Uzmimo ga k sebi. Poslužit će nam kao ministrant, nosit će župljanima novine i obavijesti, držat će crkvu u redu. Mi ćemo ga oblačiti, hraniti i dati mu nešto novaca, koliko možemo. Velečasni, upitao sam ga kako žive, a kako mi je divno odgovorio! »Ne znamo«, rekao je, »to zna samo Gospodin Bog, ali nama i ne treba drugo nego da on zna.« Taj dječak, to je siromašak kome ni bijeda, ni glad, ni neimaština nisu zatrovali srce, kako se inače često događa ljudima. Dapače, njemu bijeda podržava vjeru u Gospodina i omogućuje mu da razgovara s anđelima. Ako mu pomognemo, razvit ćemo njegovu prirodnu sklonost po kojoj će vjerojatno postati dobar sve-

ćenik. Pravi svećenik Crkve siromašnih, jer se rodio i živi u siromaštvu. Don Camillo, sjetite se Mateja, kako se Isus poistovjećuje sa siromašnima: »Jer bijah gladan, i dadoste mi jesti... bijah gô, i obukoste me... Zaista, kažem vam, meni ste učinili koliko ste učinili jednom od ove moje najmanje braće. »Don Camillo, sjetite se opet Mateja, pa Marka, Luke i Ivana: »Tko primi takvo dijete u ime moje, taj prima mene...«

Don Camillo se sjeti Mateja, Luke i Ivana, i zaboravi sve drugo.

*

Marcellino je djelom dokazao da je don Chichì ima pravo. Uzoran ministrant, u koru zvonak glas, cijelog se dana motao po župnom dvoru, u svakom času spreman da skoči na bicikl i obavi kakav posao. Pristojno se vladao i držao, a u nedjelju, kad je obilazio redove vjernika sa škrabicom u ruci, svojim bi osmijehom i od najgorih škrtica izmamio koji novčić. Duge je sate provodio u crkvi, razgovarao s anđelima ili čitao knjige koje mu je davao don Chichì.

Međutim, jednog jutra, nakon mise, Marcellino po običaju uđe u sakristiju, priđe don Camillu, pruži mu škrabicu punu novčića, pa će svojim umiljatim i tihim glasom:

— Velečasni, vrijeme je da se dogovorimo o proviziji.

— O kakvoj proviziji?

— O mojoj — nasmiješe se Marcellino. — Skupljam pare, pa imam pravo na proviziju. Red bi bio da dobijem pedeset posto, ali pristajem i na četrdeset pet.

Don Camillo ga je zbunjeno gledao.

— Marcellino, jesu li ti to kazali anđeli?

— Nisu, velečasni — reče dječak — s anđelima govorim o drugim stvarima.

— Onda se stvar mijenja — nato će don Camillo i dječaka najuri nogom u tur. — I da mi se više nisi pojavio na oči!

Marcellino se izgubi bez riječi, ali po podne dođe njegova majka.

Žena je krenula u ratni pohod pa je sa svojom četom i prilazila u klasičnoj V-formaciji; najmanje je dijete držala na rukama, dvije djevojčice od po četiri i pet godina držale su joj se za skute sa strane, a preostala četiri dječaka nastupala su za njom.

Zauzela je župni dvor, teatralnim pokretom pokazala u svoju nesretnu djecu i izjavila:

— Velečasni, vi hoćete da me upropastite kad Marcellinu oduzimate kruh, baš sada kad je i moja Cetti ostala bez svoga namještenja u gradu!

Don Camillo je ispravi:

— Ona nije ostala bez svoga namještenja, nego bez svoga četrnaestog namještenja, i sad mora prijeći na drugi teren!

Naime, u ono su vrijeme uvelike kotirali sveti zahtjevi radnih ljudi. Sveto je pravilo bilo: »Poslodavac nije nikad u pravu.« Stoga je bilo takvih, među koje je spadala i dobra Concettina, zvana Cetti, koji bi se negdje zaposlili, a onda bi, nakon nekog vremena, svojim vladanjem izazvali poslodavca da ih najuri. Nato bi odmah odjurili u burzu rada gdje bi poslodavca prijavili za beskonačan niz prekršaja. Odmah bi se sposobni funkcionari okomili na poslodavca, zaplijenili mu knjige, pretražili čak i postelju, i neminovno otkrili prekršaje za koje bi ga onda kaznili strahovitim globama i odgovarajućim naknadama izrabljenom radniku. To je bio vrlo vješt način da čovjek ne radi a ipak ubire dobre pare, i, što je najvrednije, pošteno oštetiti omraženoga poslodavca. Takvu je igru Cetti uspješno izvela četrnaest puta, ali je najzad, zna se, glas o tome pukao i više je nitko nije htio primiti.

— Što je ona, jadnica, kriva ako je nailazila samo na nepoštene gazde? — prigovori žena. — Marcellina ne smijete izbaciti na ulicu! Ja sam samohrana i siromašna udovica sa devetoro djece na grbači!

— Nitko vas nije silio da ih donesete na svijet! — otpovrne don Camillo.

— Velečasni! — revoltirano zaurla žena. — Ja ne spadam među one svinje koje se služe pilulom!

— Znam — mirno će don Camillo. — Vi ste svinja koja je na svijet donijela devetoro djece a da nikad nije imala muža, a onda zahtijeva od društva da izdržava tu njenu djecu. Napolje!

Žena ode urlajući, valjano poduprta cikom i jecajima svoje sedmoro djece.

Don Chichì, koji je promatrao taj prizor, zdušno je prosvjedovao:

— Don Camillo, ne postupa se tako s jednom majkom, jadnicom koja samo brani svoju djecu.

— To nije nikakva majka niti jadnica koja brani svoju djecu! Ona se sebično koristi svojom djecom. Danas je i previše takvih što rađaju čopore djece, samo da bi mahali glađu i patnjama te djece kao kakvom zastavom! To je podlo iskorištavanje!

— Ali, zar su djeca tome kriva?

— Ja i ne krivim djecu — odvrati don Camillo. — Samo tvrdim da nema smisla takve nesretne roditelje ni hrabriti ni hvaliti, kako se to, na žalost, i odveć često danas čini. Dapače, te roditelje treba nekako spriječiti da od svoje djece ne naprave neprijatelje društva.

*

Dva dana kasnije u župni dvor bane vatren sindikalni funkcionar.

— Vi ste — reče on don Camillu — držali u službi jedno dijete od trinaest godina, a silili ste ga da radi i na blagdane.

— Služiti misu ne znači raditi — objasni don Camillo. — To je dobrovoljno sudjelovanje u vjerskom obredu.

— Rad je svaka djelatnost koja daje neki proizvod — usprotivi se sindikalni funkcionar.

— Misom se ne proizvodi ništa određeno, opipljivo, ona je samo duhovna manifestacija.

Funkcionar se nasmije:

— Priredbama se također ne proizvodi ništa opipljivo, ali se njima pruža zabava i stoga su i na tom području točno regulirani radni odnosi, postoje zakonom točno određena prava radnika. U sindikalnom smislu, misa se može smatrati priredbom. Dječak je u toj priredbi imao jednu važnu ulogu, pa ga je trebalo i primjerno nagrađivati. Ima pravo na naknadu za prekovremeni rad na blagdane, na odštetu zbog otkaza, i na otpremninu. Osim toga, morao je imati radnu knjižicu i zdravstvenu knjižicu, jer je radio na javnom mjestu, i trebalo je za njega plaćati zakonom određene doprinose.

Funkcionar je bio oštar tip, po svim propisima, navikao da gleda kako se pred njim poslodavci tresu od straha; stoga se zaprepasti kad mu don Camillo pokaza vrata i reče:

— Shvaćam što vam je. Molit ću se za vas.

— Velečasni, varate se ako mislite da ćete stvar riješiti na takav način! — vikne funkcionar.

— *Errare humanum est* — odgovori don Camillo i zalupi mu vrata pred nosom.

*

Naravno, u zidnim novinama Pučkog doma pojavi se žestok napad na don Camilla, čovjeka koji propovijeda ljubav prema bližnjem, a s druge strane nogom u stražnjicu otpušta malodobno siroče i uskraćuje mu zasluženu nagradu.

Ali, Peppone se nije zadovoljio tim napadom nego je Marcellina uzeo za šegrta, u prodavaonici kućanskih aparata, i pri tome se strogo pridržao svih propisa koje je odredio sindikat.

Marcellino se vladao upravo primjerno, što je don Chichìja potaklo da jednog dana dobaci don Camillu:

— Velečasni, ipak sam imao pravo. Marcellino je dobar dječak, ali ga vi niste shvatili.

— Možda i jest — priznade don Camillo. — Tko zna da li i dalje viđa anđele između hladnjaka i strojeva za pranje?

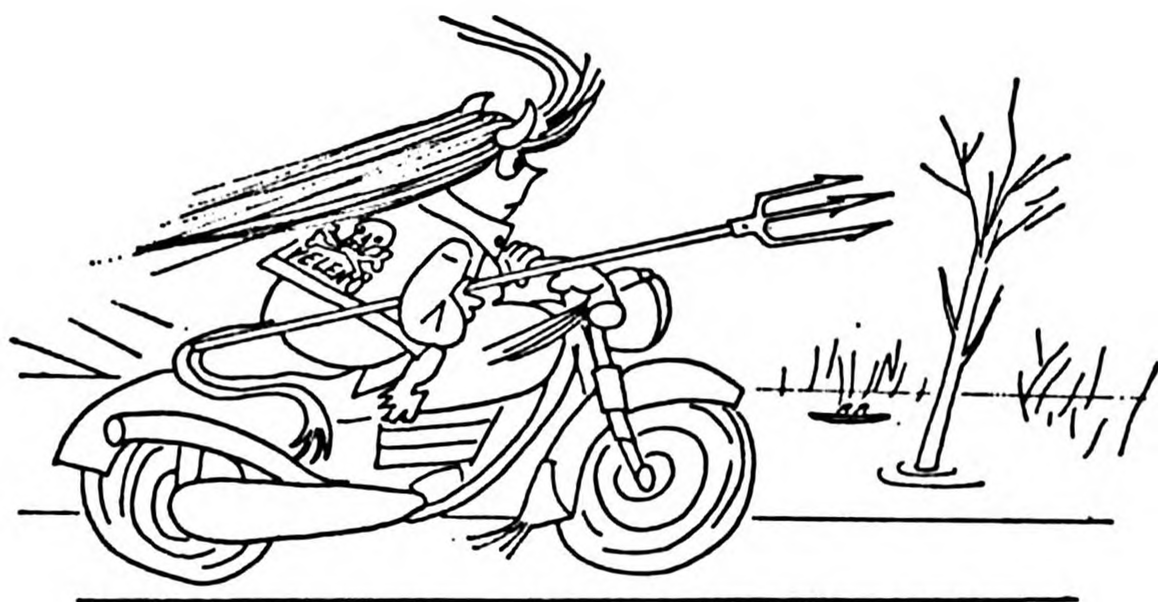
Marcellino nije više viđao anđele, ali, kako je imao vrlo razvijenu moć zapažanja, vidio je stanovitu »povjerljivu« knjigu, skrivenu u

jednom stroju za pranje, pa ju je odnio kući da je prouči.

Nakon toga obavijestio je Pepponea neka mu istrese sto i pedeset tisuća lira, ako neće da se ta stanovita knjiga nađe pred okružnim poreskim opunomoćenikom koji inače, iz nekakva svoga hobija, rado lovi takve »povjerljive« i »interne« knjige.

Drug Peppone, dakako, nije nikako mogao biti čovjek koji neće poštivati zahtjeve radničke klase, pa je osobno odnio pare Marcellinovoj majci da bi dobio natrag svoju knjigu.

Jadnicu je našao u krevetu, upravo se spremala da društvu pokloni i deseto siroče.

JOŠ JEDNA BAJKA S VELIKE RIJEKE

Cat se, unatoč trgovini, nije poburžujčila, dapače, preuzima komandu u operacijama i ističe se dotle neviđenim bijesom. Čupavci ostvaruju moćan protest, a don Camillo se nađe umiješan u misu je-je, ali mu u biti nije žao.

U petak uvečer u jedanaest sati netko nazva Cat telefonski — to je bila Tota, jedna od djevojaka Škorpiona.

— Cat, što si, do vraga, napravila Ringu?

— Ne prestaje da me davi, pa sam ga poslala do vraga — nasmije se Cat.

— Ringo je pobjesnio, hoće da se osveti. Zna poimence sve Otrovove momke i gdje

stanuju. Hoće da dođe tamo s bandom, da ih pohvata kod kuća, jednog po jednog, i da ih raskine na komadiće. U pohod kreću sutra ujutro. Čim pođu, javit ću ti.

Cat je znala u kakvu se zvijer pretvara Ringo kad zaboravi da je ljudsko biće; ne gubeći ni časka, ona ode da upozori trojicu glavešina Otrovove bande.

Tri seoska čupavca zabezeknuto slegnuše ramenima i promucaše da ne znaju što treba da rade.

— Odmah dignite uzbunu, skupite sve dečke i čekajte me kod Macchionea sutra ujutro u sedam.

Na putu kući, Cat zakuca na Pepponeova vrata.

Peppone se upravo spremao u postelju, pa jasno i glasno reče da u to doba noći ne želi razgovarati o kućanskim aparatima.

— Uopće ne kanim da vam o njima govorim — odvrati Cat. — Samo mi dajte Otrovovu crnu vjetrovku i pomozite mi da u auto ukrcam njegov motocikl. Sutra će ujutro navaliti Škorpioni da ovdje pokolju sve živo.

Pepponeu se upališe uši:

— Opet one hulje? Obavijestit ću stražu, pa ćemo ih dočekati sa svim počastima!

— Budite bez brige — umiri ga Cat. — to su naša posla. Samo mi dajte to što tražim i mirno spavajte, sanjajte Staljina! Možda će vas savjetovati koje brojeve da igrate na lotu.

*

Idućeg jutra u sedam sati banda seoskih čupavaca našla se sva na okupu u pustome prodolu Macchionea. Bez Otrova, to su bila zbunjena dječica. Jutro je bilo hladno, pa su dečki od šiblja zapalili veliku vatru da bi se ugrijali; ali je strah studen koju lako ne istjeraš iz kostiju.

Razmotrili su situaciju i nakon jedan sat rasprave zaključili: najbolje je skočiti u sedla i kidnuti put doline.

Ali, upravo toga časa začuše moćnu dobro znanu buku jednog motora i skočiše na noge. Cat samo što nije plivala u Otrovovoj crnoj vjetrovki, a činila se još sitnijom na njegovu velikom motociklu; ali dečki ipak osjetiše da ih podilaze srsi.

— Krenuli su — reče Cat. — Ima ih trideset, kao i nas. Da ne bi upali u oči, ići će raznim putevima, pa će se opet skupiti na polovici Stradaccija. Mi ćemo ih dočekati u zasjedi iza malog nasipa i, kako budu nailazili, tako ćemo ih isprašivati. U sedla!

Cat je pobudila oduševljenje i samom svojom vanjštinom sprijeda; a kad je pogibeljnim manevrom okrenula motocikl na suprotnu stranu, pa su čupavci ugledali na leđima bijelu mrtvačku glavu i natpis »Otrov«, svi su odlučno, udarcem šape, upalili motore i skočili u sedla, spremni da raskinu i sam svijet nadvoje.

»Direktiva« je bila pravilna: prvi Škorpioni koji su stigli na Stradacciju bili su brzo savladani. Kasnije, kad je stigla njihova glavnina, nastala je teška borba. Cat je s nasipa upravljala akcijom seoskih čupavaca. Nasip je na poplavnoj strani bio pojačan žičanim koševima s kamenjem, na koje je Cat računala u svom planu. Vidjevši da joj vojska popušta, pozva na nasip četvoricu svojih, dade svakome po jedne teške škare i naredi:

— Brzo, režite žicu! Vrijeme je da u bitku ubacimo topništvo.

Stvar je sad postala vrlo ozbiljna jer su četiri seoska čupavca slijepo poslušala Cat, kao što bi gardijski grenadiri poslušali Napoleona.

Kad se u rukama topnika stvoriše kamenovi krupni poput lubenica, Cat vikne:

— Momci, gađajte pravo u one ušljive, dlakave tikve koje Škorpioni nose na ramenima!

— Cat — zaurla Ringo odozdo — ako te dohvatim, skinut ću ti glavu!

Ali mu nato veliki kamen okrznu tikvu; samo da je pao tri prsta niže, vođa Škorpiona ostao bi na mjestu mrtav.

Mladi nevaljalac problijedi.

— Ah, pa vi hoćete da ubijete! — vikne. — Onda ćemo i mi ozbiljno! Dečki vadite bockalice!

Škorpioni izvukoše noževe iz džepova; seoski čupavci odskočiše natrag i tren kasnije su

i oni stezali u rukama po komad lanca za motocikl.

Još samo časak i tu bi padale glave; dvije su se bande skupile, čupavci su nepokretno i nijemo čekali da Ringo i Cat izdaju nalog za napad i klanje.

Ali se nalog ne ču — u tišini odjeknu nečiji treći gromki glas:

— Odmah bacite sve to smeće što držite u ruci!

Na nasipu se pojavi Peppone, praćen svojim štabom — a svi su imali dvocijevke u rukama.

— Divne li logike! — isceri se Ringo. — Hoćete da nas umlatite zato da se mi ne potučemo? Nemojte nas nasmijavati!

— A tko je rekao da vas hoćemo umlatiti? — odvrati Peppone. — Naboji su nam napunjeni solnim grumenjem. Olovo bolje djeluje, ali vjerujte mi da će i naboj soli učiniti svoje. Prema tome, ili bacite to smeće, ili ćemo vas posoliti.

Uto se na nasipu pojavi don Camillo.

— Velečasni, gubite se odavde! — zaurla Peppone. — Vi nemate veze s ovim.

— Naprotiv, imam. Ako netko od ovih kretena pogine, hoćete li mu vi dati posljednju pomast?

— Bacite oružje! — ponovi Peppone. Ali se vidjelo da je u nedoumici i da se neće usuditi da zapuca.

Cat to uoči:

— Ne brbljajte nego pucajte! — vikne, pa istrgne pušku iz Pepponeovih ruku i uperi je u Ringa.

Nevaljalac problijedi kao mrtvac i ispusti nož.

— Oduzmite joj pušku! — zaurla. — Ona će stvarno zapucati. Da nije takva, ne bih je uzeo za svoju djevojku!

Cat se zlokobno nasmije:

— Pokvareni gade! Nikad nisam bila tvoja djevojka i nikad neću ni biti! Sama ću izabrati onoga čija ću biti!

Ringo se stade smijati:

— Balavice, kad se jedan Škorpion odluči za neku djevojku, ona mora biti ili njegova ili ničija. Onaj nitkov što nosi mrtvačku glavu na leđima usudio se bacati oko na moju djevojku i zato ima da plati zajedno sa cijelom svojom bandom seljačina.

— Ja bih rekao da je ona bacila oko na njega — ispravi ga don Camillo. — Međutim, to nema veze s vašim kaznenim pohodom.

— Ima, ima! — zaurla Ringo. — Tko uvrijedi jednog Škorpiona, uvrijedio je sve Škorpione! Takav je u nas zakon. Uostalom, zašto ona usrana kukavica nije tu?

— Jer ima preča posla. A likvidirati takvu ništariju kao što si ti mogu i ja sama! — vikne Cat i povuče obarač.

Don Camillo je znao kako će se sve to završiti, pa je bio na oprezu — njegova se ručetina munjevito spusti na cijev puške. Od solnog grumenja šiknu blato s kaljuže koja je dijelila dvije bande.

Svi su čupavci bacili oružje i Suhi siđe s nasipa i pokupi noževe i lance.

— Tako, dakle — reče don Camillo — vi ste oni što protestiraju. Lomite li i kosti jedan drugome iz protesta?

— Dabome! — odvrati Ringo. — I na taj način pokazujemo koliko preziremo vaše smrdljive zakone, jer se držimo svojih.

— A kakvi su ti vaši zakoni? — raspita se Peppone.

— Zakoni jačega. Zakoni prirode. Slabiće treba ukloniti.

— Sad mi je jasno — isceri se don Camillo. — Baš sam jučer čitao kako je jedan dječak od osamnaest godina ubio roditelje jer su mu dosadili.

— Taj nije od naših — ispravi ga Ringo. — Za naš račun, starci su mrtvaci. Leševi na dopustu. A mrtvaci se ne diraju, ni po vašim zakonima. To je oskvrnuće leša.

— A kad počinje starost? — upita Peppone koji je pucao od bijesa.

— S punih četrdeset godina počinje gnjiljenje — pouči ga Ringo.

— Gnjio si kanda ti! — vikne don Camillo. — I svi gadovi kao što si ti! Vi ste obične

kukavice koje se iživljavaju lajanjem i jeftinim pjesmicama. Bježite od svake dužnosti, a živite od onoga što isprosite ili što ukradete od svojih gnjilih roditelja.

Ringo zakorači naprijed.

— Velečasni, ne bojim se ni vaše umazane sutanetine ni vaše starosti. Neću se popeti do vas i neću vas ispljuskati samo zato što vas sažaljevam.

— To je častan osjećaj kojega, na žalost, nema u mojim gnjilim grudima — odvrati don Camillo silazeći brzim koracima niz nasip.

Ringo se znao boksati, a znao je i judo i karate. Ali kad mu se prve dvije pljuske zalijepiše za uši, zaboravi sve, čak i kućnu adresu. Don Camillo zgrabi objema šapama nevaljalca za dugu grivu i prebaci ga na desno rame da ga zavitla, ali ga zaustavi Catin glas:

— Nemojte ujače! Nemojte ga skalpirati! To mora učiniti Otrov!

— I mladi imaju stanovita prava — prizna don Camillo, pusti iz šaka ono leglo gnjida i vrati se na nasip.

— Da niste obični nitkov — zagrmi don Camillo iz svega grla — da zaista želite podići oštar prosvjed protiv ovoga našeg nevaljalog svijeta, mogli biste, na primjer, pomoći nesretnicima kojima je poplava sve odnijela!

— Neka poplavljeni krepaju! — zaurla Ringo dižući se na noge.

— Krepat će sigurno ako im ne pomogne kakav pravi buntovnik — odvrati don Camillo.

To se događalo drugog dana one poznate poplave koja je uništila trećinu područja; šćućureni na krovovima svojih potopljenih kuća, poplavljeni su svjedno čekali da ih se netko sjeti.

— Eto prosvjeda! — nastavi don Camillo. — Prosvjeda protiv fabrikanata fraza koji socijalne probleme rješavaju mlaćenjem prazne slame, ili televizijskim prijenosima kojima od katastrofa prave zabavne priredbe da bi razonodili trbonje što se krave u svojim foteljama i svojoj sebičnosti. Tu se umiješati, pomoći onim jadnicima i tako prkositi politikantima i birokratima, to je muški prosvjed!

— A kako vi mislite da bi to trebalo izvesti? — isceri se Ringo. — Da otplivamo do njih, kad su sve ceste poplavljene i veze prekinute?

— Nisu sve — odgovori don Camillo. — Postoji jedan put koji je, na žalost, još i proširen poplavom. Samo da imamo valjanog predsjednika koji bi prikupio hrane, pokrivača i drugog, sve bismo natovarili u nekoliko čamaca i prevezli tamo gdje su rijeka i more poplavili sela i polja.

— Valjani je predsjednik tu! — zaurla Peppone.

— Da, druže — prihvati don Camillo — ali on mora za svaki svoj pokret najprije tražiti odobrenje od Kremlja ili Maoa.

— Ne treba mi nikakvo odobrenje — odgovori Peppone. — Nesreća je samo u tome što je ljudima dosadilo davati. I prečesto su gledali gdje i kako završava njihova pomoć .

— Ne, gospodine predsjedniče — prigovori mu don Camillo. — Ako ljudima zajamčimo da ćemo robu podijeliti mi osobno, onda će opet dati.

— Kako to mislite »mi«?

— Vi i ja. Tko ne vjeruje svećeniku, vjerovat će drugu, i obratno.

Peppone se okrenu čupavcima:

— Usranci neka uzmu svoje motocikle i pokupe se kući, da na gramofonima slušaju pjesmice protesta. A ostali neka pođu sa mnom!

— Ja sam za to — reče Cat, pa pogleda seoske čupavce i dometne: — ja i Otrovova garda.

— Meni se fućka za poplavljene! Ali ako treba nekome prkositi, onda sam i ja zato! — priklopi Ringo.

— Slažemo se — prihvatiše Škorpioni. — Bit će bog bogova zabava gledati kakvu će zbrku u organizaciji pomoći napraviti metuzalemi u komandi.

Kako je minula borba bila manje-više ravnopravna, prilikom smotre snaga utvrdiše da je u bandama ostalo zdravo i sposobno po dva-

deset čupavaca. Što razbijenih glava, što polomljenih ruku i rebara, valjalo je u remont otpremiti po deset čupavaca iz svake bande.

Peppone je sa svojim kamionom, s don Camillom uz bok, obišao cijelu općinu. Geslo je bilo: »Nikakav novac samo roba!« Mudro geslo, jer će vam seljak radije dati vreću brašna nego petsto lira. Dapače, svi su davali, jer su dobro pamtili poplavu koja je prije petnaest godina bila pogodila općinu, kad su, unatoč svim obećanjima, morali sve obnoviti samo vlastitim snagama. Dok su se skupljali prilozi, Suri, Grubi i Suhi su uz pomoć čupavaca opremali flotilu.

To su bile dvije motorne teglenice pjeskare, one kojima se prevozi pijesak i šljunak, i ponton načinjen od dviju teglenica spojenih mosnom platformom, koji je služio za prijevoz vozila od jedne do druge obale, a vukao ga je tegljač. Na most pontona ukrcani su jedan kamion i traktor s prikolicom. Sva sakupljena roba, dobro spremljena u nepromočive plastične vreće, ukrcana je u četiri teglenice. Operacija se odvijala munjevito. U prvu teglenicu, kojom je zapovijedao Peppone, smjestiše se Škorpioni, a u drugu, pod zapovjedništvom don Camilla, seoski čupavci predvođeni župnikovom nećakinjom.

I don Chichì je pošto-poto htio sudjelovati u ekspediciji, ali ga don Camillo podsjeti da župa ne smije ostati neobranjena.

— Osim toga — mudro dometne don Camillo — u ekspediciji sam već ja, a nema smisla nametati previše svećenika.

Flotila krenu odmah iza ponoći, po kiši; posade su bile umorne i izubijane, pa pod zaklonom velikih cerada ubrzo usnuše. Na čelu odreda bio je don Camillov brod, za njima je plovio Peppone, pa je slijedio ponton; međutim, jedna je malena i brza barka s vanbrodskim motorom, opremeljena reflektorima, plovila sprijeda kao prethodnica i peljar.

Oko deset sati kiša prestade, nebo se stade vedriti. Bilo je neizbježivo da to don Camillo iskorsti, a, uostalom, bila je nedjelja. Na krmi teglenice nalazila se oveća naslaga sanduka s konzervama, i na njoj don Camillo uredi stari poljski oltar i spremi se da služi misu.

Na Pepponeovu brodu je posada također izronila iza sna i izašla iza zaklona.

— Popina ostaje popina! — zabrunda Peppone skidajući šešir. — U svakoj će prilici izvoditi svoj cirkus!

Ringo se htio bučno iscerekati, ali su motori brodovlja bili ugašeni, pa u onoj pustoši, u onoj tišini, svećenikove riječi odjeknuše preko bespuća blatne vode i Ringo odustade od cerekanja.

Zna se, čupavac bez gitare isto je što i vojnik u ratu bez puške. Škorpioni izvadiše svoje gitare, pa pri podizanju udariše u koru *Old Man River*, a kod pričesti stadoše mumljati jednu od svojih uobičajenih bit-deračina.

— Gospodine — reče don Camillo — zašto ih ne ušutkaš? Zašto ih ne spriječiš da svojom bogohulnom pjesmom ne ometaju ovaj sveti obred?

— Don Camillo — odgovori dalek Kristov glas — svak pjeva hvalu Gospodu kako zna.

— Da, Gospodine, ali samo poslušaj! Čak i zvižde!

— Ima prilika kad se hvala Gospodu može i zviždati — objasni mu Krist.

— Gospodine, pa gdje je tome kraj? Je li itko mogao slutiti da će jedan jadan stari seoski župnik služiti misu je-je?

— Jesam ja, don Camillo — odvrati Krist.

S misom se okonča i vedrina; motori nastaviše bučati, a posade se zabiše pod cerade da se zaklone od nove kiše.

U prvim popodnevnim satima stigoše na poplavljeno područje delte, a kad ugledaše prve potopljene kuće, započeše nevolje.

To je bilo doba koordinacije. Koordinatori iz glavnoga gràda bili su stigli, jedan za drugim, da koordiniraju operacije pomoći, da odrede pojedine sektore nadležnosti. Za njima će doći superkoordinatori koji će koordinirati koordinatore.

A dotle su ljudi čekali, šćućureni na krovovima kuća.

Flotu zaustavi motorni čamac pun funkcionara i stražara.

— Tko ste vi? Što tražite? Iz koje ste ustanove? Što prevozite? Tko vas je zvao, što se miješate u tuđe poslove?

— Još ćemo na kraju platiti globu što nemamo taksirano odobrenje trošarinskog ureda! — bijesno zaurla Cat.

— Ti šuti — dobaci joj don Camillo. — Zar ne shvaćaš da državna nesposobnost ne može trpjeti individualnu sposobnost?

Čupavci su se uzbunili, Ringo predloži da napadnu motorni čamac a funkcionare i stražare bace u vodu.

Zamisao je bila dobra, ali nije bilo potrebe da se ostvari. U jednom trenutku, valjda uvjereni da su valjano usporili akciju pomoći, koordinatori se udaljiše i flota nastavi plovidbu.

Čupavci su ukrcavali ljude ulogorene na krovovima polupotopljenih kuća. Jadnike su odvozili do nasipa gdje su im dijelili hranu, pa ih ukrcavali u kamion i na traktor i pratili ih do selâ koje je voda bila poštedjela.

Namirnice, odjeću i pokrivače podijeliše svakome pojedinačno.

Posljednja je operacija toga dana bila kod Crvenog majura. Malena je kuća bila poplavljena do stropa prvoga kata. Dvoje staraca bilo

se sklonilo na tavan, zajedno sa svojom kramom.

Nisu htjeli napustiti kuću i stvari. Uzalud su ih nagovarali i pozivali, a onda Peppone skrati stvar naredivši Ringu:

— Zgrabi ta dva nesretnika i njihove trice, i baci ih u barku!

Škorpioni su obožavali silu, pa nalog izvršiše bez pogovora, ne obazirući se na prosvjede staraca.

Netom se barka odbila od majura kad se kuća raspade i nestade u blatnoj vodi.

— Tako! — gorko usklikne starac. — Sad ste valjda zadovoljni!

— Vi morate biti zadovoljni! — razbjesni se Ringo. — Da smo čekali samo još pet minuta, sad biste se obadvoje utopili!

— Baš tako — starica će žalosno. — I sve bi bilo gotovo. A ovako, osuđeni smo da živimo bez kuće, bez povrtnjaka i bez kokošinjca!

— Država će vam pomoći — reče joj Ringo.

— Država — progunđa starac. — Ona će nas strpati u starački dom. Mene u jedan, a nju u drugi. Bit ćemo razdvojeni zauvijek, a mogli smo umrijeti zajedno, u svojoj kući.

— Kakva glupost! — isceri se Ringo. — Umro sam ili u društvu, isto ti je!

— E, sinko — usprotivi se starac — ti imaš život pred sobom, a mi ga imamo za sobom. U jednom času, a na to ćeš i ti nadoći, više se ne brineš da lijepo živiš nego da lijepo umreš.

Dvije su teglenice plovile usporedo jedna uz drugu, pa se don Camillo javi:

— Dobri čovječe, ja vas razumijem, ali vas ti dječaci ne mogu razumjeti. Njih ne zanima kako umiru starci. Njima je, dapače, stalo da starci krepaju što prije.

— Zašto nas onda nisu pustili da umremo? — upita starica.

— Ako vam je toliko stalo da crknete, tko vam brani da se bacite u vodu? — progunđa Ringo.

— Život nam može oduzeti samo onaj tko nam ga je dao — odgovori starac. — Ti to ne znaš, dijete, ali velečasni zna.

— Brodovi! Misija je završena! Natrag u bazu! — zaurla don Camillo.

— A njih nećemo iskrcati? — Peppone upita ispotiha.

— Mi smo odgovorni za njihovu žalosnu situaciju. Odvest ću ih u staru kuću s kapelicom. U lošem je stanju, ali još ima soba u kojima se može stanovati. Ima i lijep komadić zemlje; očistit ćemo ga, pa će u njemu posaditi povrće i uzgajati kokoši.

Starici zablistaše oči.

— Kokoši! — usklikne, ali se odmah rastuži: — Jadne moje kokice, sve su se utopile...

— Španjolska galija na lijevom boku! — uzvikne Cat.

Velika, čvrsta, kvadratna sandučina za gnojivo, dimeći se, plutala je sporo na blatnoj vodi.

Na njoj je dvadesetak kokoši potišteno čeprkalo među gnojivom.

— Tigrovi Malezije, u napad! — zaurla Cat.

Pristali su uz sandučinu i pohvatali kokoši.

— Sad imate i kokoši! — viknu Ringo starcima. — Što vam još treba?

— Božja pomoć — odgovori starica šireći ruke.

— Onda se obratite susjednom dućanu — frkne momak. — Mi ne održavamo nikakve kontakte s Isusom Kristom.

Motori su snažno bučali pa don Camillo nije čuo te riječi. Isus je, međutim čuo, ali nije mario. Uostalom, u svoje vrijeme i on je bio čupavac. A svojim je prosvjedom tolike ljude zagnjavio da su ga najzad pribili na križ.

I to je jedna od priča što će ih velika rijeka ispričati onima koji radi bajki obilaze topolike i pješčare.

DVA PLJAČKAŠA, A NA KRAJU ISPALA TRI

Blagostanje iziskuje mnoge žrtve, a tko se drukčije ne snađe, pribjegava uobičajnoj pljački koja bi, u predbožićnom raspoloženju, mogla proći i kao izljev sentimentalnosti; ali to nije slučaj u ovoj našoj priči.

To je bilo doba blagostanja. Kako je ta stvar hodala, to se točno ne zna, ali je posrijedi morao biti nekakav vrlo vješt izum, jer su ljudi radili sve manje, a zarađivali sve više.

To je blagostanje donijelo sijaset novina; nighte, cabarete, strip-tease festivale, wisky na vagone, seksi-filmove, bit-glazbu, bit-modu, pa čak i bit-mise.

Žene više nisu dojile djecu nego su je hranile konzerviranom krmom, duboko smrznutom hranom, toplim jelima iz pečenjarnica, kobasičarnica, pržionica.

Zbog toga blagostanja svaka je obitelj bila dužna imati funkcionalnu kuću podijeljenu na same »zone«, kupiti i održavati automobil, televizor, silan broj elektrokućanskih aparata, svakoga tjedna odlaziti na vikende i ljetne ferije provoditi na moru, u brdima, na krstarenju po moru.

Sve su to vrlo lijepe stvari, ali stoje puno novaca; stoga, onaj tko je živio od rada bio je primoran da stalno štrajka, kako bi dobio veću plaću; a tko nije imao zaposlenje, snalazio se kako je znao. Tako je, na primjer, navlačio preko lica kakvu žensku svilenu čarapu i odlazio da opljačka draguljarnicu, banku ili poštanski ured.

Pred Božić, kad je blagostanje nametalo visoke izvanredne troškove, pljačke su se množile. Tako se i u don Camillovu mjestu, u kasne sate po podne, dogodilo da je poštanski službenik, što se upravo spremao zatvoriti dućan, ugledao pred sobom dva tipa kojima je lice do očiju bilo pokriveno crnim rupcem.

Krupniji se tip postavio ispred šaltera i s revolverom u ruci natjerao poštara da se pravi kao da tobože nešto piše, a drugi je za nekoliko sekunda ispraznio blagajnu. Zatim izađoše,

popeše se na motocikle koje su bili ostavili pred poštanskim uredom, i nestadoše.

Poštaru je dugo trebalo dok je najzad ponovo stekao moć govora. Ali, nije bio izgubio ni vid ni sluh, pa je mogao posvjedočiti da su to bila dva čupavca koji se zovu Ringo i Luky. Opijeni uspjehom, zazvali su jedan drugoga imenom: Ringo je bio onaj s crnom grivom, dok je Lukyjeva griva bila crvena poput mrkve. I dalje, poštar je stigao zapisati registarske brojeve njihovih motocikla.

Gradska je policija kao od šale utvrdila da ti motocikli pripadaju vođi Škorpiona Ringu, i njegovu pobočniku riđem Lukyju. Kao da ni to nije bilo dosta, i Ringo i Luky nestali su bili iz prometa.

Oni u policiji znali su sve o Škorpionima, pa prosudiše da je vrlo značajna jedna činjenica: da Ringova djevojka živi baš u mjestu gdje je izvršen prepad. Zato odmah odjuriše da uhvate Cat. Djevojka je nanjušila da nešto smrdi, pa se sklonila kod don Camilla, i tu je nađoše policajci.

— Ti si Ringova djevojka — uvjereno joj reče šef.

— Dvostruka greška — spokojno će Cat. — Prvo, ja sam punoljetna građanka, neosuđivana, i meni se treba obratiti s »vi«. Drugo, već duže vrijeme nemam nikakve veze ni s Ringom ni s njegovom bandom. Prodajem elektrokućanske aparate, imam za to odobrenje Trgo-

vinske komore i mogu opravdati svako svoje kretanje. I najzad, ne razumijem zašto tražite ta dva dečka; Škorpioni nisu nikada krali.

Šef se nimalo nije smeo, znao je on sve finte i štosove.

— Da, ali baš je čudno — on će nadasve podrugljivo — što su ta dva pljačkaša jedan drugoga zvali Ringo i Luky, jedan je bio crn, a drugi riđ, kao Ringo i Luky, a imali su motocikle Ringa i Lukyja.

— Meni je još čudnije što poštaru nisu ostavili i slike s autogramom, a najčudnije je što su uložili tolik trud da ih možete lako identificirati, a ipak se nisu sami prijavili — zacereka se Cat.

— Kad je tako — vrisne šef — gdje su sada Ringo i Luky? Zašto su nestali?

— To pitajte policiju koja sve zna, a ne ženu koja trguje elektrokućanskim aparatima — odvrati Cat.

Šefu je najzad dojadilo.

— U redu — odluči — poći ćete s nama; nastavit ćemo saslušanje u mom uredu.

Don Camillo se umiješa:

— Komesare, ja sam joj ujak. Ako je želite ispljuskati, to možete slobodno učiniti i ovdje.

— Velečasni! — prosvjedova šef — mi nikad nikoga ne tučemo i nije nam ni na kraj pameti da ispljuskamo vašu nećakinju.

— Šteta! — uzdahne don Camillo, iskreno ožalošćen. — Takva prilika neće mi se više ukazati.

Cat su odveli u devet sati ujutro, a vratila se u devet uvečer taksijem.

— Kako je bilo? — raspita se don Camillo.

— Vele-velečasni ujače — odgovori Cat — priznajem da sam se u jednom momentu prestrašila.

— A zašto? Zar nije točno da ti s tim nemaš veze?

— Baš zato što je točno. Kako da se nevin čovjek brani? Istina je uvijek glupa, banalna, nikad nije uvjerljiva. Ako čovjek ne baje laži, slabe su mu mogućnosti da se izvuče.

— I ti si im lagala? — zaurla don Camillo.

— Dabome. Kako bih drukčije dokazala da govorim istinu?

— Nesrećo jedna! Vidjet ćeš, opet će doći.

— Daj Bože! — odvrati Cat. — Prodala sam im jedan hladnjak, dva stroja za pranje rublja, jedan stroj za pranje posuđa i jednu glačalicu. Ali sam zabrinuta zbog onih jadnika, Ringa i Lukyja.

— Zar te nije sram što žališ dva nevaljalca, pljačkaša?

Cat odmahne glavom.

— Vele-velečasni ujače, vi ste promašili karijeru. Morali ste otići u policiju. Za to ste rođeni. A, pored ostaloga, veća je šteta od slabog popa nego od slabog policajca.

*

Najgore se zbilo te iste noći, u dva sata. Netko je motkom pokucao na prozor don Camillove spavaće sobe, a don Camillo, vidjevši što je posrijedi, uze dvocijevku i siđe da otvori. U župni dvor uđoše Ringo i Luky, vukući za sobom dva slupana bicikla. Bili su mokri do kože, izgledali su kao premlaćeni.

Don Camillo ne spusti dvocijevku.

— Zašto ste došli k meni?

— *Pulsate et aperietur vobis*[1] — umorno se nasmiješi Ringo. — Ozebli smo, gladni i skršeni od umora. Četiri dana i četiri noći živimo u šumi kao psi!

— Kao vuci, a ne kao psi! — oporo otpovrnu don Camillo. — Međutim, moja je sveta dužnost da telefoniram karabinjerima.

— U redu — gorko će Ringo. — Ionako nemamo snage ni da se popnemo na bicikle. Barem nam dajte koji zalogaj.

— Dat će vam marešalo — odvrati don Camillo približavajući se telefonu.

Za njegovim se leđima začu glas:

— Ne trudite se uzalud, vele-velečasni ujače. Prerezala sam žicu.

Cat, odjevena od glave do pete, uđe u dnevnu sobu i postavi se između don Camillove dvocijevke i dvojice nevaljalaca.

[1] (Lat.) Kucajte i otvorit će vam se (*Prev.*)

— Ja ću im dati jelo — reče. — Moj je auto u šupi. Vas dvojica ga izvucite, sjednite u nj i pričekajte me.

— Cat — zaurla don Camillo — skloni se s puta i ne miješaj se s tim banditima!

— Ja nisam popina crknuta od sna i straha — odgovori djevojka. — Ja ljude najprije saslušam, a onda prosudim kakvi su.

— Ostavi ga, Cat — reče Ringo. — On ima pravo. Ne smiješ se miješati. Daj nam komad kruha i štiti nam leđa dok ne kidnemo.

Dva su fakina pružala žalosnu sliku, i don Camillo se osjeti smiješnim sa svojom dvocijevkom. Štoviše, ona prokletnica Cat mu priđe i dlanom pokri otvor cijevi.

Don Camillo spusti pušku i odloži je u kut.

— Upali vatru i daj im jesti — reče. — Ni ja ne osuđujem ljude dok ih ne saslušam. Samo ne znam što mogu da kažu ta dva nesretnika.

— Možemo kazati da nemamo veze s onom svinjarijom — reče Ringo dok se u velikom kaminu, praskajući, razgarao svežanj pruća. — Neki nas je bezdušnik nasadio. Ukrali su nam motocikle, pa su izvršili napad tako da krivnja padne na nas.

— Tako sam i ja kazala u policiji — složi se Cat donoseći kruh, salamu i vino.

— Glupost! — vikne don Camillo. — Ako je tako, zašto niste policiji prijavili krađu? Sad vas ne bi boljela glava!

Od vatre i vina mladići živnuše. Ringo se isceri:

— Velečasni, je l' se vi šalite? Šef Škorpiona i njegov zamjenik ne samo da se dadu okrasti kao dva bedaka, nego još idu cmizdriti u policiju, kao dva ljigava buržujčića! Mi imamo dostojanstva. Uz to, ne vjerujemo u vašu usranu pravdu. Jedina pravda u koju vjerujemo, to je ona koju krojimo mi sami. Ta stvar tiče se samo nas Škorpiona i one dvojice nitkova.

— Trojice — ispravi ga Cat. — To je očito: dvojica su izvela udar, s motociklima, a treći ih je negdje čekao s autom. Onda su se oslobodili motocikla i mirno su udaljili. Samo policajac i pop nikako ne mogu dokučiti nešto tako jednostavno.

Don Camillo je gojio veliko poštovanje prema čuvarima reda, ali ga je ipak vraški nerviralo što ga uspoređuju s policajcem. Zbunjeno je gledao dva fakina. Sjetio se kako su, sve u smijehu, stavili glavu u torbu kad su išli spasavati poplavljene. Vrlo duge i raščupane kose izrasle brade, prljave odjeće, izubijani, izgledali su kao kakvi razbojnici. Doduše, pomisli don Camillo, pravi razbojnici obično nemaju izgled razbojnika.

— A tko mi jamči da je tako? — zabrunda don Camillo.

— Mi — složno će ona dvojica.

— To mi nije dosta — reče don Camillo. — Ja bih htio čvršće jamstvo, ali mi ga vi ne možete dati, jer fućkate na Boga.

— To nije istina — usprotivi se Ringo. — Bog neka gleda svoja posla, a mi gledamo svoja. Mirna koegzistencija.

— Ukratko — vikne don Camillo — vjerujete li ili ne vjerujete u Boga?

Ringo se stade smijati:

— Ako bismo porekli Boga, onda bismo porekli i sebe i cijeli svemir. Mi jesmo buntovnici, ali je naša pobuna uperena protiv ljudi, a ne protiv Boga!

Kao pravi izdanak zemlje melodrame, don Camillo se nipošto ne bi odrekao dramatike.

— Za mnom! — naredi onoj dvojici.

U crkvi, osvijetljenoj samo malobrojnim zavjetnim voštanicama, vladala je nekakva duboka i studena tajanstvenost. Don Camillo stade pred stari glavni oltar.

— Prekrižite se!

Mladići se prekrižiše.

— Prisižete li se pred ovim raspetim Kristom da nikakve veze nemate s onom pljačkom?

— Prisižemo — prihvatiše mladići odlučno i čvrsto.

Vratiše se pred kamin.

— A niste se mogli zadovoljiti samo njihovom riječi? — upita Cat. — Zar mislite da se

čovjek, ako već hoće, ne može krivo priseći pred jednim baldakinom?

— Može, naravno da može — mrko odvrati don Camillo. — Ali time dotični otvara određen račun s Bogom. A jedno je prevariti nekakva jadnog seoskog župnika, a drugo je pokušati prevariti Boga!

— Nikoga ne želimo prevariti — reče Ringo. — U redu, ali što ćemo sada?

— Zasad ostanite tu. Naravno, ne tako udešeni. Naći ću vam kakvu pristojnu odjeću i odrezat ću vam kosu.

— Što god hoćete, ali to nipošto! — uzvikne Ringo.

— Zar ne shvaćate kako upadate u oči s tim leglima gnjida na glavi? I da bismo svi skupa nastradali kad bi vas tkogod vidio?

— To shvaćamo — odgovori Ringo. — Dobro, hvala na gostoprimstvu. Radije ćemo se prijaviti nego odrezati kosu.

Nato se don Camillo dosjeti kompromisnom rješenju: momci će se sakriti u zvoniku, na predzadnjem odmorištu.

— A don Chichì? — upita Cat zabrinuto. — On svuda zabada nos, otkrit će ih.

— Neće ih otkriti, ja ću mu sâm kazati za njih — spokojno odvrati don Camillo.

— I neće nas odati? — zabrinu se Ringo.

— Neće — umiri ga don Camillo. — Treba ga samo uvjeriti da ste zaista ti pljačkaši, a da

vas je na taj čin naveo duh pobune protiv socijalne nepravde. Onda će vas štititi svim svojim snagama. Samo nipošto ne smije naslutiti da ste nevini.

— Ne brinite se, velečasni ujače — nasmije se Cat. — Ja ću to objasniti don Chichìju. Znam što treba servirati popovima naprednjacima. A pobrinut ću se i za ostalo. Kad je poštar digao uzbunu, policija je blokirala sve ceste, ali nigdje nije prošao nikakav motocikl. Znači da ona dva motocikla moraju biti tu, na našem području. Valja ih pronaći.

Cat je pokrenula Otrovovu bandu kratkim i jezgrovitim nalogom:

— Svak za sebe, u potragu za motociklima! Tko ih nađe, neka ih ne dira, samo neka postavi stražu i obavijesti mene.

Velika je rijeka dotle ispuhala svoju zlovolju, povukle se njezine vode koje su bile dosegle do samog podnožja glavnog nasipa. Na dnu stazice što je s puta na nasipu vodila do jednog sjenika na poplavnom terenu, iz blata izviriše dva motocikla. Cat obavijesti karabinjere koji odmah odoše tamo, utvrdiše da su to ona dva motocikla na kojima je izvršena pljačka, a u torbama pronađoše jednu crnu i jednu crvenu vlasulju, dva revolvera i dva crna rupca.

Don Camillo je osobno odnio vijest na zvonik.

Ringo se nasmije:

— Velečasni, da smo vas poslušali i odrezali kosu, što mislite kako bismo se sada proveli, tako ostriženi?

Sutradan, na jednom puteljku u blizini grada, pronašli su ukraden automobil u kojem su bili neki dokumenti koje su pljačkaši, u žurbi, odnijeli s novcem iz blagajne poštanskog ureda. Vraćajući se s pljačke, banditi su morali uzeti benzin u Castellettu, a čovjek s benzinske stanice je vrlo dobro upamtio lica te trojice. To su bila tri zloglasna profesionalna zlikovca iz grada. Uloviše ih i natjeraše da propjevaju. Cijelu su pripovijest listovi prenijeli sa svim pojedinostima.

— A sad — reče don Camillo dvojici mladih nevaljalaca koji su bili napustili svoje sklonište — sad možete mirne duše otići u policiju i sve raščistiti.

Ringo odmahne glavom.

— Neka policija vodi brigu o svojim prljavim poslovima! Sad samo preostaje da izravnamo račune s tim nitkovima koji su se tako našalili s nama. Mi ih znamo, ali oni ne znaju tko su Rigno i Luky. To će tek doznati.

— A gdje ćete ih upecati, na robiji? — upita don Camillo.

— Moramo se samo strpjeti koji mjesec — objasni mu Ringo. — Kod iduće amnestije, čim izađu, ščepat ćemo ih i udesiti.

Uto se umiješa don Chichì:

— Dečki, to nemojte raditi! Sjetite se da su ta tri jadna mladića samo žrtve socijalne nepravde i da je njihov čin opravdana pobuna protiv sebičnih bogataša!

— Što li je to sada? Jedanaesta zapovijed? — isceri se Ringo. — Dobro, velečasni, budite bez brige! Imat ćemo na umu vaše riječi i obećavamo vam da ćemo im polomiti kosti batinama od mekog drveta!

— To se zove obzirnost — priznade don Camillo. — A bilo bi također vrlo obzirno kad biste pred odlazak otišli na minutu u crkvu, da zahvalite Bogu na pomoći.

— Nema potrebe — odgovori Ringo. — Sjetit ćemo se toga kad se vratimo u bazu. Bog je i u gradu.

To je bila utješna vijest koja razveseli don Camilla.

EPILOG

Dođe, evo, kraj i ovom pustom brbljanju kojem je jedina svrha bila — dokazati da se svijet doduše mijenja, ali da ljudi ostaju onakvi kakve ih je Bog stvorio, jer Bog nije smislio nikakvu reformu i njegovi su zakoni savršeni, vječni i nepromjenljivi.

Peppone je bio mahnit od bijesa, da si ga samo prstom taknuo, iz njega bi iskre frcale rafalima.

Sve dotle je Peppone sa svojom četom neprijeporno vladao općinom, zahvaljujući tome što su ujedinjeni komunisti i socijalisti imali ne samo dvaput toliko glasova koliko ih je imao blok socijeldemokrata, nego i još jedan glas više.

Onda se dogodilo da su drugovi iz zaseoka La Rocca osnovali neovisnu »kinesku« sekciju u koju je spadala i mlada poletna magistrica Bognoni, koja je u svojstvu općinskog savjetnika bila važan adut Pepponeove čete.

Nakon toga — praćeno katastrofalnom poplavom koja je opustošila trećinu zemlje — došlo je ujedinjenje socijalista u novu partiju koja je stupila u blok s klerikalcima.

Peppone i drugovi ostali su sami, broj glasova izravnao im se s klero-socijalistima. Tako je magistrica zagospodarila situacijom jer je samo svojim glasom mogla učiniti da vaga pretegne na ovu ili onu stranu.

A kako grijesi sinova padaju na glave nevinih otaca, mlada je Bognoni — ona koju je Otrov svojevremeno podmazao ribljim uljem — upravo uživala da svakom Pepponeovu pothvatu podmetne klip.

Peppone je neko vrijeme izdržao, ali je najzad odlučio da pošalje u vražju mater i socijaliste, i klerikalce, i ljekarnike, i da se posveti svojim poslovima. Svijet se neće srušiti ako jedan predsjednik dadne ostavku; ali je Peppone bio svojevrstan predsjednik. Kormilo pomahnitala općinskog broda preuzeo je u oluji neposredno poratnog doba, i premda je na jarbol podigao crvenu zastavu, uspio je brod zadržati na pravom kursu. I zato, za svakih izbora, svoj glas davali su

Pepponeu čak i oni koji su komunizam voljeli kao dim u očima.

Kad je pukao glas da Peppone odlazi, svijet se zabrinuo. Dva industrijalca iz inozemstva, koji su htjeli u općini podići tvornicu šper-ploča i tvornicu plastičnih materijala, i već bili počeli kopati temelje na terenu koji im je općina dala, smjesta obustaviše radove i vratiše se kući. Vlasnik jedne radionice, koja je proizvodila poljoprivrednu opremu, odmah je počeo tražiti kakvu drugu, manje pogibeljnu općinu kamo bi preselio svoj dućan.

Onda don Camillo ulovi Pepponea i pokuša ga nagovoriti da se predomisli.

— Druže, taj položaj nije ti dala tvoja partija nego većina građana.

— Većina snuje a politika određuje — odvrati Peppone. — Ja ne želim biti igračka u rukama nekakve babe!

Peppone je bio takav, kad bi što sebi zabio u glavu, išao bi dalje kao kakav tenk, a zna se da je teško urazumiti tenkove.

Don Camillo ode u ljekarnu da uvjeri onu maoistkinju, »crvenu gardisticu«, da pusti k vragu revoluciju i vrati se toru svom. Magistrica mu se gromko nasmije u brk:

— To što jedan pop traži od mene takvo nešto najbolji je dokaz da je Peppone izdao ideju i radničku klasu. Uzmite ga k sebi za crkvenjaka!

Žene, kad se bave politikom, rasuđuju i gore od tenka, pa don Camillo ne htjede gubiti vrijeme na raspravu, nego se povuče i potraži Belicchija, jednog od onih socijalista koji su se donedavna slagali s Pepponeom. Belicchi ga sasluša, pa će s neskrivenim negodovanjem:

— Ipak je sramota što jedan svećenik želi pomoći komunistima.

— Ja želim pomoći jednoj dobroj upravi — otpovrne don Camillo.

— Uprava nije važna — dočeka Belicchi. — Važna je iznad svega stranka.

— Šteta što se otpadne vode ne razumiju u politiku, inače bi mogle otjecati iz sela i bez kanalizacije. A one dvije tvornice? A radionice? One znače zaposlenje za dvjesta i pedeset radnika.

Belicchi se nasmije:

— Bolje imati dvjesta i pedeset radnika bez posla nego ići na ruku trojici nitkova tvorničara. Mi ćemo doći na vlast, pa ćemo lijepo, planski, sve srediti i postaviti na svoje mjesto.

Socijalisti vam tako rasuđuju, nikako drukčije, pa don Camillo raširi ruke:

— Hoćete li mi barem odgovoriti na jedno pitanje?

— Drage volje.

— Što biste rekli kad bi vam jedne večeri, negdje u sumraku, netko dobro isprašio leđa?

— Velečasni, Pepponea se više nitko ne boji. Komunisti su se poburžujčili.

— Ali se ja nisam — prigovori don Camillo.

— I vi biste istukli mene u Pepponeovo ime?

— Ne, nego u svoje ime, druže Belicchi. *Temporibus illis*, kad sam kao mlad svećenik ljevičario, kao što danas radi don Chichì, ti si marširao u crnoj košulji i jedne si večeri meni naravnao rebra. Sad bih ti to mogao vratiti. I to sâm, meni ne moraju pomoći tri hulje, kao što su tebi morale.

Belicchi nestrpljivo odmahne rukom:

— Velečasni, dječačke ludosti! Cijelo je stoljeće prošlo. Tko se još sjeća toga?

— Ja — odvrati don Camillo. Onaj tko ih daje lako zaboravlja, ali ne zaboravlja onaj tko ih prima.

— Ali ja sam tada bio samo dječak, a k tome sam svoju prošlost otkupio boreći se u pokretu otpora!

— To ću imati na umu: neću mlatiti bivšeg partizana nego bivšeg fašistu.

Tada don Camillo pograbi čovjeka za krpe na prsima, a Belicchi problijedi.

— To ne smijete učiniti! Svi znaju da sam još onda igrao dvostruku igru!

— Moja rebra to ne znaju — odvrati don Camillo i stane bubati Belicchijem o zid.

— A što bi trebalo da učinim, po vašem mišljenju? — promuca čovječuljak.

— Da izađeš iz socijalističke stranke i uđeš u komunističku.

— Zar baš vi da tražite od mene tako nešto? Vi, svećenik?

— Što se mene tiče, svi vi marksisti zreli ste za pakao — odgovori don Camillo. — Stoga me nije briga hoćeš li se pržiti u jednom ili u drugom loncu.

Don Camillo je raspolagao nedvojbeno uvjerljivim dokazima, pa se Belicchi prebaci iz jednog u drugi lonac. Tako Peppone steče apsolutnu većinu, a protivni glas magistrice dobi značenje dirljivog poklona Maou.

Naravno, don Camillo je sve izveo u najvećoj tajnosti, pa Peppone iskoristi jedan miting za mir u Vijetnamu da se don Camillu zahvali žestokom osudom spletki kojima su klerikalci uzalud pokušali srušiti demokratsku općinsku upravu. Bio je to zaista divan govor pred kojima je don Camillo ostao otvorenih usta.

Poslušao ga je sa svojom nećakinjom, pa je na koncu uskliknuo:

— Ne razumijem kako je taj lupež uspio sastaviti takav govor.

S osebujnim, dijaboličnim osmijehom, Cat mu objasni:

— On ga je samo pročitao. Meni je dao opće teze, a ja sam mu ih razradila.

— Tako! A gdje si ti našla sve te citate svetog Pavla, svetog Augustina, svetog Tome, iz *Rerum Novarum*[1] i pape Ivana?

[1] Bula pape; svaka bula nosi naslov po riječima kojima počinje (*Prev.*)

— Valjda i don Chichì može poslužiti nečemu — reče Cat.

— Nesretnice! — zaurla don Camillo. — Okrenula si se protiv svoga ujaka?

— Nisam, velečasni ujače, samo sam pomogla djedu svoje buduće djece.

Don Camillo je u teškoj muci pogledao nesretnicu.

— Zar zbilja vjeruješ da je taj momak takva bena da se tobom oženi?

— Tko njega pita? *Ja* se udajem za njega!

— A reci mi: zna li on da se hoćeš udati za njega?

— Nego! To sam mu napisala i odgovorio mi je da je presretan.

— To su priče! Ne vjerujem da na zemlji može postojati tolika budala. Osim ako ne vidim njegov odgovor.

— Tehnički nemoguće — spokojno odvrati Cat. — Bio je štrajk poštara i ja nisam htjela gubiti vrijeme, pa sam mu osobno odnijela pismo. A on mi je odgovorio usmeno.

Don Camillo poskoči:

— I to si učinila! A da li se tvoja majka slaže?

— Majka? — isceri se djevojka. — Valjda ne mislite na onu dosadnu bakicu koja samo klepeće po kuće, a pametnijeg posla nema nego da me stalno poučava što valja a što ne valja činiti.

— Prestani se praviti duhovita! Zna li ti majka da se udaješ?

— Doznat će, ima vremena. I previše je lajavaca na ovom prljavom svijetu.

Don Camillu dođe da pograbi djevojku za vrat i njome tresne o zid.

— Zar smo dotle dotjerali! — drekne. — Kći se udaje, a majci ne kaže ni riječi o tome!

— Je li ona mene pitala kad se udavala?

Besramnica se nasmije i dometne:

— Pazite vele-velečasni ujače, ja ću se vjenčati u mini-suknji. I nije me briga da li se to vama sviđa ili ne.

— Ni mene nije briga da li se to tebi sviđa ili ne, ali ćeš ovamo ući samo u pristojnoj odjeći i čista lica! — žestoko otpovrne don Camillo.

— Kako da ne! Kakva ideja, da se pred dečke pojavim kostimirana kao kakva Marijina kći!

— Za dečke neka te ne boli glava! Ti fakini ušljivih griva neće biti nazočni. Koliko god svi zapeli da pretvore vjenčanje u lakrdiju, ono ostaje ozbiljna stvar.

Cat se raspali:

— Ja kanim na vjenčanje doći odjevena kako je mene volja, a i pozvati koga je mene volja! Ili ćemo tako, ili ću se vjenčati samo u općini!

— Mala — reče don Camillo i ispruži jedno svoje kopito — ti znaš da nosim cipele broj

četrdeset i pet. Taj ćeš broj i osjetiti ako se za pet sekundi ne izgubiš!

Djevojka poskoči i nestade u tren oka.

Činilo se da je sve gotovo, ali tjedan dana kasnije Catino vjenčanje opet dođe na tapet, a temu je ovaj put načeo don Chichì:

— Velečasni, vaša je nećakinja nagle naravi, ali je i razumna. Predomislila se: hoće da se vjenča na način koji će Bog blagosloviti, ali ujedno i da spasi čast svoje ličnosti.

— Pa što onda?

— Znate da su oboje padobranci. Skočit će iz aviona, a u zraku će izgovoriti presudni »da«. Jedno se takvo vjenčanje već održalo. Meni se čini vrlo lijepo. Zamislite takvu svečanu zakletvu datu daleko od zemaljskih rugoba, na slobodnom nebu. Bliže Bogu.

— Razumijem — progunđa don Camillo. — A svećenik će ih vjenčati gledajući ih odozdo dvogledom?

— Ne! Svećenik skače s mladencima. Od sutra idem na padobranski tečaj.

— Ah — usklikne don Camillo. — Cat je uspjela da vas nagovori.

— Nije joj mnogo trebalo, don Camillo — reče popić. — Samo zamislite: u obredu će sudjelovati grupa ženikovih drugova, oni će također skočiti. Čini mi se kao da već gledam gdje se predivno šire bijeli cvjetovi na modrom nebu. Da, i u napretku ima poezije. Na livadi, iznad koje će mladenci skakati, postavit ću

poljski oltar pred kojim ću služiti misu u padobranskom kombinezonu. Vjerujte mi, velečasni, i to je način da obnovljena Crkva korača s vremenom i da se prilagodi napretku.

Don Camillo ozbiljno kimne glavom i reče:

— To će biti vjenčanje od kapitalnog značaja.

Don Camillo je opet sreo Cat tek mjesec dana kasnije.

— Kao što ste vidjeli — ona će veselo — uredili smo da budu i vuk sit i koze na broju, a vjenčanje će nam biti kršćansko, ali ne i banalno. Don Chichì je zlatan. Već je počeo skakati. Dobro mu ide, bit će spreman za veliki dan. Takvi bi morali biti svi popovi: suvremeni, dinamični. Da bi obred bio što uzbudljiviji, skakat ćemo s visine od dvije tisuće i petsto metara;. dvije tisuće metara prijeći ćemo slobodnim padom, svi zajedno, imat ćemo dosta vremena da kažemo »da«; onda će, na petsto metara od zemlje, don Chichì otvoriti padobran i odvojiti se od nas; Otrov će ga otvoriti na četiri stotine metara, a ja na tri stotine metara.

— Bilo bi još uzbudljivije da ga uopće ne otvoriš — promrmlja don Camillo. — Slaže li se s time onaj kreten što će ti biti muž?

— Naravno.

— I kumovi će skakati?

— Moraju. Otrov je za svoje siguran, njemu će kumovi biti poručnik i jedan drug s tečaja.

Moji su Luky, Ringov pobočnik, i Krik, Otrovov pobočnik. Oni sada pohađaju padobranski tečaj.

*

Otrov je odslužio svoj rok, vratio se kući i odmah je s Cat došao u župni dvor.

Bio je nekako zbunjen; promucao je:

— Velečasni, ja i vaša nećakinja htjeli bismo se vjenčati.

— Znam — odgovori don Camillo. — Žao mi je što vas ne mogu ja vjenčati. Naime, u ovim se godinama ne osjećam baš spreman da skačem s visine od dvije tisuće i petsto metara.

Otrov upitno pogleda Cat, pa reče:

— Što znači taj skok s visine od dvije tisuće i petsto metara?

— O tome ćemo poslije razgovarati — žurno će Cat. — Nego, recite nam, velečasni, može li se to obaviti na brzinu, ili će se iz toga izroditi štogod u stilu Manzonijevih *Zaručnika?*

— Ako se zdravstvena vlast ne umiješa i ne otpremi vas u ludnicu, za osam dana moći ćete počiniti najveću glupost u svom životu.

*

Otrov se opet pojavi nakon tri dana.

— Možete li nas vjenčati vi, tu, u crkvi, u subotu ujutro? — upita.

— Svakako — odgovori don Camillo. — Da li njezini kumovi ostaju Luky i Krik?

— Zasad ostaju — mrko odvrati Otrov. — Ali imamo još pet dana pred sobom.

Otrov je bio vrlo nervozan, desni mu je obraz bio izbrazdan dubokom ogrebotinom, ali don Camillo ne htjede više ništa pitati.

Te subote ujutro, kad je ušao u dupkom punu crkvu, don Camillo se znojio ledenim znojem, a kad ugleda Cat gdje prilazi oltaru pod ruku s očevim bratom, srce mu stade. Ali, hvala Bogu, nije bila u mini-suknji, nego u dugoj haljini kojoj nije bilo kraja. Zauzvrat, u Otrova je sad i lijevi obraz bio izbrazdan dubokim ogrebotinama.

Ali se don Camillu posve presiječe dah kad preda nj stadoše Catini kumovi u prikladnim tamnosivim odijelima i vrlo kratke kose! Luky i Krik izgledali su nestvarni.

— To je naš svadbeni dar mladoj — ispotiha objasni Luky dodirujući kosu.

Don Camillo pomisli koliko je te fakine stajao takav dar, pa ga prođoše žmarci.

Ali, najtežu je kušnju doživio u trenu onoga famoznoga »da«.

— Gospodine — pomoli se — položi joj ruku na glavu, jer će ta nesretnica kazati »ne«, samo da meni napakosti!

— Nema potrebe — odgovori mu daleki Kristov glas.

I zbilja, Cat izusti ono »da« bez časka oklijevanja.

Upravo toga istog trena, ogorčeni je ali ne i pobijeđeni don Chichì skakao s visine od dvije tisuće i petsto metara. Savršeno je skočio, ali ga tako reći na pedalj od zemlje spodbi nekakav zloćudni vjetrić i zakvači mu padobran za krošnju jedne visoke topole. Konopci mu se tako spletoše da su tek vatrogasci, uz pomoć najdužih ljestava, najzad uspjeli spustiti don Chichìja na zemlju.

Da, kaže se: besposlen pop i jariće krsti. Ali, makar izvodio i padobranske skokove, svejedno vrijedi ona: »Čovjek snuje, a Bog određuje.«

Sadržaj

